

*ΕΜΠ _ Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών
Διατμημ. Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
Κατεύθυνση: Πολεοδομία - Χωροταξία*

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΓΙΑΚΟΥΒΑΚΗ ΖΩΓΡΑΦΙΑ-ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ, Κοινωνιολόγος

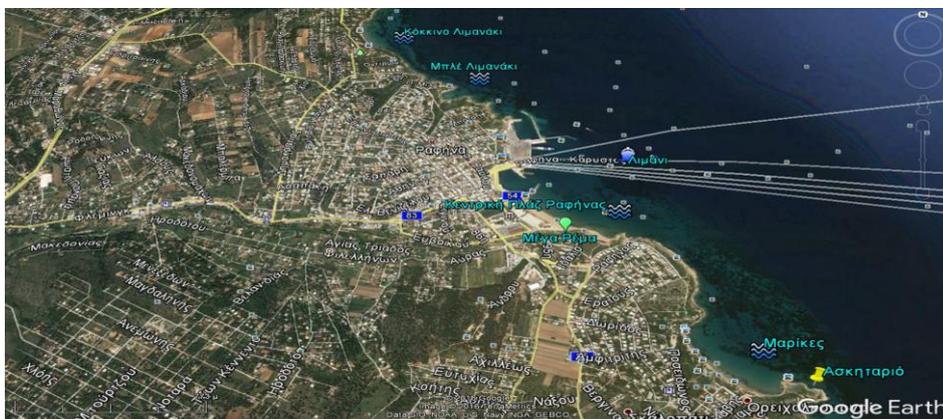
**"Η δυναμική
της κοινωνίας των πολιτών στην ανάδειξη
της πολιτιστικής ταυτότητας ενός τόπου –
Τα εργαστήρια συμμετοχικού σχεδιασμού
της Ραφήνας"**

Επιτροπή Παρακολούθησης:

Μαρία Μάρκου, Επ. Καθηγήτρια ΕΜΠ (Επιβλέπουσα)

Μηνάς Αγγελίδης, Καθηγητής ΕΜΠ

Παναγιώτα Θεοδωρά, Επ. Καθηγήτρια ΕΜΠ

Αθήνα, Οκτώβριος 2018

ΕΜΠ _ Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών
Διατμημ. Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
Κατεύθυνση: Πολεοδομία - Χωροταξία

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΓΙΑΚΟΥΒΑΚΗ ΖΩΓΡΑΦΙΑ-ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ, Κοινωνιολόγος

**"Η δυναμική
της κοινωνίας των πολιτών στην ανάδειξη
της πολιτιστικής ταυτότητας ενός τόπου –
Τα εργαστήρια συμμετοχικού σχεδιασμού
της Ραφήνας"**

Επιτροπή Παρακολούθησης:

Μαρία Μάρκου, Επ. Καθηγήτρια ΕΜΠ (Επιβλέπουσα)

Μηνάς Αγγελίδης, Καθηγητής ΕΜΠ

Παναγιώτα Θεοδωρά, Επ. Καθηγήτρια ΕΜΠ

Αθήνα, Οκτώβριος 2018

Περιεχόμενα

	Σελ.
Περιεχόμενα	3
Πρόλογος	6
1. Εισαγωγή	10
2.1. Γνωριμία με την πόλη της Ραφήνας	12
2.2. Απαρχές κατοίκησης της περιοχής	14
2.3. Νεώτερη Ιστορία. Από την Τρίγλια της Μ. Ασίας στη Ραφήνα	16
2.4. Το Σήμερα	21
2.5. Η Οικιστική Εξέλιξη της Ραφήνας	26
3. Συμμετοχικές Διαδικασίες στο Τοπικό	28
4. Μεθοδολογική Προσέγγιση	32
5. Παρουσίαση των Ευρημάτων	41
5.1. Υλοποιώντας τα Εργαστήρια	41
5.2. Η Ραφήνα Σήμερα	47
5.2.1. Η Διοίκηση	47

5.2.2.	Η Τοπική Οικονομία	50
5.2.3.	Η Κοινωνία της	52
5.2.4.	Οι Νέοι Μόνιμοι Κάτοικοι	55
5.2.5.	Οι Νέοι (σε Ηλικία) Κάτοικοι	58
5.2.6.	Το Φυσικό Περιβάλλον	60
5.2.7.	Η Ποιότητα Ζωής	62
5.2.8.	Υποδομές – Εξυπηρετήσεις – Προβλήματα - Πρόσβαση	64
5.2.9.	Ο Τόπος – Η Χωρική Διάσταση	65
5.2.10.	Οι Δημόσιοι Χώροι – Χώροι Πρασίνου	66
5.2.11.	Παιδεία - Εκπαίδευση	69
5.2.12.	Τοπικά και Υπερτοπικά Δίκτυα	70
5.2.13.	Βασικοί Μετασχηματισμοί	72
5.2.14.	Ευαίσθητες Ομάδες του Πληθυσμού (ΑΜΕΑ, Κοινωνικά Αποκλεισμένοι, Μειονότητες, Πρόσφυγες)	74
5.2.15.	Αεροδρόμιο	76
5.2.16.	Λιμάνι, Συλλογικότητες και Πολιτισμός στη Ραφήνα του Σήμερα	77
5.3.	Το Λιμάνι της Ραφήνας	78
5.4.	Συλλογικότητες, Συνεργατικότητα, Αλληλεγγύη και Δράσεις στη Ραφήνα	81
5.5.	Ο Πολιτισμός στη Ραφήνα	88

5.6.	Η Ταυτότητα της Ραφήνας – με έμφαση στον Πολιτισμό	92
5.7.	Όραμα για τη Ραφήνα	97
5.7.1.	Αειφορία - Όρια στην Ανάπτυξη - Φυσικό Περιβάλλον	97
5.7.2.	Επαναδιατύπωση της σχέσης με το Λιμάνι	100
5.7.3.	Συλλογική Δράση: όταν έχει χώρο, μπορεί να ανθίσει	102
5.7.4.	Πολιτισμός: Συγκριτικό Πλεονέκτημα για την Περιοχή	105
5.7.5.	Για τις Υποδομές	109
5.8.	Σχεδιάζοντας μια Εκδήλωση για την Ραφήνα	111
5.9.	Η Αξιολόγηση των Εργαστηρίων από τους Συμμετέχοντες	119
6.	Συμπεράσματα - Προτάσεις	122
	Παράρτημα	126
	Βιβλιογραφικές Αναφορές	127
	Ερωτηματολόγιο 1 (Βοηθητικό)	134
	Ανοικτή Πρόσκληση για τη Συμμετοχή σας στα «Εργαστήρια Συμμετοχικού Σχεδιασμού για τον Πολιτισμό στη Ραφήνα»	136
	Ευχαριστήρια Επιστολή για τη Συμμετοχή στα Εργαστήρια	137
	Κατάλογος Συλλόγων – Σωματείων - Συλλογικοτήτων	138

Πρόλογος

Η παρούσα εργασία εκπονήθηκε στα πλαίσια του Διεπιστημονικού-Διατμηματικού Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών «Πολεοδομία-Χωροταξία» της Σχολής Αρχιτεκτόνων Μηχανικών του ΕΜΠ, το διάστημα Σεπτέμβριος 2017 – Οκτώβριος 2018.

Το θέμα που επελέγη θέλησε να αναδείξει το γεγονός ότι η προώθηση της δημόσιας συμμετοχής αποτελεί στις μέρες μας βασικό στοιχείο της σύγχρονης πολιτικής και διοικητικής σκέψης και πρακτικής. Κυρίως όμως αποτελεί εχέγγυο δημοκρατικότητας και εγγύηση βιωσιμότητας κάθε είδους εγχειρήματος, καθώς και ουσιαστικότερης διαχείρισης και προστασίας των πόρων, φυσικών ή ανθρωπογενών. Πόσο μάλλον σε θέματα που έχουν να κάνουν με την «συλλογική συνείδηση» δηλαδή τα θέματα πολιτισμού και κουλτούρας. Τα δε σχέδια δράσης που διαμορφώνονται με την ενεργή συμμετοχή του ντόπιου στοιχείου έχουν το προτέρημα της αμεσότερης επαφής με τη φυσιογνωμία και τις ανάγκες της περιοχής (της γνήσιας ρίζας στον τόπο), την επιθυμία για μακροχρόνιο σχεδιασμό και σταθερότητα, και την μεγαλύτερη ασφάλεια για την εφαρμογή τους, καθώς αποτελούν προϊόν τοπικής συναίνεσης.

Σε άλλες χώρες υποστηρίζονται έντονα οι οικείες επιστήμες για την ανάπτυξη καινοτόμων εργαλείων τα οποία να εξυπηρετούν αποτελεσματικότερα τις συμμετοχικές αποφάσεις και τον συμμετοχικό σχεδιασμό, με κύριο στόχο την ενίσχυση του δημιουργικού διαλόγου. Στη χώρα μας όμως δεν έχουν επαρκώς προωθηθεί και εφαρμοστεί αντίστοιχα εργαλεία και δομές διαβούλευσης, παρά την θέσπιση υποχρεωτικών διαδικασιών συμμετοχής σε κάθε επίπεδο της Διοίκησης, που υπαγορεύονται από οδηγίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, και αρκετά απέχουν από το να έχουν αφομοιωθεί με ικανοποιητικό και ουσιαστικό τρόπο.

Διοίκηση και κοινωνία δεν έχουν την απαραίτητη και επαρκή εξοικείωση στον συμμετοχικό σχεδιασμό, ούτε την επιθυμητή αποτελεσματικότητα. Όμως η ενεργός συμμετοχή, με απτά και γόνιμα αποτελέσματα για τους όρους της κοινωνικής συμβίωσης και της περιβαλλοντικής ισορροπίας, είναι ένα ζητούμενο και όραμα για τους πολίτες με πρωτοβουλία και για τις οργανώσεις της «κοινωνίας των πολιτών».

Η Ραφήνα θεώρησα ότι ήταν κατάλληλος τόπος για να στηθούν «Εργαστήρια Συμμετοχικού Σχεδιασμού» μέσα στον προηγούμενο Σεπτέμβριο, δηλαδή ομάδες δομημένου διαλόγου με εκπροσώπους όλης της κοινωνίας της πόλης, ενεργούς πολίτες και φορείς. Τα «Εργαστήρια Συμμετοχικού Σχεδιασμού» αποτελούν το βασικό εργαλείο της έρευνας πεδίου που σχεδιάστηκε για την διπλωματική μεταπτυχιακή μου εργασία, με πεδίο την πόλη της Ραφήνας και σκοπό την ανάδειξη της πολιτιστικής της ταυτότητας.

Αυτή η επιλογή έγινε γιατί η πόλη της Ραφήνας σήμερα αλλάζει ταχύτατα. Υπάγεται στους σχεδιασμούς της κεντρικής Διοίκησης και του “εκσυγχρονισμού”. Διατηρείται μεν μικρή πόλη, διαγράφεται όμως γι’ αυτήν, όπως όλα δείχνουν, ένα μέλλον με πολύ μεγαλύτερες από τις σημερινές της λειτουργίες. Πρόκειται κυρίως για λειτουργίες υπερτοπικής σημασίας, δυσανάλογες με το μέγεθος και τη διαμόρφωσή της. Λιμάνι, αεροδρόμιο, λεωφόροι, εγκαταστάσεις, κίνηση κλπ έρχονται να πλαισιώσουν ακόμη πιο καθοριστικά τη φυσιογνωμία της.

Το ερώτημα ήταν αν μέσα στο παραπάνω πλαίσιο συνθηκών έχει τρόπο να εκφράζεται και η κοινωνία της Ραφήνας και να παίρνει θέση για το μέλλον της, αν διατηρεί τον ιστό της, την ιδιαίτερη ταυτότητά της και αν μπορεί και αξίζει να διατηρήσει τα χαρακτηριστικά της παρά τις αλλαγές. Στην πόλη διαπιστώνεται ότι συμβαίνουν αρκετές πολιτιστικές και κοινωνικές δραστηριότητες, έχει καταγεγραμμένο σημαντικό πολιτισμικό παρελθόν και έχει στην ιστορία της καταγράψει κοινωνικούς αγώνες. Θα ήταν λοιπόν ιδιαίτερα γόνιμο να μιλήσουμε σήμερα για τον πολιτισμό της, το πλούσιο παρελθόν του τόπου και το μέλλον του, πιστεύοντας ότι οι παράμετροι αυτές συμπυκνώνουν ουσιώδεις πλευρές της κοινωνικής ζωής και της ποιότητάς της. Ως κοινωνιολόγος, βλέπω πάντα την κοινωνία μέσα στο χώρο και, προσωπικά, επιθυμώ να την βλέπω ενεργή. Πέραν αυτού, εγώ η ίδια κατάγομαι από τη Ραφήνα και από τον στενό παλιό πυρήνα της, είναι ο τόπος που μεγάλωσα και οραματίζομαι ένα υγιές παρόν και μέλλον σε αυτόν.

Ακόμη περισσότερο, που η πόλη της Ραφήνας βγαίνει από το καλοκαίρι που μόλις πέρασε βαθιά τραυματισμένη από την πρωτοφανή λαίλαπα της πυρκαγιάς της 23 Ιουλίου, με τραγική απώλεια ανθρώπων-μελών της κοινωνίας της και εκτεταμένη καταστροφή του φυσικού της περιβάλλοντος. Επιθύμησα να έχω μια θετική συμβολή στη ζωή της, να σκεφτούμε όλοι μαζί το μέλλον με σχεδιασμό, ορθολογισμό, με προβληματισμό για το δημόσιο συμφέρον με όρους “κοινού”, δηλαδή όλων μας.

Η προετοιμασία των εργαστηρίων αυτών ήταν ήδη μία πολύ ενδιαφέρουσα περίοδος. Με οδήγησε πρώτα απ' όλα να επισκέπτομαι πολύ συχνότερα την πόλη μου, να ξανασυναντώ ανθρώπους αξιόλογους, δραστήριους, δημιουργικούς, που όλοι, ο καθένας με τον τρόπο του, άλλοι περισσότερο οργανωμένα ή άλλοι άτυπα, αλλά ουσιαστικά, συνεισέφεραν και συνεισφέρουν και σήμερα στην πολιτιστική και κοινωνική ζωή της πόλης. Ζήτησα τη στήριξη του Δήμου Ραφήνας - Πικερμίου για τη συμμετοχή εκπροσώπων του στα Εργαστήρια και την παραχώρηση κατάλληλου χώρου για την διενέργειά τους, και πράγματι ο Δήμος ανταποκρίθηκε άμεσα στις αναγκαίες αυτές προϋποθέσεις για την πραγματοποίηση της Έρευνας. Ήταν μία καινούρια εμπειρία και για εμένα, σύνθετη, πλούσια, διαδραστική, όπου αποτυπώθηκε η αποτελεσματικότητα της δημιουργικής αλληλεπίδρασης για την ανάδειξη της γνήσιας πολιτιστικής ταυτότητας του τόπου.

Για την εκπόνηση της εργασίας αυτής, καθοριστικός ήταν ο ρόλος και η πολύτιμη συμβολή της Επ. Καθηγήτριας ΕΜΠ κ. Μαρίας Μάρκου ως επιβλέπουσας, για την παρακολούθηση της εργασίας σε όλα τα στάδια της διερεύνησης.

Ιδιαίτερα σημαντική ήταν η συμβολή (αλφαβητικά) των κ.κ. Πέτρου Βραχιώτη, Στάθη Δημητρακού, Τασούλας Δημοπούλου, Αντώνη Λαζαρή, Σωσώς Λέου, Δημήτρη Μακρή, Νίκου Σίμου, Πάνου Τότσικα, για το σημαντικό αρχειακό υλικό και υλικό τεκμηρίωσης που μου προσέφεραν. Επίσης ευχαριστώ τα τοπικά ενημερωτικά μέσα Rafina Pikermi News, Kirkinews, iRafina, iSelida και ειδικά την κ. Αγγελική Ραγκούση και τους κ. Κυριάκο Μαϊτόπουλο, κ. Μάκη Κελέκη και κ. Αργύρη Κωστάκη, για την δημοσίευση της ανοικτής πρόσκλησης και γενικά για την δημοσιοποίηση της συνολικής προσπάθειας.

Να επισημάνω τη συμβολή αρκετών ακόμα αξιόλογων ανθρώπων που, είτε από τον ειδικό τους ρόλο και γνώση για την πόλη και την κοινωνία της Ραφήνας, είτε από την ειδικότητά τους, με βοήθησαν με εμβριθείς κατατοπιστικές και συμβουλευτικές συζητήσεις. Ειδικά επίσης να ευχαριστήσω τον κ. Μιχάλη Μπούργο για την τεχνική του συμβολή, υποστήριξη και εμπύχωση στην όλη προσπάθεια.

Επίσης θα ήθελα να ευχαριστήσω το σύνολο των διδασκόντων στο Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα «Πολοδομία-Χωροταξία», και ιδιαίτερα τα μέλη της Επιτροπής παρακολούθησης, τον Καθηγητή ΕΜΠ κ. Μηνά Αγγελίδη και την Επ. Καθηγήτρια ΕΜΠ κ. Παναγιώτα Θεοδωρά, για την αξιολόγηση της εργασίας και τις χρήσιμες παρατηρήσεις και υποδείξεις τους.

Θέλω ιδιαίτερα να ευχαριστήσω όλους τους συμμετέχοντες στα Εργαστήρια Συμμετοχικού Σχεδιασμού για τον Πολιτισμό στη Ραφήνα για την πρόθυμη και ενεργή παρουσία τους στις συζητήσεις, κομίζοντας σημαντικές πληροφορίες, γνώσεις και βιώματα, και για την έκφραση προσωπικών αναγκών κι επιθυμιών όσον αφορά τη ζωή τους στην πόλη, ή για την εκπροσώπηση του συλλογικού φορέα τους, θεσμικού ή άτυπου.

Ευχαριστώ επίσης το Δήμο Ραφήνας-Πικερμίου και ιδιαίτερα τον Δήμαρχο κ. Ευάγγελο Μπουρνού και τον Γενικό Γραμματέα του Δήμου κ. Βασίλη Πιστικίδη για την στήριξη της προσπάθειας αυτής, όπως επίσης και το Ν.Π.Δ.Δ. Κοινωνικής Μέριμνας και προσχολικής αγωγής Δήμου Ραφήνας - Πικερμίου «Φίλιππος Καβουνίδης» για την παραχώρηση του εξαιρετικού και σύγχρονου χώρου του ΚΑΠΗ Ραφήνας και την υλικοτεχνική του υποστήριξη.

Αφιερώνω την εργασία μου αυτή στον πατέρα μου Θανάση Γιακουβάκη και τον θείο μου Γιώργο Πιστικό, που τους χάσαμε και τους δύο τόσο ξαφνικά μόλις τον περασμένο Φεβρουάριο, και τους δύο μέσα σε λίγες ημέρες, και οι οποίοι υπήρξαν πάντα αφοσιωμένοι στον τόπο τους, στη Ραφήνα, και ψυχικά και έμπρακτα, και ως πολίτες αλλά και με θέσεις ευθύνης στην πόλη.

Τα πορίσματα της έρευνας θα είναι διαθέσιμα για την αξιοποίησή τους από το Δήμο Ραφήνας - Πικερμίου, τους τοπικούς φορείς, την κοινωνία της περιοχής, όπως και από την επιστημονική κοινότητα.

Με εκτίμηση σε όλους όσους συνέβαλαν

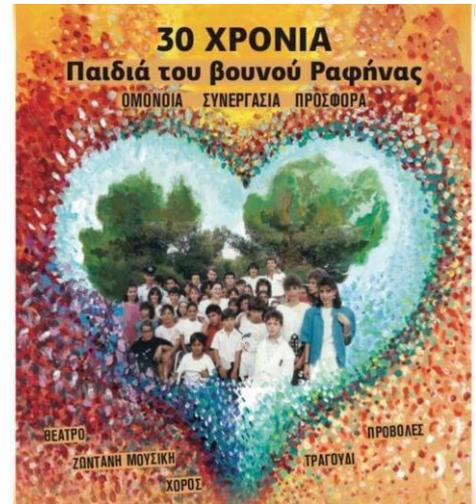
και σε έναν έναν προσωπικά

Αθήνα, Οκτώβριος 2018

1. Εισαγωγή

Εικόνα 1. Άγιος Νικόλος και λιμάνι Ραφήνας
Πηγή: Διαδίκτυο

Εικόνα 2. Αφίσα της θεατρικής ομάδας «Τα παιδιά του βουνού» για τα 30 χρόνια λειτουργίας της.
Πηγή: Facebook

Η **Ραφήνα** είναι ένα αναπτυσσόμενο προάστιο της πρωτεύουσας, σημερινός κόμβος συγκοινωνιών και τόπος ολοένα μεγεθυνόμενων εγκαταστάσεων - λιμάνι, αεροδρόμιο, λεωφόροι, κίνηση καθορίζουν τη φυσιογνωμία της.

Παράλληλα, διαχρονικά έχει αποτελέσει πόλη παραθεριστική με χαρακτηριστική φήμη γραφικότητας και παράλιας ζωής. Διαθέτει έναν συνεκτικό κοινωνικό ιστό από πληθυσμούς που ρίζωσαν και συναρμώθηκαν μεταξύ τους στον τόπο αυτό και έχει στην ιστορία της καταγράψει κοινωνικούς αγώνες.

Η κοινωνία της δημιουργεί συλλογικότητες που εκφράζουν τις πνευματικές και άλλες αναζητήσεις των κατοίκων, με αρκετή έμφαση στον πολιτισμό, αλλά και σε άλλα ζητήματα ποιότητας ζωής.

Το τοπικό στοιχείο και οι κοινωνικές ανάγκες άλλοτε υποστηρίζονται από την τοπική ζωή και λειτουργία και άλλοτε υποσκελίζονται από άλλες, εμφανιζόμενες ως «υπέρτερες» προτεραιότητες του Κράτους.

Γενικότερα, η πολιτιστική ιστορία της περιοχής παρουσιάζεται ενδιαφέρουσα, αλλά όχι αρκετά προβεβλημένη στις μέρες μας. Οπωσδήποτε αξίζει να καταγραφεί η παρουσία της στην κοινωνική ζωή, σε παραλληλία με τα σχέδια για αξιοσημείωτη ανάπτυξη των υποδομών στην περιοχή, με επίκεντρο το λιμάνι, σε εποχή μνημονιακής επιβολής και συνολικότερων σχεδιασμών σε μεγαλύτερο από το τοπικό επίπεδο.

Εικόνες 3 και 4. Η παραλία Μπλε Λιμανάκι πριν και μετά την πυρκαγιά της 23/7/2018

Πηγή: dreamtravelgr.blogspot.gr/, reportaznet.gr

Πολύ πρόσφατα η περιοχή χτυπήθηκε από τη λαίλαπα της πυρκαγιάς με πρωτοφανή καταστροφή, και πλέον είναι κι αυτή μία από τις πολύ μαύρες σελίδες της ιστορίας της.

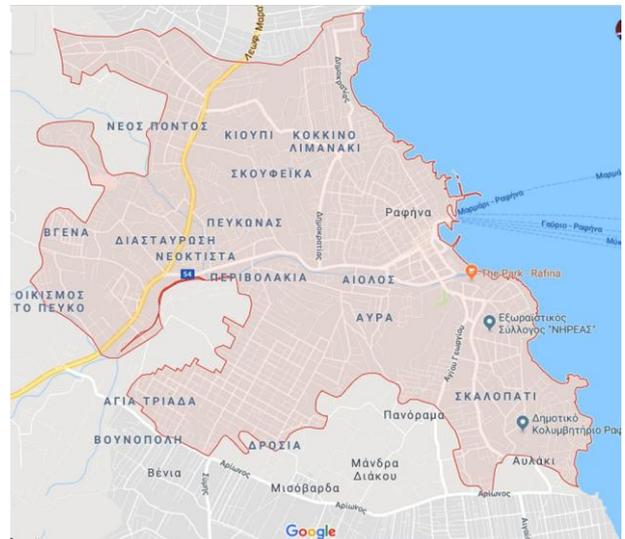
Λαμβάνοντας υπόψη και αυτό το πολύ πρόσφατο γεγονός, θέλησα να διερευνήσω σε ποιο βαθμό η κοινωνία της πόλης της Ραφήνας εκφράζει συλλογικά και αυτόβουλα τις ανάγκες υγιούς πολιτισμού και ποιότητας ζωής σε όλα τα επίπεδα, στις πρόσφατες δεκαετίες αλλά

και στον τρέχοντα χρόνο, με δική της πρωτοβουλία, κοινωνικό αίτημα και συλλογική δραστηριότητα, και πως θα μπορέσει να υλοποιήσει τους στόχους και τις ανάγκες της στις συνθήκες που διαγράφονται.

2.1. Γνωριμία με την πόλη της Ραφήνας

Εικόνα 5:
Δήμος Ραφήνας – Πικερμίου

Εικόνα 6:
Η Δημοτική Κοινότητα Ραφήνας

Η Ραφήνα είναι το λιμάνι των Μεσογείων, στις ακτές της Ανατολικής Αττικής. Έχει πληθυσμό 12.168 κατοίκους σύμφωνα με την απογραφή του 2011. Έχει έκταση 19.000 στρέμματα και απέχει από την Αθήνα 25 χλμ.

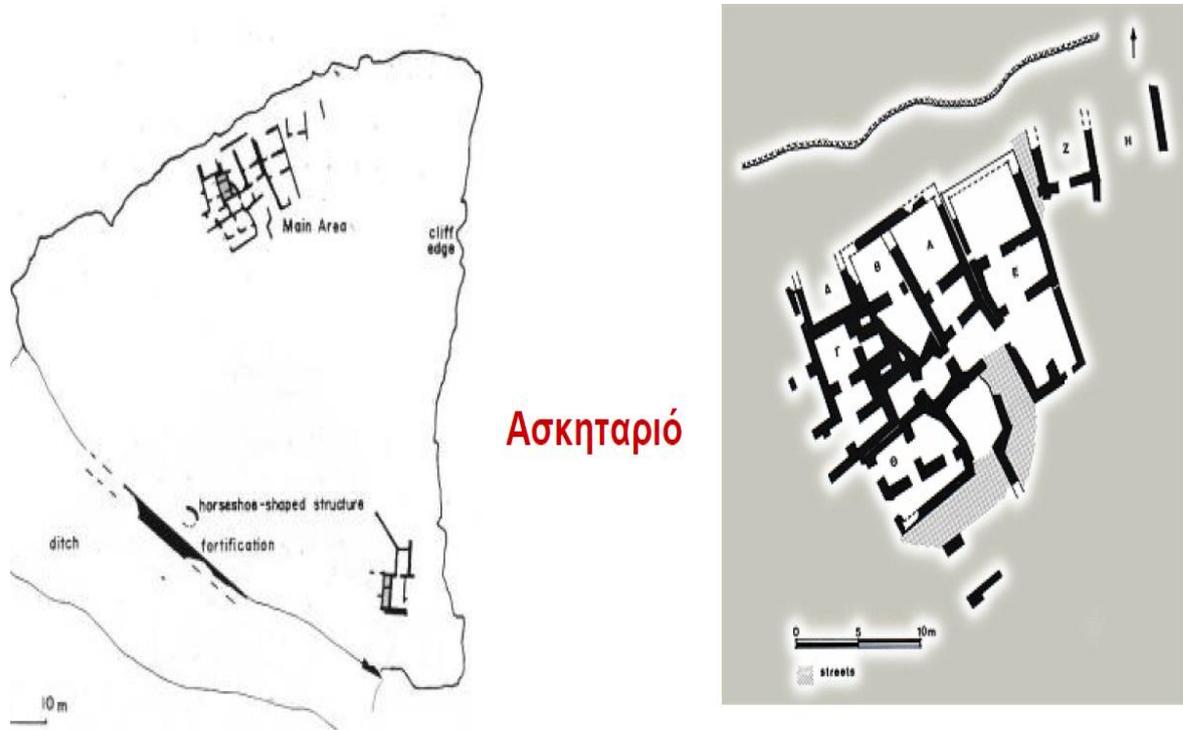
Περιλαμβάνει πολλές γειτονιές και οικισμούς που πλαισιώνουν το κέντρο της γύρω από το Λιμάνι, είτε στο παραλιακό μέτωπο είτε εσωτερικά, όπως η Διασταύρωση, το Κόκκινο Λιμανάκι, ο Νηρέας, το Μελτέμι, η Καλλιτεχνούπολη, ο Νέος Πόντος, η Αύρα, τα Περιβολάκια, η Αγία Τριάδα και άλλες.

Συνορεύει στα βόρεια με την Νέα Μάκρη (Δήμος Μαραθώνος), νότια με την Αρτέμιδα (Λούτσα), και ανατολικά βρέχεται από τον Νότιο Ευβοϊκό Κόλπο. Βρίσκεται περίπου στο κέντρο των ανατολικών ακτών της Αττικής.

Ο κεντρικότερος δρόμος της Ανατολικής Αττικής, η Λεωφόρος Μαραθώνος, την διασχίζει στα δυτικά και την ενώνει με την πρωτεύουσα, μέσω της – πολύ στενής για τις ανάγκες - Λεωφόρου Αλ. Φλέμινγκ, καταλήγοντας απ' ευθείας στο κέντρο της πόλης και το λιμάνι.

Η Ραφήνα αποτέλεσε Δήμο του Νομού Αττικής από το 1994, ενώ με το σχέδιο διοικητικής μεταρρύθμισης Καλλικράτης ενώθηκε το 2011 με την κοινότητα Πικερμίου που βρίσκεται στα Δυτικά της, σε ενιαίο Δήμο Ραφήνας-Πικερμίου.

2.2. Απαρχές κατοίκησης της περιοχής

Ασκηταριό

Εικόνα 5 Ασκηταριό

Πηγή : <http://pistikidis2014.blogspot.gr/>

Πρόκειται για έναν ιστορικό δήμο, ο οποίος κατοικήθηκε από τα προϊστορικά χρόνια. Το 3.200 π.χ. οικοδομήθηκε ο προϊστορικός οικισμός στη σημερινή θέση Ασκηταριό, μια μικρή βραχώδη χερσόνησο αμέσως νοτιότερα από την θέση που βρίσκεται σήμερα η δημοφιλής παραλία Μαρίκες.

Ο οικισμός του Ασκηταριού βρισκόταν σε μεγάλη ακμή την περίοδο (3.200-2.000) π.Χ. Βρέθηκαν μικρά ορθογώνια κτίσματα με τοίχους λίθινους στην βάση, πλίνθινους από πάνω και μικρή εστία στο κέντρο χωρισμένα με μονοπάτια σε οικοδομικά τετράγωνα, νεκροταφείο στα νότια και ακρόπολη.

Οι ανασκαφές στο Ασκηταριό πραγματοποιήθηκαν την τριετία 1952-1954 από τον καθηγητή προϊστορικής αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών Δημήτρη Θεοχάρη.

Η λέξη Ασκηταριό προήλθε αργότερα από μια βραχώδη σπηλιά την οποία κάποιος μοναχός από την Μονή Πεντέλης είχε μετατρέψει σε ησυχαστήριο.

Στην παραλία μεταξύ του Μεγάλου Ρέματος της Ραφήνας και του κεντρικού λιμανιού βρέθηκαν επίσης εγκαταστάσεις κατεργασίας χαλκού από τις αρχαιότερες στην Ευρώπη, υλικού που δεν εξορυσσόταν στην περιοχή, και μαρτυρούν την επικοινωνία με νησιά ή άλλες ακτές του Αιγαίου.

Εικόνα 6 Νέες ανασκαφές στην πλατεία ΟΤΕ

Πηγή: https://www.huffingtonpost.gr/2017/04/11/culture-proistorikos-oikismos-sth-rafina_n_15934196.html

Το Ασκηταριό είχε πέσει σε παρακμή από τις αρχές της πρώτης χιλιετίας π.Χ. Τότε δημιουργήθηκε ο κεντρικός οικισμός της Ραφήνας ή Αραφηνών στην θέση που βρίσκεται σήμερα το κεντρικό λιμάνι.

Κατάλοιπα πρωτοελλαδικού οικισμού έχουν επίσης από δεκαετίες εντοπιστεί από τον καθηγητή Δημήτριο Θεοχάρη και ανασκαφεί ως έναν βαθμό και στο κέντρο της πόλης, εντός των οικοδομικών τετραγώνων πάνω από το λιμάνι (πλατεία ΟΤΕ). Το αρχαιολογικό

ενδιαφέρον για ανασκαφές στο σημείο αυτό έχει αναζωπυρωθεί πρόσφατα με πρωτοβουλία ερευνητών και αρχαιολόγων, και γίνονται νέες έρευνες με την υποστήριξη του Δήμου.

Ο δήμος Αραφηνίων ή δ. Αραφήνος ήταν ένας από τους δήμους της αρχαίας Αθήνας, που όρισε ο Κλεισθένης, με το όνομα του πρώτου κυβερνήτη, του Αραφήνα, ο οποίος ήταν ένας από τους μυθικούς ήρωες της Αττικής. Ανασκαφές στην περιοχή βρήκαν επίσης στοιχεία από την Ρωμαϊκή περίοδο (οικοδομήματα, ρωμαϊκό βαλανείο, αγάλματα).

2.3. Νεώτερη Ιστορία

Από την Τρίγλια της Μ. Ασίας στη Ραφήνα

Εικόνα 7
Χάρτης της Μικράς Ασίας με ενδεικτική απεικόνιση ορισμένων πόλεων στα ελληνικά
Πηγή: Διαδίκτυο

Εικόνα 8
Χάρτης Προποντίδας με απεικόνιση της κωμόπολης Τρίγλιας και των πόλεων Προύσα και Κωνσταντινούπολη
Πηγή: Διαδίκτυο

Η αρχική κοινότητα Ραφήνας πρωτοσυστάθηκε το 1929, μετά την εγκατάσταση προσφύγων από την Τρίγλια της Μ. Ασίας (σήμερα τουρκικά Tirilye, Zeytinbađı: Ελαιοχώρι).

Εικόνα 9. Τρίγλια Μικράς Ασίας, αρχές 20^{ου} αιώνα
Πηγή: triglianoi.gr

Εικόνα 10. Μουσείο «Το σπίτι της Τρίγλιας»
Πηγή: triglianoi.gr

Στην περιοχή της Ραφήνας **πριν την έλευση των προσφύγων** κατοικούσαν λίγες οικογένειες ψαράδων αρβανίτικης καταγωγής (από το Λεωνίδιο, την Ερμιόνη, τα Βάτικα κ.α.), επίσης οικογένειες σαρακατσάνων και βλάχων κτηνοτρόφων. Περί τις αρχές του 20ου αιώνα στην σημερινή περιοχή «Διασταύρωση» όπου υπήρχαν κοιτάσματα λιγνίτη και δημιουργήθηκαν ορυχεία, εγκαταστάθηκαν αρκετοί λιγνιτωρύχοι προερχόμενοι κυρίως από την Εύβοια και ορισμένα νησιά των Κυκλάδων, δημιουργώντας τον πρώτο σημαντικό συνοικισμό στην περιοχή.

Μετά την μικρασιατική καταστροφή του 1922 ήρθαν στη περιοχή πολλοί πρόσφυγες από την Τρίγλια της Μικράς Ασίας, αφού διασώθηκαν οι περισσότεροι με πλοία του Τριγλιανού εφοπλιστή Φίλιππου Καβουνίδη και είχαν διασκορπιστεί αρχικά σε διάφορα ελλαδικά μέρη (Ραιδεστό, Τένεδο, Καβάλα, Πειραιά κ.α.). Έγινε επιλογή της περιοχής της Ραφήνας ως κατάλληλης περιοχής για πληθυσμό προερχόμενο από παραλιακή περιοχή με γεωργική οικονομία (και εκεί σε μεγάλο βαθμό με ελαιόδενδρα) και με εμπορικά και αλιευτικά επαγγέλματα, ως λιμάνι στη διαδρομή Προύσας – Κωνσταντινούπολης. Το ελληνικό κράτος προχώρησε στην απαλλοτρίωση του κτήματος Σκουζέ, το οποίο παραχωρήθηκε στους τριγλιανούς πρόσφυγες, για να οικοδομήσουν την νέα Ραφήνα. Στους τριγλιανούς προστέθηκαν λίγες οικογένειες από την Καπαδοκία (καραμανλήδες), από τα Βουρλά της Σμύρνης και αλλού.

Συγκροτήθηκε προσφυγικός οικισμός με το όνομα «Νέα Τρίγλια», που όμως δεν επικράτησε, αντίθετα διατηρήθηκε στον αδελφό προσφυγικό οικισμό, την Νέα Τρίγλια Χαλκιδικής.

Υπάρχει σήμερα στη Ραφήνα ένα σπίτι-μουσείο το οποίο διατηρείται από τότε, όπως και αρκετά ακόμη **σπιτάκια «του συνοικισμού»**, είτε σπιτάκια που κατοικούνται, περιποιημένα με μεράκι και πολύ γραφικά, είτε εγκαταλελειμμένα. Το μουσείο περιλαμβάνει έπιπλα, ρουχισμό και εξοπλισμό της καθημερινής ζωής των πρώτων προσφύγων κατοίκων, φωτογραφίες από γεγονότα και δραστηριότητες από την παλιά πατρίδα και από την αρχική εγκατάσταση στον νέο τους τόπο.

Εικόνα 11. Μικρή, βραχώδης παραλία.

Πηγή: <http://www.in2life.gr>

Ήδη από την εποχή του μεσοπολέμου η Ραφήνα χαρακτηρίζεται από έντονη ανάπτυξη της παραθεριστικής κίνησης και την αξιοποίηση του λιμανιού.

Είναι χαρακτηριστική η ακτογραμμή αυτού του τμήματος των ανατολικών παραλίων της Αττικής στον Νότιο Ευβοϊκό, είτε με αμμουδερές παραλίες, είτε με βραχώδεις σχηματισμούς, χαμηλή και θαμνώδη κυρίως βλάστηση και πολλούς ορμίσκους και λιμανάκια που έχουν χρησιμοποιηθεί, ανάλογα με τις ανάγκες της κάθε εποχής, και για χρήση αναψυχής, για μπάνια ή περιπάτους.

Εικόνα 12. Το καΐκι Αγία Κυριακή.
Πηγή: Αρχείο Ηλία Μικρόπουλου

Στα σκοτεινά χρόνια της γερμανικής κατοχής, τα ακρωτήρια κοντά στο λιμάνι της Ραφήνας γέμισαν πολυβολεία (σημερινό εκκλησάκι Αγ. Μαρίας κάτω από τον Αγ. Νικόλαο, Ασκηταριό, Μαρίκες), ενώ ο λόφος στη νότια πλευρά του Μεγάλου Ρέματος μετατράπηκε από τους Γερμανούς σε Οχυρό, όπως μαρτυρεί και η σημερινή του ονομασία. Παρόλα αυτά, από τη Ραφήνα εκτελούνταν δρομολόγια διαφυγής στρατιωτικών και πολιτικών προσώπων, όπως εξιστορούν και μουσικές καταγραφές («Αγία Κυριακή»).

Εικόνα 13. Cart Postal της Ραφήνας, 1953
Πηγή: Διαδίκτυο

Η μεταπολεμική περίοδος βρίσκει τη Ραφήνα σε μια προσπάθεια οικονομικής και κοινωνικής ανασυγκρότησης που ενισχύεται κυρίως από τον εκσυγχρονισμό του λιμανιού, σειρά βασικών, λειτουργικών έργων και από την οικοδόμηση κτιρίων και αρκετών νέων κατοικιών στη θέση των προσφυγικών, όπως των πρώτων παραθεριστικών κατοικιών και μικρών ξενοδοχείων.

Η Ραφήνα έγινε τόπος αναψυχής για τους Αθηναίους, περιστασιακά ή και για καλοκαιρινές διακοπές, με προσόν όλη την παράκτια περιοχή, από το γραφικό λιμάνι, έως τις παρακείμενες παραλίες και την όμορφη εξοχή. Πολλές φορές οι παραθεριστές ενοικίαζαν σπίτια ή δωμάτια του οικισμού και δημιουργούνταν σχέσεις μεταξύ ενοικιαστών και ιδιοκτητών.

Εικόνα 14. «Τα καβουράκια» του Β. Τσιτσάνη

Πηγή: <http://www.triglianoi.gr/>

Έγινε στέκι και δεχόταν επισκέψεις από ανθρώπους του πνεύματος που διατηρούσαν επαφές και φιλικό κύκλο, ή και διατηρούσαν σπίτια (Γουναρόπουλος, Εμπειρικός, Τσιτσάνης, Ρόζα Εσκενάζι, Φίλων Αρίας, ο εκδότης Μπότσης κ.α.).

Γράφτηκαν τραγούδια με αναφορά στην αναψυχή στο λιμανάκι της Ραφήνας («Στου γιαλού τα βοτσαλάκια», «Δημητρούλα» κ.α.).

2.4. Το Σήμερα

Εικόνα 15. Αεροφωτογραφία Λιμανιού Ραφήνας.

Πηγή: <https://www.facebook.com/rafinaport/> (Οργανισμός Λιμένος Ραφήνας)

Η Ραφήνα βρίσκεται στο επίκεντρο της Ανατολικής Αττικής, σε ευθεία γραμμή από το αστικό κέντρο της πρωτεύουσας προς τα παράλια του νότιου Ευβοϊκού.

Αποτελεί σήμερα το δεύτερο μεγαλύτερο λιμάνι του νομού μετά τον Πειραιά και ένα από τα μεγαλύτερα της χώρας.

Εικόνες 16 και 17. Κόκκινο Λιμανάκι. Πριν και μετά την καταστροφική πυρκαγιά.
Πηγή : iselida [Πηγή: http://www.thepresident.gr](http://www.thepresident.gr)

Είναι πυκνοκατοικημένη περιοχή στο κέντρο και γύρω από το λιμάνι, αλλά διαθέτει και μεγάλα πάρκα και χώρους πρασίνου όπως και μεγάλες παραλίες, η πρώτη δίπλα από το λιμάνι και με αμφίβολης καθαρότητας νερά, επίσης η δημοφιλέστατη παραλία Μαρίκες στην θέση Αυλάκι στα νότια, κοντά στα σύνορα με την Αρτέμιδα, και το μεγάλης ωραιότητας Κόκκινο Λιμανάκι στα βόρεια, που υπέστη τεράστια καταστροφή λόγω της πυρκαγιάς της 23/7/2018.

Εικόνα 18. Δημοτικό Κολυμβητήριο Ραφήνας
Πηγή: www.getyourspace.gr

Εικόνα 19. Εκβολές Μεγάλου Ρέματος Ραφήνας
Πηγή: kirkinews.g

Η Ραφήνα συνδέεται σε πολύ κοντινή απόσταση με την Αρτέμιδα μέσω της Οδού Αραφίνος όπου υπάρχει το Δημοτικό Κολυμβητήριο Ραφήνας, καταπράσινο δημοτικό πάρκο αθλητισμού, αναψυχής και εκδηλώσεων, και σε πολύ κοντινή απόσταση επίσης με την Νέα Μάκρη, διαμέσου των παράλιων οικισμών Μάτι στα όρια των δύο Δήμων, Αγ. Ανδρέας, Ζούμπερι.

Στο νότιο άκρο της κεντρικής της παραλίας καταλήγει το Μέγα Ρέμα Ραφήνας, σημαντικότητας περιβαλλοντικής και λειτουργικής αξίας, το μεγαλύτερο σήμερα στην Ανατολική Αττική, του οποίου η οριοθέτηση με έργα διευθέτησης βρίσκεται σήμερα σε εξέλιξη, με πολύ μεγάλη καθυστέρηση αλλά και αμφισβήτηση των στόχων τους.

Τα τελευταία χρόνια η πόλη έχει γνωρίσει τεράστια επίταση της κίνησης και των μεταφορικών λειτουργιών, καθώς ολοένα και περισσότερες ακτοπλοϊκές γραμμές επιλέγουν το λιμάνι της και το καθιστούν εντατικοποιημένο μεταφορικό κόμβο.

Έχει εκδοθεί το νέο Master Plan για το λιμάνι της Ραφήνας, το οποίο δεν έχει παραδοθεί στο Δήμο Ραφήνας, υπάρχει μόνο έμμεση δημοσιοποίησή του, από την οποία συνάγεται μία διόγκωση των εγκαταστάσεων και των λειτουργιών του και επέκταση σε όλες τις κατευθύνσεις

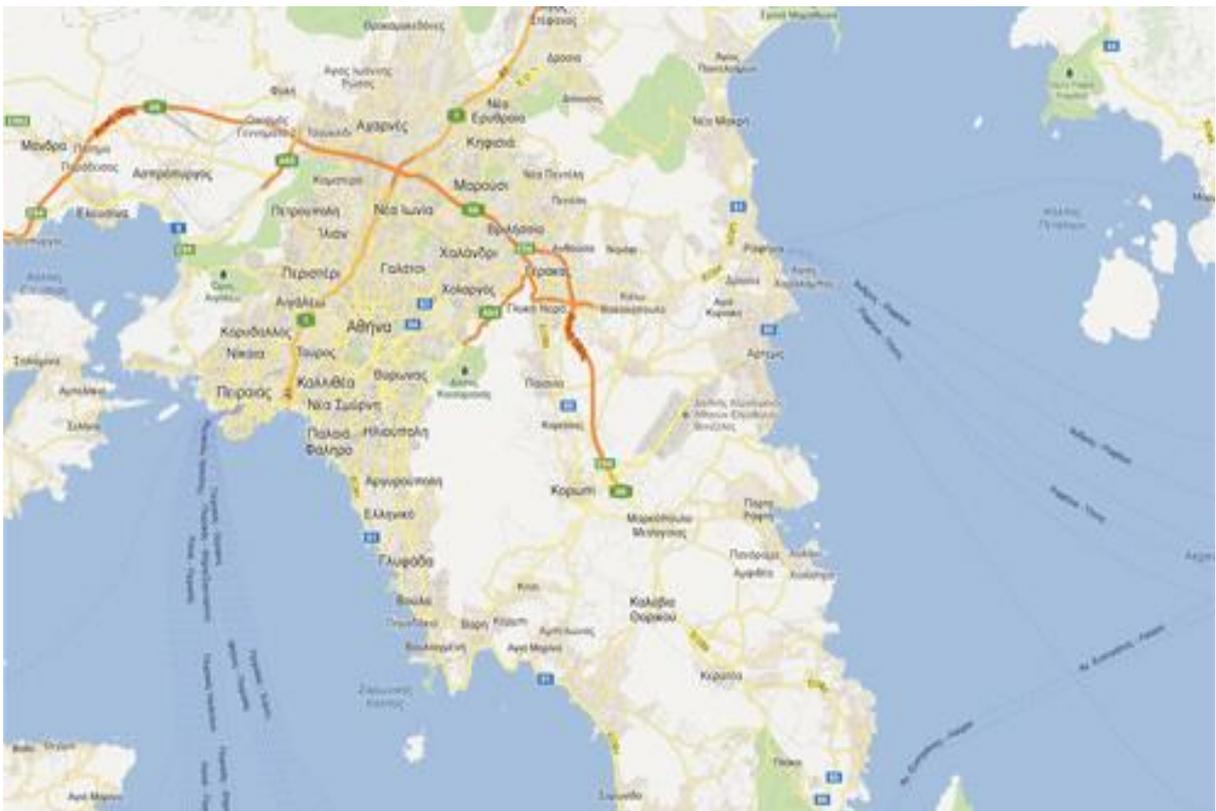

Εικόνα 20. Λιμάνι Ραφήνας, σήμερα.

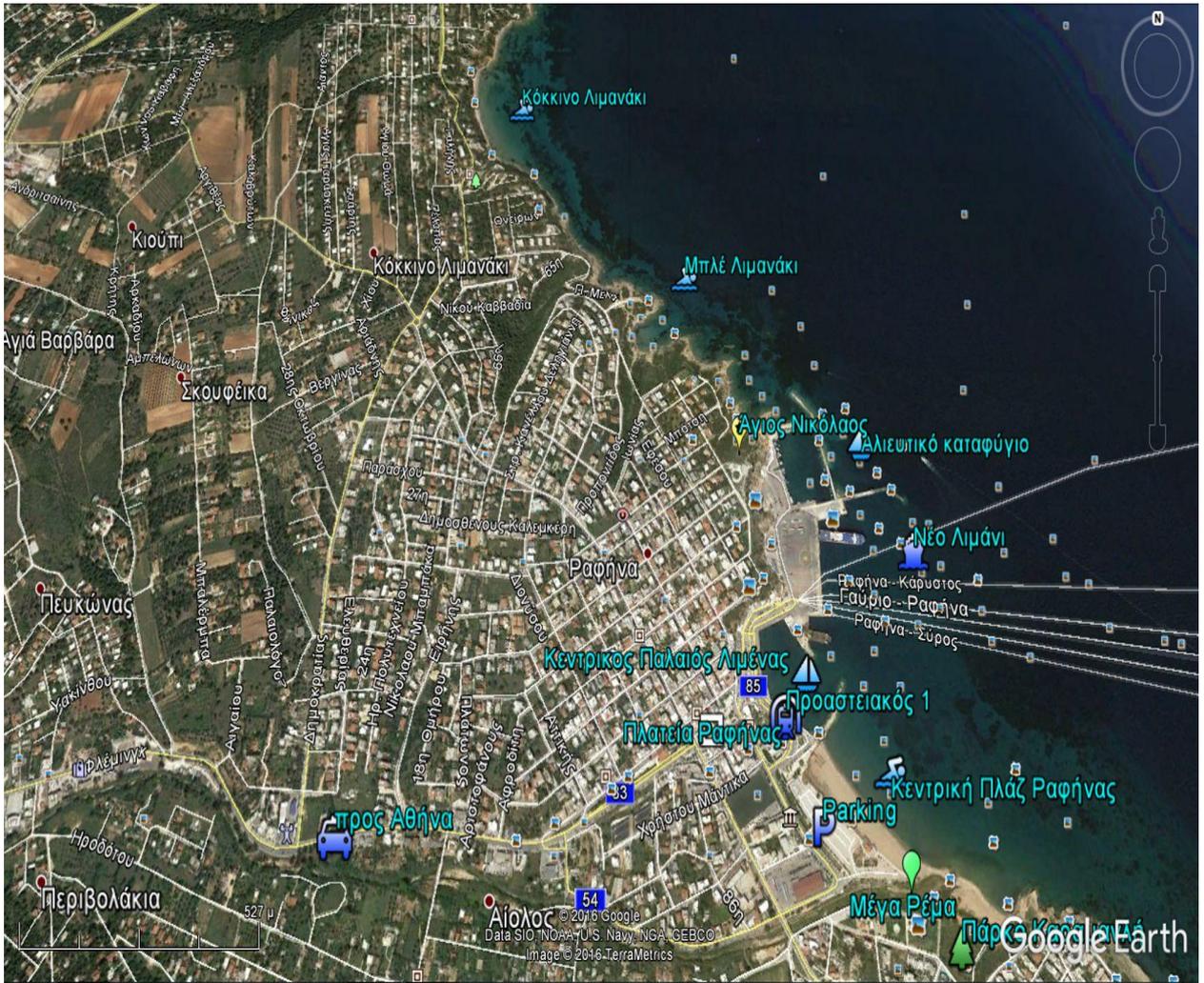
Πηγή: <https://www.facebook.com/rafinaport/> (Οργανισμός Λιμένος Ραφήνας)

Σήμερα η Ραφήνα αποτελεί ουσιαστικά προάστιο της Αθήνας, με τη συμβολή της Αττικής Οδού που βελτίωσε ως ένα βαθμό την πρόσβαση στο κέντρο της πόλης αφού ενώνεται με την Λεωφόρο Μαραθώνος στο γειτονικό Πικέρμι, με το οποίο η Ραφήνα έχει διοικητικά ενωθεί σε ενιαίο Δήμο Ραφήνας – Πικερμίου από το 2011.

Άλλωστε η πόλη απέχει μόνο 25 χιλιόμετρα από το κέντρο της πρωτεύουσας. Επιπλέον η απόστασή της από το εθνικό αερολιμένα Ελ. Βενιζέλος είναι περίπου 20 λεπτά.

Εικόνα 21. Χάρτης Αττικής.
Πηγή: Διαδίκτυο.

Εικόνα 22. Ραφήνα – Σημεία Αναφοράς.
 Πηγή: Διαδίκτυο

2.5. Η Οικιστική Εξέλιξη της Ραφήνας

Ο αρχικός πυρήνας του οικισμού της Ραφήνας δημιουργήθηκε το 1927, γύρω από την σημερινή πλατεία και το λιμάνι, με την έλευση των μικρασιατών προσφύγων. Η σημερινή πόλη εξελίχθηκε περιμετρικά του “Συνοικισμού Ραφήνας”, ο οποίος δημιουργήθηκε περί του αρχικού οικιστικού πυρήνα, ύστερα από τη Διανομή του 1934.

Μια δεύτερη Διανομή, έγινε το 1948 από το Υπουργείο Γεωργίας στην περιοχή Μακεδονομάχων. βόρεια του “Συνοικισμού” της Ραφήνας, ενώ το 1970 και το 1974 έγιναν διαδοχικές επεκτάσεις Β.Δ. και Ν.Δ. του “Συνοικισμού”.

Στην συνέχεια υπήρξαν νέες επεκτάσεις του Σχεδίου Πόλεως, με τις οποίες δημιουργήθηκαν οι οικισμοί των Οικοδομικών Συνεταιρισμών “Πρωτέας” και “Νηρέας”, στα Νότια του “Συνοικισμού” της Ραφήνας, ως περιοχές Β’ κατοικίας.

Το 1969 εντάχθηκαν στο Σχέδιο Πόλεως οι Οικοδομικοί Συνεταιρισμοί “Καλλιτεχνούπολη” και “Ν. Βουτζάς”, στην Πεντέλη, δυτικά της Λεωφόρου Μαραθώνος, επίσης περιοχές Β’ κατοικίας, και το 1970 η περιοχή του Οικοδομικού Συνεταιρισμού «Ορειχαλκουργών».

Εξ’ άλλου, στα όρια του Δήμου Ραφήνας έχουν αναπτυχθεί μια σειρά ακόμα οικισμοί, όπως Κόκκινο Λιμανάκι, Βόρειο-Δυτικά του Συνοικισμού της Ραφήνας, Μαύρα Αμπέλια, Αγ. Χαράλαμπος και Πανόραμα, Νότιο-Δυτικά, και Πευκώνας - Βελανιδιά, Δυτικά του Συνοικισμού της Ραφήνας.

Σε όλη την έκταση του Δήμου Ραφήνας έχει αναπτυχθεί ένα δίκτυο μικρότερων οικισμών οι οποίοι σε μεγάλο βαθμό προέκυψαν με αυθαίρετη δόμηση στην εκτός σχεδίου περιοχή.

Σημαντικότερος απ’ αυτούς είναι ο οικισμός της “Διασταύρωσης”, ο αρχικός πυρήνας του οποίου δημιουργήθηκε από εργάτες- λιγνιτωρύχους τη δεκαετία του 1920.

Άλλοι οικισμοί αυτής της κατηγορίας είναι η Αγ. Βαρβάρα, το Κιούπι και τα Σκουφεϊκα Βόρεια, ο Ν. Πόντος Δυτικά, η Αγία Τριάδα, τα Περιβολάκια, η Θεοτόκος, η Δροσιά, η Αγ. Μαγδαληνή, η Αύρα, ο Αίολος, Νότια το Σκαλοπάτι και τα “Πετρέλαια” Νότιο- Ανατολικά.

Το 1985 συντάχθηκε “Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο Κοινότητας Ραφήνας” από το τότε ΥΧΟΠ, εγκρίθηκε τον Ιούνιο του 1988 με σχετική απόφαση του Υπουργού ΠΕΧΩΔΕ, αλλά δεν συνυπογράφηκε από το Υπ. Γεωργίας και παρέμεινε ως το 1991, όπου παρελήφθη από τον Οργανισμό Αθήνας, σε αναμονή στοιχείων από το Δασαρχείου Πεντέλης. Προωθήθηκε προς έγκριση το 1995, και δεδομένου του μεγάλου χρονικού διαστήματος που είχε παρέλθει εστάλη ξανά στην Τοπική Αυτοδιοίκηση της περιοχής για την επικαιροποίηση των απόψεών της. Ο Δήμος Ραφήνας θεωρώντας ανεπαρκή την Εισήγηση ως είχε πλέον, προχώρησε στην διαδικασία σύνταξης νέας μελέτης «Στοιχείων Γενικού Πολεοδομικού Σχεδιασμού Δήμου Ραφήνας» το 1997. Αποτέλεσμα: μέχρι σήμερα δεν έχει υπάρξει Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο για την περιοχή.

Είναι όμως μια από τις κακοδαιμονίες που ακολουθούν την εξέλιξη της περιοχής, το γεγονός ότι μία έντονα αναπτυσσόμενη περιοχή δεν έχει μία συγκροτημένη και ορθολογική σχεδίαση εξαρχής, αλλά τα σχέδια ακολουθούν «κατά περίπτωση», και μη σωστά ενσωματωμένα στον βασικό ιστό. Κεντρικές και από παλαιά κατοικημένες περιοχές δεν έχουν σχέδιο, ενώ άλλοι, νεώτεροι οικισμοί πέριξ, διαθέτουν προ πολλού. Η πόλη όμως έτσι δεν αποκτά οργανική σύνδεση των λειτουργιών και των περιοχών της, των δομημένων χώρων και των χρήσεών τους, ώστε να είναι οργανωμένη, να μπορεί να αναδεικνύει τα πλεονεκτήματα που έχει, να γίνονται οι αναγκαίες παρεμβάσεις, και να ελέγχεται γενικά ο αστικός και περιαστικός χώρος, και περιστέλλοντας ή καταστέλλοντας τις όποιες αυθαιρεσίες.

Στον τοπικό Τύπο η ένταξη στο σχέδιο αποκαλείται ακόμη και «Άγιο Δισκοπότηρο» για την περιοχή. Σε εκκρεμότητα σήμερα για την ένταξή τους στο Σχέδιο Πόλης είναι: οι περιοχές Πευκώνας και Μαύρα Αμπέλια, όπου οι μελέτες σταμάτησαν λόγω έλλειψης στοιχείων για τα ρέματα ενώ οι μελέτες ένταξης των περιοχών Πανόραμα, Σκαλοπάτι και Αγ. Χαράλαμπος είναι στη φάση της έγκρισης. Η Διασταύρωση ακόμη δεν έχει σχέδιο πόλης, παρότι κατοικημένη από την δεκαετία του '20. Αντίθετα το Κόκκινο Λιμανάκι είναι πλέον οικοδομήσιμο με πράξη εφαρμογής (εκτός σχεδίου με απόφαση του Σ.τ.Ε. αλλά εκδίδονται οικοδομησιμότητες).

3. Συμμετοχικές Διαδικασίες στο Τοπικό

Στη σημερινή εποχή ανατροπών και ανακατατάξεων σε ευρύτερα επίπεδα, οικονομικά, χωρικά-λειτουργικά, διοικητικά-οργανωτικά αλλά και ιδεολογικά, και με τη μηδενική αντοχή επιβίωσης του εφησυχασμού, όλο και περισσότεροι άνθρωποι θέλουν να έχουν λόγο για τη διαμόρφωση της ζωής τους εντός περιβάλλοντός τους, είτε αυτό είναι η συνοικία είτε η κοινότητα ή η περιφέρειά τους. Θέλουν να επηρεάσουν τις μελλοντικές εξελίξεις και κατά συνέπεια την ποιότητα ζωής τους. Πολλοί θέλουν να είναι συνυπεύθυνοι για τη λήψη αποφάσεων σε πολιτικό επίπεδο. Οι εκπρόσωποι της αυτοδιοίκησης συνειδητοποιούν ολοένα και περισσότερο τα οφέλη που προκύπτουν από την ανταλλαγή απόψεων και τη συνεργασία με τους ενεργούς πολίτες.

Η καλύτερη διασφάλιση ότι οι αποφάσεις που χρειάζεται να ληφθούν θα εφαρμοστούν και θα είναι επωφελείς για τον κάθε τόπο είναι οι συμμετοχικές διαδικασίες με την ενεργή εμπλοκή των ντόπιων σε αυτές. Οι τοπικές κοινότητες διακρίνονται από μεγαλύτερη σταθερότητα και διάρκεια σε σχέση με τις εθνικές κυβερνήσεις. Αυτό οφείλεται στο ότι οι αποφάσεις που λαμβάνονται και τα σχέδια δράσης που διαμορφώνονται από τους ντόπιους κάθε περιοχής προορίζονται για την επόμενη γενιά και όχι για τις επόμενες εκλογές όπως ενδιαφέρονται οι περισσότεροι πολιτικοί και οι συνεργάτες τους, ακόμη και οι τοπικοί άρχοντες όταν δεν επικοινωνούν και δεν λογοδοτούν άμεσα στους πολίτες.

Αποτελεί μείζον ζήτημα για τις δημοκρατίες του σήμερα η συμμετοχή των πολιτών στη διαδικασία σχεδιασμού, χάραξης και εφαρμογής πολιτικών που τους αφορούν [«Διακήρυξη του Ρίο» (1992), «Λευκή Βίβλος για το Μέλλον της Ευρώπης» (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 1/3/2017)]. Οι εκλογές, τα δημοψηφίσματα, οι επίσημες δημοσκοπήσεις και η συλλογή υπογραφών αποτελούν μορφές συμμετοχής οι οποίες ορίζονται διά νόμου. Πέραν αυτών όμως, οι πολίτες, είτε ατομικά είτε συλλογικά (στο πλαίσιο οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών), ολοένα και περισσότερο απαιτούν και αναζητούν τρόπους ενεργού συμμετοχής σε σχέση με δράσεις και σχέδια παρέμβασης τόσο σε εθνικό όσο και σε τοπικό επίπεδο τα οποία αφορούν το ευρύτερο περιβάλλον τους, είτε αυτό είναι η γειτονιά τους είτε ο οικισμός, η κοινότητα, η πόλη, το φυσικό περιβάλλον κ.α.

Στη χώρα μας, η θέσπιση των επιτροπών διαβούλευσης σε επίπεδο τοπικής αυτοδιοίκησης από το Σχέδιο Καλλικράτης (2010) αποτέλεσε σημαντικό βήμα για την υποχρεωτική εισαγωγή επίσημων συμμετοχικών διαδικασιών. Δίπλα σε αυτές ωστόσο, πολίτες, φορείς, μη κυβερνητικές οργανώσεις, σύλλογοι κτλ. έχουν τη δυνατότητα να πραγματοποιήσουν άτυπες συμμετοχικές διαδικασίες, οι οποίες, με τις κατάλληλες προϋποθέσεις, μπορούν επίσης να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο, είτε ασκώντας πίεση για τη λήψη αποφάσεων είτε λειτουργώντας συμπληρωματικά στις αντίστοιχες επίσημες διαδικασίες.

Η συμμετοχή των πολιτών στις αποφάσεις που αφορούν την κοινότητά τους αποτελεί εχέγγυο δημοκρατικότητας, καθώς και εγγύηση βιωσιμότητας κάθε πρωτοβουλίας που αναλαμβάνεται, με στόχο την προστασία του τοπικού πλούτου (φυσικού, ιστορικού, πολιτισμικού, κοινωνικού), και τη βιώσιμη διαχείριση των φυσικών πόρων.

Οι συμμετοχικές διαδικασίες και η ενεργή εμπλοκή των ντόπιων στη διαβούλευση επιτρέπουν την κατάθεση όλων των απόψεων, τη διευθέτηση πιθανών διαφορών και ανταγωνισμών και το συγκερασμό τους, διασφαλίζοντας ότι οι αποφάσεις που θα ληφθούν θα εφαρμοστούν χωρίς σημαντικά εμπόδια, καθώς αποτελούν προϊόν συναίνεσης.

Η θεατρική ομάδα του Γυμνασίου Ραφήνας συνεχίζει μια μακρόχρονη παράδοση θεατρικής δημοσιότητας στο χώρο του σχολείου (Θεατρικό Έργαστήρι Γυμνασίου-Λυκείου Ραφήνας.)

- 1993 "Θέλεισαι τους θαλασσινούς"
- Απρ. 1994 "Καληνύκτα κύριε Μάρκετ"
- Δεκ. 1994 "Σε δράμονος μινόνε"
- 1993-94 "Οδυσσεύδ'"
- 1998-99 "Τα μάγια της πεταλούδας"

Η θεατρική ομάδα του Γυμνασίου Ραφήνας απαρτίζεται από παιδιά του Γυμνασίου αποκλειστικά στην πλειονότητά τους από την Α' και Β' τάξη. Παιδιά, που αγαπούν το θέατρο και χαιρόνται να παρουσιάζονται και να αυτοεκφορζώνονται μέσα απ' αυτό. Γι' αυτό η θεατρική μας παρέα άνοιξε τηνγκαλιά της χωρίς διακρίσεις, σ' όσα παιδιά προσφέρθηκαν ανθρώπινα σ' αυτήν. Το θέατρο στο σχολείο άλλωστε σπύο σημαίνει "είμαστε μια παρέα χαρούμενη που αγαπά το θέατρο, που μαθαίνει να συνεργάζεται αρμονικά, να αυτοεκφορζίζεται και ν' αποσχεδιάζει, ν' αγαπά, να σέβεται και να στηρίζει..."

Η αθωότητα και ευαισθησία των παιδιών που απαρτίζουν τη φετινή μας θεατρική παρέα λειτουργεί με εύστοχο τρόπο, ώστε να αναζητηθεί ένα θεατρικό έργο που να 'ναι κοντά στην προφορά της ηλικίας τους. Κι αυτό δεν ήταν άλλο, παρά... ένα παραμύθι!

Επιλέξαμε αυτό το όμορφο παραμύθι του Ενν Τριβιζά "Το Όνειρο του Σκιάχτρου" ανάμεσα σε πολλά άλλα θεατρικά έργα, γιατί άγγιζε την ψυχή μας, και γιατί η ποιητική αλληγορία του και η ελευθερία του μας επέτρεψε -κι ας μας συγχωρήσει ο τρυφερός συγγραφέας του γ' αυτό μας το τόλμημα - να το διασκευάσουμε, έτσι ώστε να περιλάβει στην πλοκή του όλα τα παιδιά της ομάδας μας.

Σας καλούμε, λοιπόν, ν' αφιερώτε μερικά στο παραμύθι που σας παρουσιάζουμε, με την προσήκουσα επικαιρία για τις όποιες ετέλλεαι, που αφορούν στις υποκριτικές και μουσικές επιδόσεις των παιδιών μας, και να ταξιδέψετε μαζί τους στο μαγετικό πέλαγο των παραμυθιών, με βάρκα την ευαισθησία.

Μία ευαισθησία, που οδηγεί σ' έναν κόσμο αλλιώτικο, όπου το αναμενόμενο ανατρέπεται απ' το απρόοπτο, το τραγικό εναλλάσσεται με το κωμικό και που η αλήθεια γίνεται όνειρο.

Καλή σας διασκέδαση!!!

ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΡΑΦΗΝΑΣ
ΚΕΡΑΤΣΙ 11 ΓΑΛΛΙΑΣ-ΘΕΣΣ. ΤΗΛ. 34 79 437

Ε υ χ α ρ ι σ τ ο ύ μ ε !!!

- Το Μίμη Πλέσσα, για τη βοήθειά του και τη μουσική διασκευή που έκανε στο τραγούδι: "Θα σε λέω Αχρνούη!"
- Το Δήμο Ραφήνας,
- Το Πνευματικό Κέντρο του Δήμου Ραφήνας,
- Το Λιμενικό Ταμείο Ραφήνας (κα. Χατζηπαράσχου) για την επιχορήγηση του προγράμματος και των αφισών.
- Το Σύλλογο Γονέων και Κηδεμόνων για την αγορά του πιάνου και των κοστούμιών και για την έμπρακτη και αμέριστη βοήθειά του.
- Το Διευθυντή του Γυμνασίου, κ. Ι. Χαλιώτη, που ενισχύει και στηρίζει κάθε πολιτιστική δραστηριότητα του σχολείου μας.
- Το ζωγράφο κ. Αριστομένη Μυλωνά, για τη συμμετοχή του στις καλλιτεχνικές δημιουργίες μας.
- Την κα. Νερατζή Μαίρη, για την προσφορά του καταστήματός της "Μαίρη" σε καλλιπαιδικά.
- Τον κ. Καλατζή Κυριάκο, για την προσφορά του σε οπτικά είδη.
- Την κ. Σταυρούλα Παπαστεργίου, για την επιμέλεια των προσκλήσεων.

**ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΡΑΦΗΝΑΣ
ΘΕΑΤΡΙΚΗ ΟΜΑΔΑ**

Απρίλιος 2000

**"Το Όνειρο του Σκιάχτρου"
του Ευγένιου Τριβιζά**

(ΔΙΑΣΚΕΥΗ)

Σ κ ί τ σ ο Σ κ ι ά χ τ ρ ο υ

Εικόνα 23. Πρόγραμμα παράστασης Γυμνασίου Ραφήνας, Απρίλιος 2000.

Πηγή: Αρχείο Σωσώς Λέου

Εικόνα 24. Παράσταση με τίτλο «Σε δρόμους μινόρε», 1994, δημιουργημένη από εκπαιδευτικούς, μαθητές και καλλιτέχνες της πόλης της Ραφήνας, και εξειδικευμένους συνεργάτες-φίλους
Πηγή: Αρχείο Ιωσήφ Πικουλίδη.

4. Μεθοδολογική Προσέγγιση

Το **ερώτημα εργασίας** τέθηκε ως εξής:

Σε ποιο βαθμό μπορούν οι ενεργοί πολίτες στη Ραφήνα να προτείνουν τη βελτίωση του πολιτιστικού επιπέδου στην περιοχή τους με ιδιαίτερα αποτελεσματικό τρόπο, με τη συγκρότηση προτάσεων και την ανάληψη πρωτοβουλιών με εργαλείο ουσιαστικές διαδικασίες συμμετοχικού σχεδιασμού.

Μέσω της Διπλωματικής Εργασίας και της έρευνας που απαιτούσε, επιδιώχθηκε η καταγραφή και η σύνθεση των χαρακτηριστικών της πολιτιστικής Ταυτότητας της Ραφήνας, καθώς και η ανάδειξη και ενδυνάμωση της Ταυτότητας αυτής. Για το σκοπό αυτό αξιοποιήθηκε η δυναμική της δημιουργικής αλληλεπίδρασης της Διοίκησης, των τοπικών Φορέων, των συλλογικών εγχειρημάτων, της τοπικής οικονομίας και των μικρο-κοινωνιών, μέσα από διαδικασίες συμμετοχικού σχεδιασμού.

Λέξεις κλειδιά: **πολιτισμός, Ραφήνα, συμμετοχικός σχεδιασμός, ενεργοί πολίτες, στρατηγικός σχεδιασμός, συλλογικότητες.**

Χρονικό πλαίσιο: η έρευνα εστιάζει στο χρονικό διάστημα **από το 1990 έως σήμερα.**

Σημαντικό κριτήριο για την επιλογή αυτή αποτέλεσε το γεγονός ότι, την δεκαετία του '90 είχαν δημιουργηθεί πολύ αξιόλογοι θεατρικοί και μουσικοί πυρήνες στην Ραφήνα, που ξεκίνησαν από πρωτοβουλίες των πολιτών, και είχαν αφετηρία άλλοτε το σχολείο και εξειδικευμένους εκπαιδευτικούς, άλλοτε κατοίκους και παραθεριστές της περιοχής, πρωτοβουλίες που έχουν αφήσει εποχή στην πόλη.

Άλλοι από αυτούς τους πυρήνες ατόνησαν παρά το αξιόλογο έργο τους, ορισμένοι όμως διατηρούνται ακόμη, δημιουργώντας συνολικά παράδοση καλλιτεχνική και παιδευτική στην πόλη. Ορισμένες από τις παραστάσεις ήταν εξαιρετικής ποιότητας και είχαν διακριθεί σε

πανελλήνιους διαγωνισμούς. Και στις δικές μου αναμνήσεις ως μέρος εγώ του κοινού αλλά και παρακολουθώντας όλη τη διάρκεια προετοιμασίας, έχει διατηρηθεί ο θαυμασμός μου για τις εξαιρετικές παραστάσεις, το κέφι των συντελεστών, την αφοσίωσή τους, το δέσιμο μεταξύ τους που διήρκεσε και έπειτα, είτε ήταν καθηγητές, είτε μαθητές, είτε μουσικοί που συμμετείχαν.

Ένα δεύτερο κριτήριο για το χρονικό πλαίσιο αποτέλεσε ότι μέσα στα χρόνια αυτά συντελέστηκε – και ακόμα εξελίσσεται - εκρηκτική οικιστική ανάπτυξη στην Ανατολική Αττική, εξαιτίας κυρίως της κατασκευής και λειτουργίας του Αεροδρομίου στα Σπάτα και της Αττικής Οδού. Δραστηριότητες, οικονομικές λειτουργίες εγκαταστάθηκαν και αναπτύχθηκαν και, μαζί με το όμορφο περιβάλλον, λειτούργησαν ελκτικά για την εγκατάσταση περισσότερου πληθυσμού και επιχειρήσεων.

Ιδιαίτερη έμφαση κατά την έρευνα δίνεται το διάστημα μετά το 2010 (Ομιλία Παπανδρέου στο Καστελλόριζο – Αρχή της Μνημονιακής Περιόδου), τα χρόνια της κρίσης, διάστημα ιδιαίτερα κρίσιμο και καθοριστικό για το σύνολο της ελληνικής οικονομίας και κοινωνίας. Σημαντικότερες χρονολογίες, για την πόλη της Ραφήνας, αξιολογούνται οι ακόλουθες:

- **2011:** Διοικητική ένωση και δημιουργία κοινού Καλλικρατικού Δήμου Ραφήνας – Πικερμίου
- **2015-2016:** Εγκατάσταση Κέντρου φιλοξενίας Προσφύγων στην Ραφήνα
- **1/1/2016:** κυριαρχικός έλεγχος του Οργανισμού Λιμένος Ραφήνας από το ΤΑΙΠΕΔ και Κεντρικοί Αναπτυξιακοί Σχεδιασμοί
- **Απρίλιος 2018:** Έγκριση από την Περιφέρεια Ανατ. Αττικής της μελέτης εγκιβωτισμού του Μεγάλου Ρέματος Ραφήνας
- **23/7/2018:** Καταστροφικές Πυρκαγιές σε Ραφήνα και Μάτι

Περιοχή Μελέτης

Περιοχή μελέτης είναι ειδικά η πόλη της Ραφήνας (Καλλικρατική Δημοτική Κοινότητα Ραφήνας). Εντούτοις θα επιχειρηθεί η διερεύνηση των διασυνδέσεων με το Πικέρμι, στο πλαίσιο του κοινού Καλλικρατικού Δήμου Ραφήνας-Πικερμίου.

Ερευνητική Διαδικασία:

A. Βιβλιογραφική Έρευνα

B. Αποδελτίωση Τύπου

Γ. Αξιοποίηση Δευτερογενών Πηγών (ποσοτικών δεδομένων)

Δ. Έρευνα Πεδίου: Ποιοτική Έρευνα Πεδίου - Υλοποίηση «Εργαστηρίων Συμμετοχικού Σχεδιασμού» / «Δομών Διαβούλευσης» / Προσαρμοσμένα Focus Groups

A. Βιβλιογραφική Έρευνα

Στο Παράρτημα στο τέλος της παρούσας εργασίας περιλαμβάνεται ο κατάλογος των βιβλιογραφικών αναφορών στις οποίες ανέτρεξα.

B. Αποδελτίωση Τύπου

Έγινε αποδελτίωση ηλεκτρονικού Τοπικού και Εθνικού Τύπου. Η έρευνα στο διαδίκτυο διενεργήθηκε σε αξιόπιστες πηγές, άρθρα που δείχνουν την υφιστάμενη κατάσταση, τις στοχεύσεις της Διοίκησης σε όλα τα επίπεδα, τη λήψη διορθωτικών μέτρων, καθώς και πρακτικές του παρελθόντος, και σημερινές, σε σχέση με τα κοινωνικά, περιβαλλοντικά, πολιτιστικά, χωρικά και αναπτυξιακά χαρακτηριστικά της περιοχής.

Γ. Αξιοποίηση Δευτερογενών Πηγών (ποσοτικών δεδομένων)

Που υποστηρίζουν την τεκμηρίωση και τα ζητούμενα της έρευνας.

Όπως:

- Πληθυσμιακά – Στοιχεία
- Οικονομικά Δεδομένα
- Αριθμός Συλλογικοτήτων που δραστηριοποιούνται στην περιοχή
- Άλλα σχετικά Δεδομένα

Από τον Δήμο ζήτησα και μου χορηγήθηκε Κατάλογος του συνόλου των Συλλογικοτήτων που λειτουργούν στην περιοχή και είναι σε γνώση του, ώστε να μπορέσω να απευθυνθώ σε όλους. Κατά τη διερεύνηση πρόσθεσα και ορισμένες συλλογικότητες της περιοχής που δεν περιλαμβάνονταν στη λίστα του Δήμου. Ο κατάλογος αυτός περιλαμβάνεται στο Παράρτημα, στο τέλος της παρούσας εργασίας.

Δ. Έρευνα Πεδίου:

Ποιοτική Έρευνα Πεδίου - Υλοποίηση «Εργαστηρίων Συμμετοχικού Σχεδιασμού» / «Δομών Διαβούλευσης» / Προσαρμοσμένα Focus Groups

Δ.1 Κατάλογος Δειγματοληψίας:

1. Εκλεγμένοι και Υπηρεσιακοί Εκπρόσωποι της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και Φορέων. *Βάσει Καταλόγου που διαμορφώθηκε κατά το στάδιο της διερεύνησης.*
  - Μέλη δημοτικών παρατάξεων
  - Εκπρόσωποι φορέων αυτοδιοίκησης
  - Εκπρόσωποι Δήμου
  - Οργανισμός Λιμένος Ραφήνας (ΟΛΡ)(*)
2. Εκπρόσωποι Πολιτιστικών και Κοινωνικών Φορέων της περιοχής. Βάσει Καταλόγου των Φορέων, που διάθεσε για τις ανάγκες της Έρευνας ο Δήμος Ραφήνας – Πικερμίου.
3. Εκπρόσωποι της Τοπικής Οικονομίας.
4. Κάτοικοι από την Περιοχή
  - Εκπρόσωποι Κινημάτων. *Βάσει Καταλόγου που διαμορφώθηκε κατά το στάδιο της διερεύνησης.*
  - Κάτοικοι α' κατοικία
  - Κάτοικοι β' κατοικία και παραθεριστική

❖ Έγινε πρόβλεψη για Φύλο και Ηλικιακή Ομάδα

(*) Επισημαίνω ότι τελικά δεν προσήλθε στα Εργαστήρια Συμμετοχικού Σχεδιασμού εκπρόσωπος του Οργανισμού Λιμένος Ραφήνας, παρά τις επανειλημμένες προσκλήσεις και υπενθυμίσεις που απέστειλα ηλεκτρονικά και με τηλεφωνική επικοινωνία, και τη θετική του τοποθέτηση αρχικά τηλεφωνικά για τη συμμετοχή του

Δ. 2. Προετοιμασία Έρευνας Πεδίου

- Διαμόρφωση Σχεδίου Έρευνας
- Αίτημα στο Δήμο (κ.α.) για τη διάθεση χώρου, συμμετοχή, υποστήριξη και Επικοινωνία.
- Ενημέρωση Δήμου, Δημοτικών παρατάξεων, Φορέων, Διαμορφωτών γνώμης και δημιουργική αλληλεπίδραση μαζί τους για τη διαμόρφωση και την υποστήριξη του Σχεδίου της Έρευνας.
- Συγγραφή και Κυκλοφορία Δελτίων Τύπου και Σχετικής Επιστολής Πρόσκλησης, για την ενημέρωση της Κοινωνίας της Ραφήνας για τα Εργαστήρια (περιλαμβάνεται στο παράρτημα, στο τέλος της παρούσας εργασίας)

Δ.3. Υλοποίηση Έρευνας Πεδίου

- Προγραμματισμός των «Εργαστηρίων» στον ειδικό χώρο που διατέθηκε από το Δήμο. Υλοποίησή τους εντός 11 ημερών (13-23 Σεπτεμβρίου 2018)
- Πρακτικά Ζητήματα Υλοποίησης των Εργαστηρίων
- Σχεδιασμός Ειδικού Ερωτηματολογίου Αξιολόγησης του Εργαστηρίου – Ελέγχου Δειγματοληψίας και Αποτελεσμάτων Έρευνας
- Ευχαριστήρια επιστολή, προς όλους τους συμμετέχοντες, για την συμβολή τους
- Δελτίο Τύπου ολοκλήρωσης της έρευνας
- Υλοποίηση των εργαστηρίων (focus groups)

❖ **Διάρκεια Εργαστηρίου: 2 – 3 ώρες**

❖ **Οι Συναντήσεις Ηχογραφήθηκαν για τις ανάγκες της Έρευνας**

Δ.4. Σχέδιο Συζήτησης – Δομή Εργαστηρίου

Τα εργαστήρια έγιναν με τη βοήθεια καταλόγου ερωτημάτων, με διακριτικό συντονισμό από εμένα και με την καταγραφή κασετοφώνου.

I) Θεματολογία του Εργαστηρίου – Άξονες συζήτησης

1. Τι σημαίνει σήμερα, τι είναι η Ραφήνα για τους ίδιους προσωπικά;
2. Ποια είναι τα χαρακτηριστικά της πολιτιστικής ταυτότητας της περιοχής;
3. Ποιες είναι οι βασικές ανάγκες της πόλης;
4. Ποιο είναι το όραμά τους για την πόλη;
5. Τι εμπειρία έχουν οι ίδιοι από πολιτιστικές δράσεις;
6. Ποια είναι η γνώμη τους για τις συλλογικές δράσεις στον πολιτισμό και πως μπορούν να οργανωθούν συλλογικά;
7. Να οργανώσουν από κοινού, οι συμμετέχοντες στο Εργαστήριο, μία πολιτιστική Εκδήλωση, για την πόλη της Ραφήνας.

II) Οι άξονες που τέθηκαν, σε σχέση με την πολιτιστική Εκδήλωση, που τους ζητήθηκε να σχεδιάσουν:

1. Θέμα / Τίτλος
2. Τύπος Εκδήλωσης
3. Περιεχόμενο
4. Διάρκεια
5. Ποιοι θα προτιμούσατε να υποστηρίξουν περισσότερο τη διοργάνωση;
6. Σε ποιους χώρους να εκτυλιχθεί;

Δ.5. Προσδοκώμενα πορίσματα – συμπεράσματα

Καταγραφή στοιχείων-ενδείξεων σχετικά με:

- Το πολιτιστικό επίπεδο της πόλης της Ραφήνας σήμερα και στο παρελθόν
- Το όραμά τους για τη φυσιογνωμία της πόλης πολιτιστικά
- Το βαθμό συλλογικής δραστηριοποίησης των κατοίκων
- Την επιθυμία τους να συμβάλλουν στην ζωή της πόλης
- Τις δυνατότητες να συμβάλλουν στη ζωή της πόλης
- Τη σύνδεσή τους με την σημερινή εξέλιξη της πόλης
- Τις δυναμικές που θα μπορούσε να αναπτύξει μία νέα στρατηγική για το σχεδιασμό στο τοπικό επίπεδο, με έμφαση στις διαδικασίες διαβούλευσης, εστιάζοντας περισσότερο:
  - α) στην απόφαση υλοποίησης
  - β) στα κρίσιμα ζητήματα που την αφορούν
  - γ) στην υλοποίηση συγκεκριμένης πολιτιστικής δράσης για την ευαισθητοποίηση των πολιτών (τοπικά και υπερτοπικά) σε σχέση με τις προτεραιότητες που οι ίδιοι κρίνουν

Εικόνες 24 και 25: από την υλοποίηση των Εργαστηρίων, στο χώρο του ΚΑΠΗ Ραφήνας. Πηγή: kirkinews.gr και rpn.gr,

5. Παρουσίαση των Ευρημάτων

5.1. Υλοποιώντας τα Εργαστήρια

Τα Εργαστήρια Συμμετοχικού Σχεδιασμού της Ραφήνας πραγματοποιήθηκαν με το εξής πρόγραμμα:

Πίνακας 1. Πρόγραμμα Εργαστηρίων Συμμετοχικού Σχεδιασμού στη Ραφήνα, Σεπτ. 2018

ΑΑ	Ημέρα	Ημερομηνία	ΩΡΕΣ
1	ΠΕΜΠΤΗ	13/9/2018	5:30-8:30
2	ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ	14/9/2018	5:30-8:30
3	ΣΑΒΒΑΤΟ	15/9/2018	10:00-13:00
4	ΚΥΡΙΑΚΗ	16/9/2018	5:30-8:30
5	ΤΕΤΑΡΤΗ	19/9/2018	5:30-8:30
6	ΠΕΜΠΤΗ	20/9/2018	5:30-8:30
7	ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ	21/9/2018	5:30-8:30
8	ΣΑΒΒΑΤΟ	22/9/2018	10:00-13:00
9	ΚΥΡΙΑΚΗ	23/9/2018	5:30-8:30

❖ Πραγματοποιήθηκαν **9 Συναντήσεις**. Σε αυτές συνολικά συμμετείχαν **65 Πολίτες**.

Η στρωματοποίηση έγινε με τρία (3) κριτήρια:

1. Φύλο
2. Ομάδες ηλικιών
3. Ο ρόλος τους ως προς τη Διοίκηση, την Κοινωνία, την Τοπική Οικονομία (βλ. Μεθοδολογία – Κατάλογος Δειγματοληψίας)

Πίνακας 2. Δείγμα κατά Φύλο

αα	Φύλο	Δείγμα	Δείγμα (%)	Ελλάδα (%)
1	Άντρες	33	50,8	49,0
2	Γυναίκες	32	49,2	51,0
	Σύνολο	65	100,0	100,0

Πηγή: Απογραφή Πληθυσμού και Κατοικιών, ΕΛΣΤΑΤ, 2011

Πίνακας 3. Δείγμα κατά Ηλικιακή Ομάδα

αα	Ομάδα Ηλικιών	Δείγμα	Δείγμα (%)	Ελλάδα (%)
1	18-39	18	29,2	34,3
2	40-59	26	38,5	34,2
3	60+	21	32,3	31,5
	Σύνολο	65	100,0	100,0

Πηγή: Απογραφή Πληθυσμού και Κατοικιών, ΕΛΣΤΑΤ, 2011

Πίνακας 4. Δείγμα, κατά Επαγγελματική Ομάδα

αα	Επαγγελματική Ομάδα	Δείγμα (%)
1	Διοικητικό Στέλεχος	14,5
2	Επιστήμονας	12,7
3	Ελεύθερος Επαγγελματίας - Έμπορος	10,9
4	Εκπαιδευτικός - Καλλιτέχνης	25,5
5	Υπάλληλοι Γραφείου	9,1
6	Δεν Εργάζονταν το διάστημα της Έρευνας (Συνταξιούχοι, Άνεργοι, Φοιτητές, Νοικοκυρές)	27,3
	ΣΥΝΟΛΟ	100,0

Σύμφωνα με το τρίτο κριτήριο της στρωματοποίησης, οι μισοί περίπου συμμετέχοντες είναι καινοτόμοι και διαμορφωτές γνώμης. Τηρήθηκε η αναλογία στους μέσους όρους ως προς το φύλο, καθώς και μία σχετική αναλογία ως προς τις ηλικίες.

Το μορφωτικό επίπεδο, εξαιτίας του τρίτου κριτηρίου (καινοτόμοι και διαμορφωτές γνώμης είναι χαρακτηριστικά τα οποία σύμφωνα με τις έρευνες έχουν θετική αντιστοιχία με το μεγαλύτερο μορφωτικό επίπεδο), ήταν υψηλότερο του εθνικού μέσου όρου.

Πίνακας 5. Δείγμα κατά Μορφωτικό Επίπεδο

αα	Σπουδές που έχουν ολοκληρώσει	Δείγμα (%)
1	Λύκειο	10,9
2	Τεχνική Εκπαίδευση	16,4
3	ΤΕΙ	10,9
4	ΑΕΙ	45,5
5	Μεταπτυχιακό Δίπλωμα	12,7
6	Διδακτορική Διατριβή	3,6
	Σύνολο	100,0

Να σημειωθεί ότι γενικότερα το μορφωτικό επίπεδο στο Δήμο Ραφήνας-Πικερμίου εμφανίζεται υψηλότερο του μέσου όρου, τόσο σε εθνικό, όσο και σε περιφερειακό επίπεδο.

Πίνακας 6. Μορφωτικό Επίπεδο

Τόπος μόνιμης διαμονής	Σύνολο	Και των δύο φύλων (%)						
		Κάτοχοι διδακτορικού ή μεταπτυχιακού τίτλου / Πτυχιούχοι Παν/μίου - Πολυτεχνείου, ΑΤΕΙ, ΑΣΠΑΙΤΕ, ανώτερων επαγγελματικών και ισότιμων σχολών	Πτυχιούχοι μεταδευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (ΙΕΚ, Κολλέγια κλπ.)	Απόφοιτοι Λυκείου (Γενικού, Εκκλησιαστικού, Επαγγελματικού κλπ.)	Απόφοιτοι τριτάξιου Γυμνασίου και πτυχιούχοι Επαγγελματικών Σχολών	Απόφοιτοι Δημοτικού	Εγκατέλειψαν το Δημοτικό, αλλά γνωρίζουν γραφή και ανάγνωση / Ολοκλήρωσαν την προσχολική αγωγή / Δε γνωρίζουν γραφή και ανάγνωση	Μη κατατασσόμενοι (άτομα γεννηθέντα μετά την 1/1/2005)
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	10.816.286	16,7	4,6	23,4	13,2	23,3	12,4	6,3
ΑΤΤΙΚΗ	3.828.434	22,2	6,2	26,9	12,5	16,9	9,2	6,2
ΠΕΡΙΦ. ΕΝΟΤΗΤΑ ΑΝΑΤ. ΑΤΤΙΚΗΣ	502.348	20,7	6,0	24,7	12,8	17,7	10,6	7,5
ΔΗΜΟΣ ΡΑΦΗΝΑΣ - ΠΙΚΕΡΜΙΟΥ	20.266	30,9	6,8	24,8	9,0	12,0	9,0	7,6

Πηγή: Απογραφή Πληθυσμού και Κατοικιών, ΕΛΣΤΑΤ, 2011

Στο Δείγμα συμμετείχαν, σύμφωνα με τη στρωματοποίηση του τρίτου κριτηρίου:

- **9 εκπρόσωποι της Διοίκησης και 8 Επιχειρηματίες (από 1 ανά Εργαστήριο),**
- **29 εκπρόσωποι Φορέων και Συλλογικοτήτων (3 ανά Εργαστήριο)**
- **16 Πολίτες (2 ανά Εργαστήριο).**

Κατεγράφησαν οι Ομάδες που ανήκουν, έτσι όπως προσδιορίστηκαν κατά την υλοποίηση των Εργαστηρίων.

Πίνακας 7. Ιδιότητες συμμετεχόντων στα Εργαστήρια Συμμετοχικού Σχεδιασμού

αα	Στα Εργαστήρια συμμετείχαν:
1	Πρώην Δήμαρχοι
2	Στελέχη Φορέων Τοπικής Αυτοδιοίκησης
3	Αιρετοί εκπρόσωποι της Τοπικής Αυτοδιοίκησης
4	Μέλη του Δημοτικού Συμβουλίου, από όλες τις Δημοτικές Παρατάξεις
5	Σύμβουλοι - Ειδικοί Συνεργάτες της Τοπικής Αυτοδιοίκησης
6	Υπηρεσιακά Στελέχη της Τοπικής Αυτοδιοίκησης
7	Συντονιστές Πολιτιστικών Συλλόγων και Εγχειρημάτων
8	Συντονιστές Φορέων και Συλλογικοτήτων
9	Συντονιστές Φορέων Εκπαίδευσης
10	Συντονιστές Αθλητικών Συλλόγων
11	Επιχειρηματίες
12	Επαγγελματίες του Πολιτισμού
13	Εκπαιδευτικοί
14	Δημοσιογράφοι
15	Καλλιτέχνες
16	Μέλη Πολιτιστικών Συλλόγων, Πρωτοβουλιών και Εγχειρημάτων
17	Ενεργά Μέλη Εγχειρημάτων
18	Μέλη Συλλογικοτήτων
19	Μέλη Κινημάτων
20	Πολίτες

Ακολουθούν τα ευρήματα των Εργαστηρίων όπως προέκυψαν μετά την επεξεργασία τους:

5.2. Η Ραφήνα Σήμερα

5.2.1. Η Διοίκηση

Πίνακας 8: Η Διοίκηση και η Ραφήνα σήμερα

Διατυπώθηκε:	Εργαστήρια
Διακρίσεις της Διοίκησης: Ο Δήμος στηρίζει κυρίως ότι του είναι πιο γνωστό	5
Η πόλη δεν ελέγχει το Λιμάνι	3
Η Ραφήνα για το Σχεδιασμό είναι μόνο Λιμάνι	2
Χάσμα στη σχέση Δήμου - Κοινωνίας	2
Απουσία Κεντρικού Σχεδιασμού	2
Ο Πολιτισμός δεν είναι προτεραιότητα για το Δήμο	1
Σημαντικό Ζήτημα για αριθμό εργαστηρίων:	7
Δεν δόθηκε έμφαση στη Θεματική «Διοίκηση»	2
Σύνολο Εργαστηρίων	9

Σαν πρωταρχικό χαρακτηριστικό της ζωής στη Ραφήνα για τους συμμετέχοντες στα Εργαστήρια Συμμετοχικού Σχεδιασμού εκφράστηκε πως είναι το επίπεδο συνεργασίας τους με τη Διοίκηση, καθώς από αυτήν τη σχέση καθορίζονται οι πιο βασικοί άξονες της ζωής στη

πόλη. Το ζήτημα αυτό φαίνεται να απασχολεί σημαντικά την κοινωνία της Ραφήνας και τονίστηκε στα 7 από τα 9 συνολικά Εργαστήρια.

Από τα 7 Εργαστήρια που επικέντρωσαν κυρίως στη Διοίκηση, στα 5 αναδείχθηκε ως κορυφαίο θέμα η σχετική δυσαρέσκεια από την επαφή με αυτό το επίπεδο. Υποστηρίζεται διαχρονικά ότι παρότι ο Δήμος στηρίζει αρκετές πρωτοβουλίες και ανάγκες των συλλογικοτήτων και των πολιτών, **δεν είναι εξίσου ανοικτός για όλους**. Επιμένει σε περισσότερο γνωστές και δοκιμασμένες λύσεις για τη διάθεση χώρων, τεχνικών μέσων και άλλου είδους υποστήριξη. Έτσι πρακτικά κατευθύνεται η ανάπτυξη και διατήρηση στην περιοχή περισσότερο των πρωτοβουλιών αυτών, ενώ νέες και πιο πρωτότυπες πρωτοβουλίες δεν ευνοούνται το ίδιο. Ως εξαίρεση – που φαίνεται να επιβεβαιώνει τον κανόνα – επισημάνθηκε από αρκετούς μία περίοδος λειτουργίας «Επιτροπής Πολιτισμού» με χαρακτήρα έντονα πλουραλιστικού πνεύματος, η οποία ανέπτυξε ιδιαίτερα αξιόλογο έργο στη διάρκεια της θητείας της. Γενικότερα πάντως, διατυπώθηκε μία απόσταση ανάμεσα στην τοπική διοίκηση και την Κοινωνία.

Το δεύτερο σημαντικότερο ζήτημα της ραφηνιώτικης ζωής και της Διοίκησης της περιοχής και κυρίως για τα 3 από τα 9 Εργαστήρια είναι η σχέση του Λιμανιού με την πόλη. Είναι μια πραγματικότητα ότι **το Λιμάνι δεν διοικείται από την πόλη**, καθώς ο Οργανισμός Λιμένος Ραφήνας κυριαρχικά διαχειρίζεται την εκτεταμένη λιμενική ζώνη, που περιλαμβάνει και επιπλέον ευρύτατους σημαντικούς παράκτιους χώρους εκτός αμιγώς του λιμενικού. Πρόκειται δυστυχώς για χωρικά, κοινωνικά και λειτουργικά ζωτικές περιοχές για τις λειτουργίες μιας πόλης, όπως ο ίδιος ο χώρος του λιμανιού, οι παράκτιες περιοχές, η κεντρική πλάζ, ο ανοικτός χώρος που σήμερα εκτελεί χρέη τεράστιου πάρκινγκ μπροστά στην κεντρική πλάζ, άλλες παραλίες, πάρκα, κτίρια κλπ).

Ιδιοκτησιακά το λιμάνι της Ραφήνας και ό,τι το αφορά ανήκει στο ΤΑΙΠΕΔ. Από την 1/1/2016 δε, στο Διοικητικό Συμβούλιο του Οργανισμού Λιμένος Ραφήνας δεν συμμετέχει κανένας δημότης της πόλης και ντόπιος όπως συνέβαινε μέχρι τότε, ούτε καν εκπρόσωπος του Δήμου. **Για τον Κεντρικό Σχεδιασμό**, όπως αντιλαμβάνονται και τονίζουν πολλοί από τους συμμετέχοντες, **η Ραφήνα είναι μόνο ένα Λιμάνι**, ως τέτοιος τόπος λογίζεται, και ουδεμία

άλλη λειτουργία φαίνεται να ευνοείται στην περιοχή, ούτε οι ανάγκες των κατοίκων. Η πόλη δεν ελέγχει το Λιμάνι αλλά αυτό επεκτείνεται και κυριαρχεί σε βάρος της, τείνει να την «καταπιεί».

Να επισημανθεί ότι μία από τις βασικότερες Διοικητικές Αρχές της Ραφήνας, ο **Οργανισμός Λιμένος Ραφήνας**, και σε καίριο ρόλο στις μέρες μας λόγω των εξελίξεων για το Λιμάνι, **δεν προσήλθε για συμμετοχή στα Εργαστήρια**, παρά τις επανειλημμένες από εμένα ηλεκτρονικές προσκλήσεις, τηλεφωνικές κλήσεις και υπενθυμίσεις, και παρά την αρχική πολύ θετική τοποθέτηση εκπρόσωπών του στις τηλεφωνικές μας επικοινωνίες, όσον αφορά ειδικότερα τα θέματα πολιτισμού.

Σημαντικά ζητήματα επίσης που τέθηκαν ήταν η **απουσία Κεντρικού Σχεδιασμού**, που δίνει έδαφος στην ανοργανωσιά, την αυθαιρεσία και την ανεπάρκεια των λειτουργιών της πόλης, καθώς και το διατυπωμένο συμπέρασμα ότι ο **Πολιτισμός είναι δευτερεύον ζήτημα για το Δήμο**.

Καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι η Διοίκηση σε όλα τα επίπεδα χαρακτηρίζεται από έλλειμμα στο να αφουγκραστεί την κοινωνία και να λειτουργήσει καινοτόμα, με ουσιαστικότερες και αποτελεσματικές συμμετοχικές διαδικασίες.

5.2.2. Η Τοπική Οικονομία

Πίνακας 9: Η Τοπική Οικονομία της Ραφήνας σήμερα

Διατυπώθηκε:	Εργαστήρια
Δεν είναι σημαντικός προορισμός Επισκεπτών - Τουριστών	3
Δεν αξιοποιείται η Ιστορία και ο Πολιτισμός της για Τουριστική Ανάπτυξη	2
Τόπος Κατοικίας και Εργασίας	2
Ανεπαρκείς υποδομές διασκέδασης στην περιοχή	1
Αρνητικές Επιπτώσεις του Εκπρωτικού Χωριού	1
Σημαντικό Ζήτημα για αριθμό εργαστηρίων:	6
Δεν δόθηκε έμφαση στη Θεματική «Τοπική Οικονομία»	3
Σύνολο Εργαστηρίων	9

Σήμερα δυστυχώς η τοπική οικονομία της Ραφήνας νοσεί, και εύλογα αναδείχθηκε πολύ σημαντικό ζήτημα σε 6 Εργαστήρια. Άλλωστε κατά την στρωματοποίηση υπολογίστηκε η συμμετοχή επιχειρηματιών της πόλης στις ομάδες συζήτησης, καθώς η οικονομία αποτελεί υπόστρωμα για όλες τις άλλες λειτουργίες μίας περιοχής, ειδικά σε συνθήκες κρίσης.

Πρωταρχικός υπήρξε ο προβληματισμός γιατί **να μην αποτελεί η Ραφήνα σημαντικό προορισμό Επισκεπτών και Τουριστών** όπως σε περασμένες δεκαετίες, ή και ακόμη περισσότερο. Κυρίως αποδόθηκε στο γεγονός του φόρτου της κίνησης, των καυσαερίων και της οχλαγωγίας που καθιστούν το λιμάνι και την ευρύτερη περιοχή απωθητική. Η γραφικότητα έχει χαθεί ή περιοριστεί πάρα πολύ και οι συνθήκες ώρες ώρες είναι αφόρητες. Άρα η Ραφήνα δεν ελκύει όπως άλλοτε.

Περαιτέρω όμως θεωρούν αξιοσημείωτο το ότι ενώ υπάρχουν πολύ σημαντικά **αρχαιολογικά ευρήματα, ρωμαϊκά και βυζαντινά κατάλοιπα καθώς και εξαιρετικά στοιχεία νεώτερης ιστορίας** (προσφυγικά, του Β' Παγκόσμιου Πολέμου και άλλα) αυτά **δεν έχουν αναδειχθεί και γίνει ευρύτερα γνωστά**. Σε συνδυασμό δε με τα παγκοσμίως κορυφαία Παλαιοντολογικά ευρήματα στο Πικέρμι, την «Ακρόπολη της Παλαιοντολογίας», ο τόπος θα μπορούσε να αναδειχθεί σε κορυφαία επιλογή επισκέψεων και πολιτιστικού τουρισμού, εκτός από την αναψυχή. Δεν αγνοείται δε και η σημασία της νεώτερης πολιτιστικής παραγωγής, από πολιτιστικές συλλογικότητες, τοπικούς φορείς ή τοπικούς καλλιτέχνες. Όλα τα παραπάνω εμφανίζονται ως ανεκμετάλλετος ακόμη θησαυρός, ειδικά στο θέμα της προσέλκυσης επισκεπτών και τουριστών.

Επιπλέον, ως προς την οικονομική διάσταση, αναφέρθηκε έντονα ότι πολλοί είτε λόγω εντοπιότητας είτε λόγω επιλογής διατηρούν και τον **τόπο εργασίας τους αλλά και τον τόπο κατοικίας τους στην πόλη της Ραφήνας**. Αρκετοί από αυτούς ως νεώτεροι κάτοικοι στην περιοχή, που μετέφεραν τις επιχειρηματικές τους δραστηριότητες μετά τη βελτίωση της οδικής σύνδεσης την περασμένη δεκαετία, πριν την κρίση. Πλέον βιώνουν τις συνέπειες της οικονομικής καχεξίας. Ως κάτοικοι και επαγγελματίες στην περιοχή θα ήθελαν μία συνολική αναβάθμιση, σταθερότητα και ενίσχυση. Επιθυμούν ανάπτυξη με οικονομικούς όρους αλλά σίγουρα και με ποιότητα ζωής, ενδυναμώνοντας και συγκρατώντας τον κόσμο τοπικά. Αναφέρθηκε επίσης η **αρνητική επίπτωση της δημιουργίας του «Εκπρωτικού Χωριού»** MC Arthour σε κοντινή απόσταση που εξυπηρετεί καταναλωτικές ανάγκες, οι οποίες συνδυάζονται με ψυχαγωγικές υπηρεσίες για όλη την οικογένεια, και μειώνει την ανταπόκριση του κόσμου στην τοπική αγορά.

Επισημάνθηκαν επίσης αρκετά έντονα, ιδίως από τους νέους, οι **ανεπαρκείς υποδομές διασκέδασης** στην περιοχή. Η Ραφήνα γενικά είναι «ήσυχη» από αυτήν την άποψη, γεγονός που από ορισμένους προτιμάται, όχι όμως πάντα και όχι από όλους. Η ανάγκη της εντονότερης ψυχαγωγίας ικανοποιείται με επισκέψεις στους γειτονικούς Δήμους (Αρτέμιδα, Νέα Μάκρη, Αθήνα), που δημιουργεί επιπλέον επαφές και φιλίες με τον γειτονικό πληθυσμό και επαφή με την πρωτεύουσα. Η δυσκολία μετακίνησης όμως προς την Αθήνα λόγω υπερβολικής κίνησης ειδικά τα Σαββατοκύριακα, και η έλλειψη παραλιακής δημοτικής συγκοινωνίας που να ενώνει τους όμορους παραλιακούς Δήμους, δημιουργεί συχνά συνθήκες εγκλωβισμού και αποκοπής. Σινεμά, θέατρο, βραδυνά καταστήματα διασκέδασης

ή η ποικιλία στη διασκέδαση είναι στοιχεία που λείπουν και δεν υπάρχουν με εύκολη πρόσβαση.

5.2.3. Η Κοινωνία της

Πίνακας 10. Η κοινωνία της Ραφήνας σήμερα

Διατυπώθηκε:	Εργαστήρια
Μικρασιάτες - Τριγλιανοί	5
Νεώτεροι Κάτοικοι	3
Χωριό	3
Λιγνιτωρύχοι	2
Πόλη ή Χωριό	2
Οι ανταγωνισμοί περιορίζουν την κοινωνική συνοχή	2
Αριστοκρατικό Προάστιο - Ακριβή Κατοίκηση	2
Πολλοί Παραθεριστές την επέλεξαν για μόνιμη κατοικία, από αγάπη για το φυσικό περιβάλλον	1
Κοινωνία υψηλού κοινωνικού και μορφωτικού επιπέδου	1
Ο Πολιτισμός στοιχείο συνοχής της κοινωνίας	1
Κοινωνία Άχρωμη, Αδρανής, σε Άγνοια	1
Η κοινωνία άλλαξε μετά την Πυρκαγιά	1
Σημαντικό Ζήτημα για αριθμό εργαστηρίων:	7
Δεν δόθηκε έμφαση στη Θεματική «Τοπική Κοινωνία»	2
Σύνολο Εργαστηρίων	9

Μεγάλη έμφαση δόθηκε από τους συμμετέχοντες σε 7 από τα 9 Εργαστήρια στην ίδια την κοινωνία της Ραφήνας, ως μια βασική συνισταμένη που την καθορίζει, στο **ανθρώπινο** δηλαδή **και κοινωνικό στοιχείο**. Η ιδιαίτερη σημασία του αρχικού προσφυγικού πυρήνα των **Τριγλιανών – Μικρασιατών** που δίνει έναν συγκεκριμένο άξονα αναφοράς στην πόλη κυριάρχησε σε 5 από τα εργαστήρια και γενικότερα έτυχε σεβασμού και αναγνώρισης από όλους, και τους λοιπούς κατοίκους. Οι Μικρασιάτες έχτισαν την πόλη και την πλούτισαν με τον αναβαθμισμένο πολιτισμό που μετέφεραν, γεγονός που οι ίδιοι ποτέ δεν παραμερίζουν, μαζί με την νοσταλγία για τη χαμένη πατρίδα.

Τα τελευταία χρόνια μάλιστα οι επαφές με την μικρασιατική Τρίγλια έχουν αναπτυχθεί, οι επικοινωνίες του Δήμου – ο οποίος φέρει έντονα το Τριγλιανό στοιχείο - με ανταλλαγές, επισκέψεις, οι σημαντικές παράλληλα εκδηλώσεις, διαλέξεις, γιορτές και αξιολογες σχετικές ερευνητικές εργασίες έχουν πλουτίσει την πολιτιστική ζωή και τις ιστορικές και συναισθηματικές αναφορές με γόνιμο τρόπο, που είναι δυνατόν να εντάξει ευρύτερο πληθυσμό πνευματικά και κοινωνικά και να βαθύνει το νόημα της σχέσης με τις παλιές πατρίδες: Τρίγλια, Σμύρνη, Καππαδοκία, Κωνσταντινούπολη.

Δυναμικά όμως εμφανίζονται στην κοινωνία της Ραφήνας οι **νεότεροι κάτοικοι**, είτε ως «μέτοικοι» από την Αθήνα τις τελευταίες δεκαετίες, είτε από παλαιότερα, Κρήτες, Ηπειρώτες και άλλοι, αυτοί συχνά σε μεγάλες οικογένειες. Σαρακατσάνικες δε οικογένειες κτηνοτρόφων υπήρχαν από παλιότερα στην περιοχή. Εμφατικά δύο εργαστήρια επισήμαναν τη συμβολή των **Λιγνιτωρύχων** στην ανοικοδόμηση της Ραφήνας, όπως συνέβη με τον πρώτο σημαντικό οικισμό στην ευρύτερη περιοχή (τη συνοικία «Διασταύρωση») πριν ακόμη την έλευση των προσφύγων και ως σημαντικό πληθυσμιακό και κοινωνικό στοιχείο.

Με βάση λιγότερο πληθυσμιακή και περισσότερο κοινωνικών σχέσεων και συμπεριφορών η Ραφήνα χαρακτηρίζεται περισσότερο ως **«χωριό»**, και λιγότερο με μία αμφίσημη τοποθέτηση όπου δεν μπορεί να ξεκαθαρίσει αν ο χαρακτήρας της είναι **«πόλη»** ή **«χωριό»**. Δεν παίζει ρόλο τόσο το **μέγεθος της πόλης** σε αυτό, όσο θετικά και αρνητικά γνωρίσματα, όπως του **κοινωνικού δεσίματος** και της προσωπικής γνωριμίας, ταυτόχρονα με το πρόβλημα **διαφύλαξης της «ιδιωτικότητας»** και αντοχής στο **κουτσομπολιό**. Διαφόρων ειδών μικρότητες που καταλογίζονται στις κοινωνικές συμπεριφορές και έντονοι **ανταγωνισμοί** είναι αυτοί που υποβιβάζουν τις αξίες της καλής κοινωνικής ζωής και την

στιγματίζουν. Από την άλλη μεριά, ο **ισχυρός κοινωνικός δεσμός** άλλων εποχών αναφέρεται με νοσταλγία και αγάπη, και με αίσθημα **ασφάλειας** που δεν ικανοποιείται σήμερα στον συγχρωτισμό καθημερινά με πολλούς αγνώστους.

Η αστικοποίησή της Ραφήνας όμως είναι δεδομένη εδώ και δεκαετίες, και η πόλη περιγράφεται ως το **«αριστοκρατικό προάστιο»** της Ανατολικής Αττικής και με **ακριβή σχετικά κατοίκηση**, συνδυάζοντας κυρίως την ομορφιά του φυσικού του τοπίου, με την γαλήνη και την καλή ποιότητα ζωής και γι'αυτό επελέγη από πολλούς παραθεριστές για μόνιμη κατοικία. Έχει διαμορφωθεί πλέον η κοινωνία της συνολικά ως **«υψηλού κοινωνικού και μορφωτικού επιπέδου»** και έχει προαστικοποιηθεί λόγω της εγγύτητας με την πρωτεύουσα και των συνεχών μετακινήσεων σε αυτήν.

Δεδομένης πλέον της ποικίλης της πλέον κοινωνικής της σύνθεσης, αναγνωρίζεται ο **Πολιτισμός** και οι **δραστηριότητες** στα πλαίσιά του ως βασικό στοιχείο που έχει τη δυνατότητα και της δίνει **συνοχή**, αντίθετα με άλλο γνώρισμά της, την **αδράνεια, την άγνοια, τον «άχρωμο» χαρακτήρα**, όπως έντονα περιγράφηκε και συμφωνήθηκε σε 1 Εργαστήριο. Αξιοσημείωτη και η αναγνώριση ειδικά σε 1 Εργαστήριο ότι **η κοινωνία της άλλαξε μετά την καταστροφική πυρκαγιά** της 23/7/2018, είτε επειδή κάποιος πληγείς πληθυσμός – υλικά ή ψυχολογικά - **μετακινήθηκε** οριστικά ή προσωρινά από τις εστίες του, είτε επειδή η κοινωνία της **άλλαξε συνειδησιακά** και θέτει πλέον **διαφορετικές προτεραιότητες ζωής**.

5.2.4. Οι Νέοι Μόνιμοι Κάτοικοι

Πίνακας 11. Οι νέοι μόνιμοι κάτοικοι της Ραφήνας σήμερα

Διατυπώθηκε:	Εργαστήρια
Ξεκίνησαν σαν παραθεριστές	3
Δεν είναι φιλική περιοχή για νέους κατοίκους	2
Απότομη Πληθυσμιακή Αύξηση	2
Ανανέωση της Πόλης	1
Κοινωνική Ένταξη Νέων Κατοίκων: μέσω Συλλογικοτήτων	1
Κοινωνική Ένταξη Νέων Κατοίκων: μέσω Συγγενών	1
Κοινωνική Ένταξη Νέων Κατοίκων: μέσω Επαγγελματικής Δραστηριότητας	1
Σημαντικό Ζήτημα για αριθμό εργαστηρίων:	7
Δεν δόθηκε έμφαση στη Θεματική «Νέοι Μόνιμοι Κάτοικοι»	2
Σύνολο Εργαστηρίων	9

Η ανατροπή στην κοινωνική σύνθεση και στο μέγεθος της πόλης της Ραφήνας από το μεγάλο κύμα νέων μόνιμων κατοίκων ήταν πάρα πολύ σημαντικό γεγονός για τα 7 από το 9 Εργαστήρια. Το πιο αξιοσημείωτο ήταν ότι οι περισσότεροι νέοι κάτοικοι **ξεκίνησαν σαν παραθεριστές** περασμένων δεκαετιών, με προηγούμενους, πιο χαλαρούς και ίσως πιο εξιδανικευμένους, δεσμούς με την περιοχή. Μαζί με άλλους κατοίκους που προσελκύνθηκαν από τους γενικότερους εκσυγχρονιστικούς και οικοδομικούς μετασχηματισμούς στην περιοχή, δημιούργησαν την **απότομη πληθυσμιακή αύξηση, που η πόλη δυσκολεύτηκε να**

αφομοιώσει, κυρίως λόγω ανεπάρκειας υποδομών (σχολεία, παιδικοί σταθμοί, υπηρεσίες). Όπως ειπώθηκε από παλαιά κάτοικο, ξαφνικά η πόλη βρέθηκε «υπό κατάληψη».

Εντούτοις οι νέοι μόνιμοι κάτοικοι **συνέβαλλαν στην ανανέωση της πόλης** πληθυσμιακά, κοινωνικά, πολιτιστικά, έδωσαν νέα πνοή, της άνοιξαν νέους ορίζοντες, συνέβαλλαν «με ζωή και χρήμα» όπως χαρακτηριστικά ειπώθηκε. Πύκνωσαν τους συλλόγους και τις παρέες ώστε να συνδεθούν οι ίδιοι και να ζήσουν στην περιοχή ή ίδρυσαν νεότερες τοπικές ή θεματικές συλλογικότητες.

Παρόλαυτά η περιοχή της Ραφήνας **δεν θεωρείται φιλική για τους νέους κατοίκους** και αυτό αναγνωρίστηκε ως κυρίαρχο γνώρισμα σε 2 από τα 7 Εργαστήρια όπου το θέμα των «νέων μονίμων κατοίκων» κύρια συζητήθηκε. Αναδείχθηκε δε ως υπολογίσιμη δυνατότητα για την **κοινωνική ένταξη** των νέων κατοίκων η συμμετοχή τους σε Συλλογικότητες, η σύνδεσή τους μέσω συγγενών που εντάσσονται στο ντόπιο ή παλαιότερο τοπικό στοιχείο, και η ένταξή τους μέσω της επαγγελματικής τους δραστηριοποίησης στην περιοχή.

Στον παρακάτω πίνακα με τη συσχέτιση «τόπου γέννησης» με «τόπο μόνιμης διαμονής», επιβεβαιώνουμε ότι η εισροή νέων κατοίκων στο σύνολο της Ανατολικής Αττικής αλλά ακόμη περισσότερο στη Δήμο Ραφήνας – Πικερμίου ήταν εκρηκτική και υπερδιπλάσια του εθνικού μέσου όρου.

Πίνακας 12. Τόπος Γέννησης – Τόπος μόνιμης Διαμονής

Τόπος μόνιμης διαμονής	Σύνολο	Τόπος γέννησης (%)			
		Στο Δήμο της μόνιμης διαμονής	Στην Περιφ. Ενότητα της μόνιμης διαμονής αλλά σε άλλο Δήμο	Σε διαφορετική από τη μόνιμη διαμονή Περιφερειακή Ενότητα	Χώρα Εξωτερικού
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	10.816.286	56,1	7,0	25,0	11,9
ΑΤΤΙΚΗ	3.828.434	40,2	4,6	40,8	14,4
ΠΕΡΙΦ. ΕΝΟΤΗΤΑ ΑΝΑΤ. ΑΤΤΙΚΗΣ	502.348	31,7	1,7	51,5	15,0
ΔΗΜΟΣ ΡΑΦΗΝΑΣ – ΠΙΚΕΡΜΙΟΥ	20.266	21,9	2,6	63,6	12,0

Πηγή: Απογραφή Πληθυσμού και Κατοικιών, ΕΛΣΤΑΤ, 2011

5.2.5. Οι Νέοι (σε Ηλικία) Κάτοικοι

Πίνακας 13. Οι νέοι (σε ηλικία) κάτοικοι της Ραφήνας σήμερα

Διατυπώθηκε:	Εργαστήρια
Επιθυμούν να αποδράσουν	2
Ιδιαίτερα θετικοί στις Πρωτοβουλίες για Πολιτισμό, Αθλητισμό, Δημιουργική Απασχόληση	2
Εθελοντισμός, εξαιτίας των Πυρκαγιών	1
Αγαπούν την Ραφήνα	1
Παθητικοί Νέοι, χωρίς διεξόδους & πρωτοβουλίες	1
Σημαντικό Ζήτημα για αριθμό εργαστηρίων:	4
Δεν δόθηκε έμφαση στη Θεματική «Νέοι (σε ηλικία) Κάτοικοι»	5
Σύνολο Εργαστηρίων	9

Οι **δυνατότητες εξέλιξης και η απασχόληση των Νέων** σε ηλικία στην πόλη της Ραφήνας προκρίθηκε ως κορυφαίο ζήτημα σε 4 από τα 9 Εργαστήρια, και αναγνωρίζεται ως ένα πολύ σημαντικό ζήτημα για την περιοχή. Και όπως διαπιστώθηκε, οι νέοι της Ραφήνας δεν είναι ικανοποιημένοι από τις δυνατότητες που τους δίνει η περιοχή τους. Κατά κύριο λόγο **επιθυμούν να αποδράσουν** (κυρίαρχο στα 2 από τα 4 Εργαστήρια όπου επικράτησε το θέμα). Αυτό οφείλεται στις **ανεπαρκείς συγκοινωνίες και προσβάσεις στην Αθήνα και σε άλλες περιοχές με ενδιαφέρουσες δραστηριότητες** αλλά και σε κοντινούς δήμους για επίσκεψη και διασκέδαση.

Μία σημαντικότερη αιτία της επιθυμίας απόδρασης από τους νέους είναι η αίσθηση **έλλειψης προοπτικής στον τόπο**, σε επίπεδο οικονομικής και επαγγελματικής αποκατάστασης. Συχνά αφού φύγουν για σπουδές δεν σχεδιάζουν την επιστροφή. Και αγωνία των γονέων συχνά είναι «πως θα γίνει η Ραφήνα ξανά πιο ελκυστική στην καθημερινότητα αλλά και πιο παραγωγική σε δουλειές ώστε τα παιδιά μας να μην θέλουν να φύγουν».

Σε άλλα 2 Εργαστήρια αναδείχθηκαν οι νέοι ως **ιδιαίτερα θετικοί στις Πρωτοβουλίες για Πολιτισμό, Αθλητισμό, Δημιουργική Απασχόληση**. Όπως άλλωστε ειπώθηκε στα Εργαστήρια, σημαντικότερες συλλογικότητες που έγιναν κοιτίδες παράδοσης και παιδείας, δημιουργήθηκαν λόγω **«ανάγκης» αντιμετώπισης της απραξίας** κυρίως των νέων, που δημιουργούσε «αίσθηση απογοήτευσης, νεύρα και τσακωμούς». **Οι νέοι έξω από τέτοιες δραστηριότητες χαρακτηρίζονται παθητικοί, χωρίς διεξόδους και πρωτοβουλίες**, και αυτό ήταν πάλι ένα χαρακτηριστικό που επισημάνθηκε έντονα ειδικά σε 1 Εργαστήριο.

Οι νέοι είπαν όμως πως παρά τον εγκλωβισμό **αγαπούν την Ραφήνα**, το περιβάλλον της, την γραφικότητα που έχει απομείνει, παρόλο που δεν έχουν πολλά πράγματα να κάνουν στην πόλη. Ισχυρότατα αισθήματα κοινωνικής ευαισθησίας και αγάπης έδειξαν με την δράση τους κατά την περίπτωση της **πυρκαγιάς της 23/7/2018** που επεκτάθηκε εντός της ίδιας της πόλης της Ραφήνας στο βόρειο τμήμα του κέντρου της, πλήρως καταστροφικά στις βόρειες συνοικίες της (Κόκκινο Λιμανάκι), καθώς και στις δυτικότερες (Αγία Βαρβάρα, Πευκώνας, Σκουφέικα, Διασταύρωση, Νταού), μαζί με την όμορη συνοικία Μάτι του Δήμου Μαραθώνα.

Όπως και **όλη η ραφηνιώτικη κοινωνία αλλά κυρίως οι νέοι προσέτρεξαν σε πάσα κατεύθυνση** για διάσωση ζώων και ό,τι άλλο μπορούσε να περισωθεί και να ανακόψει την καταστροφή (ακόμη και ομαδικά το προσωπικό επιχειρήσεων όπως ειπώθηκε) και υπομονετικά όλο το επόμενο διάστημα αναλάμβαναν εθελοντικά αρμοδιότητες για την στήριξη των κατεστραμμένων περιοχών και την ανακούφιση των πληγέντων, συχνά πληγέντες και οι ίδιοι, γεγονός που επισημάνθηκε με **ιδιαίτερη συγκίνηση** και στα Εργαστήρια.

5.2.6. Το Φυσικό Περιβάλλον

Πίνακας 14. Το φυσικό περιβάλλον στη Ραφήνα σήμερα

Διατυπώθηκε:	Εργαστήρια
Όμορφο Φυσικό Περιβάλλον	3
Μεγάλο Ρέμα	3
Παράκτια Μορφολογία - Θάλασσα	2
Καταστροφή από τις Πυρκαγιές	2
Βουνά	1
Μεγαλύτερο ενδιαφέρον για το περιβάλλον, μετά τις πυρκαγιές	1
Σημαντικό Ζήτημα για:	6
Δεν δόθηκε έμφαση στη Θεματική «Φυσικό Περιβάλλον»	3
Σύνολο Εργαστηρίων	9

Το **φυσικό περιβάλλον** ήταν κυρίαρχο θέμα σε 6 Εργαστήρια. Είναι το γνώρισμα της Ραφήνας που την έχει κάνει εδώ και πολλές δεκαετίες γνωστή και δημοφιλή εξοχή για επίσκεψη και αναψυχή. Το φαινομενικά παράδοξο να τονιστεί emphaticά και ιδιαίτερα η ομορφιά του φυσικού περιβάλλοντος σε 3 μόνο από αυτά, οφείλεται προφανώς στο γεγονός ότι **το όμορφο φυσικό περιβάλλον είναι κάτι αυτονόητο για τους ραφηνιώτες**, και δεν νοούν την πόλη τους και την περιοχή της χωρίς αυτό: τη θάλασσα και την επαφή με τη θαλάσσια ζωή, τις αμμώδεις παραλίες, άλλοτε τους παράκτιους βραχώδεις σχηματισμούς, την πλούσια βλάστηση και τους πευκώνες (ως τις 23/7/2018 όπως είπε κάποιος), το «μπλέ

και πράσινο» όπως ειπώθηκε, το γνώριμο καθαρό βοριαδάκι που πνέει στην περιοχή, το Μεγάλο Ρέμα με την βλάστησή του, τα ζώα και τα πτηνά που φιλοξενεί, τους καταπράσινους λόφους της Αγ. Μαγδαληνής, της Αγ. Τριάδας, και τις παρυφές της Πεντέλης στον Ν. Βουτζά (ως τις 23/7/2018), έως και την περιοχή του Πικερμίου με τα παρακλάδια του Μεγάλου Ρέματος, τον Βαλανάρη με τους καταρράκτες του κ.α.

Η άμεση απειλή για την διατήρηση του Μεγάλου Ρέματος στη φυσική μορφή του, εκτός της αναγκαίας οριοθέτησής του, και ο «εγκιβωτισμός» του σε μήκος 15 χλμ με τσιμέντο και σαρζανέτια, αντί της ανάδειξής του και της διευκόλυνσης της φυσικής ζωής σε αυτό, με αιτιολόγηση την αντιπλημμυρική προστασία, έχει ανησυχήσει πολύ μεγάλη μερίδα του πληθυσμού. Το Μεγάλο Ρέμα σήμερα στέκει πολύ ψηλά στα περιβαλλοντικά γνωρίσματα της πόλης της Ραφήνας και αναδειχθηκε κυρίαρχο σε 3 Εργαστήρια.

Το Μέγα Ρέμα είναι το μεγαλύτερο σήμερα στην Ανατολική Αττική. Δέχεται τεράστια φορτία νερού σε περίπτωση νεροποντής, πλέον και από τα Βόρεια Προάστια της Αθήνας από την εκτροπή του Ποδονίφτη σε αυτό και άλλων μικρότερων χειμάρρων, από την Αττική Οδό και γενικά τον κάμπο των Σπάτων και το Αεροδρόμιο, από τις γυμνές πλέον ανατολικές πλευρές της Πεντέλης και αλλού. Είναι επίσης ρέμα υψίστης σημασίας ως ιδιαίτερου περιβαλλοντικού ενδιαφέροντος επίσημα αναγνωρισμένου με την ΥΑ 9173/1642/1993 με εκβολή «Υγρότοπο Α΄ Προτεραιότητας», διατηρώντας σπάνια είδη.

Η διατήρησή του Μεγάλου Ρέματος, η οριοθέτηση και η ανάδειξή του ως τόπος πρασίνου, φυσικής ζωής, αναψυχής, εκπαίδευσης αναγνωρίζεται ως μεγάλη έγνοια για πάρα πολλούς ραφηνιώτες. Ιδιαίτερα όταν υποψιάζονται ότι η κατάληξη της κοίτης του θα είναι ο χώρος που θα περάσει η λεωφόρος που έχει ανάγκη για να εξυπηρετείται το λιμάνι. Έχει αναπτυχθεί δυναμικό κίνημα πολιτών για την υποστήριξή του Μεγάλου Ρέματος, το οποίο έχει αναπτύξει κοινές δραστηριότητες με άλλες συλλογικότητες φιλοπεριβαλλοντικές και υποστήριξης των Ρεμάτων και των ποταμών της Αττικής.

Η καταστροφή που υπέστη το φυσικό περιβάλλον κατά τις πυρκαγιές κυριάρχησε σε 2 από τα Εργαστήρια για τα χαρακτηριστικά της Ραφήνας σήμερα, καθώς ήταν τρομερά εκτεταμένη και καθολική. Το οδυνηρό γεγονός αυτό όμως είχε και την υγιή αντίδρασή του. Σε 1

Εργαστήριο ήταν πρωταρχική η αλλαγή νοοτροπίας προς την **ανάπτυξη μεγαλύτερου ενδιαφέροντος για το περιβάλλον στην περιοχή μετά τις πυρκαγιές.**

5.2.7. Η Ποιότητα Ζωής

Πίνακας 15. Η ποιότητα ζωής στη Ραφήνα σήμερα

Διατυπώθηκε:	Εργαστήρια
Συνεχής Υποβάθμιση της Ποιότητας Ζωής στη Ραφήνα	2
Υποβάθμιση από το Λιμάνι	2
Υποβάθμιση από το Αεροδρόμιο	2
Υψηλή Ποιότητα Ζωής	1
Σημαντικό Ζήτημα για:	4
Δεν δόθηκε έμφαση στη Θεματική «Ποιότητα Ζωής»	5
Σύνολο Εργαστηρίων	9

Η ποιότητα ζωής καθαυτή ήταν ένα σημαντικό θέμα επίσης από όσα συζητήθηκαν σε 4 από το Εργαστήριο. Υποστηρίχθηκε η **συνεχής υποβάθμιση της ποιότητας ζωής στην περιοχή** κυρίως εξαιτίας του **Λιμανιού** και του **Αεροδρομίου** που «κατακεραυνώθηκαν» σε 2 το καθένα εργαστήρια ως βασικοί υπαίτιοι.

Οι ρύποι από το **Λιμάνι** σε αέρα και θάλασσα, η ηχορύπανση με οχλαγωγία και μηχανήματα, η οπτική ρύπανση με τις ακαλαίσθητες εγκαταστάσεις και τα μεγάλα φώτα και τη νύχτα, η πυκνότερη κίνηση οχημάτων και το ατέλειωτο παρκάρισμα παντού καθιστούν τις συνθήκες

ζωής συχνά αφόρητες. Ειδικά τα Σαββατοκύριακα το κέντρο της Ραφήνας είναι απροσπέλαστο και αποκαρδιωτικό λόγω της κίνησης του λιμανιού. Οι κοντινοί κάτοικοι όπως λένε δεν μπορούν ούτε να κοιμηθούν, ακόμη και εκτός Σαββατοκύριακου, από την φασαρία αυτοί οι ίδιοι αλλά και οι πιο μακρινές γειτονιές συχνά δεν μπορούν ούτε να αναπνεύσουν.

Ολόκληρη η Ραφήνα δε είναι ένα πελώριο πάρκινγκ, όπου οι καθιερωμένες σήμερα περιοχές στάθμευσης καλύπτουν την περιοχή μπροστά στην κεντρική παραλία και τη θάλασσα και αποκόπτουν την πόλη και τους κατοίκους από την πρόσβαση και την απόλαυσή τους. Το ίδιο συμβαίνει και σε άλλα κεντρικά σημεία της πόλης που θα μπορούσαν να έχουν πιο επιθυμητή χρήση για τους κατοίκους, και σε όλους τους δρόμους της πόλης, εκδιώκοντας και ταλαιπωρώντας τον ντόπιο πληθυσμό και τους επισκέπτες. Οι δρόμοι δε, πολλές ώρες ειδικά το καλοκαίρι, είναι εξίσου απροσπέλαστοι. Όπως είπαν στα Εργαστήρια, ειδικά το καλοκαίρι «αν αρρωστήσεις Σαββατοκύριακο, πέθανες».

Έντονα επιβαρυντική είναι και η ύπαρξη του **Εθνικού Αερολιμένα Ελ. Βενιζέλος** σε πολύ κοντινή απόσταση. Οι ρύποι από τα αεροπλάνα είναι σίγουρα πολλοί και δεν υπάρχουν σαφείς μετρήσεις για το ύψος τους έως τώρα. Η ηχητική ρύπανση δε είναι τεράστια, ειδικά στις νότιες συνοικίες και γειτονιές της Ραφήνας. Χαρακτηριστικά, κατά την τηλεφωνική επικοινωνία μου με άτομα που συμμετείχαν στα Εργαστήρια και κατοικούν στις νοτιότερες περιοχές της Ραφήνας, πολλές φορές αναγκαστήκαμε να διακόψουμε τη συνομιλία μας γιατί δεν ακουγόμασταν λόγω της διέλευσης αεροσκαφών σε κοντινό ύψος. Ως ανταπόδοση στην πόλη από το Αεροδρόμιο προσφέρεται η δωρεά 100.000 ευρώ για τη δημιουργία θεάτρου, που θεωρείται από τους πολίτες απαράδεκτα ελάχιστη, και δεν έχει αξιοποιηθεί ως τώρα.

Παρόλαυτά υπάρχει σημαντική μερίδα κατοίκων που θεωρεί ότι **η ποιότητα ζωής** στη Ραφήνα, **παρά τα όποια προβλήματα, εξακολουθεί να είναι υψηλή** σε σχέση με άλλες περιοχές, και αυτό κυριάρχησε σαν άποψη 1 Εργαστηρίου.

5.2.8. Υποδομές-Εξυπηρετήσεις-Προβλήματα-Πρόσβαση

Πίνακας 16. Οι υποδομές, οι εξυπηρετήσεις, τα προβλήματα και η πρόσβαση στη Ραφήνα σήμερα

ΥΠΟΔΟΜΕΣ (ΟΜΑΔΕΣ)	ΣΗΜΕΡΑ: Θετική Γνώμη	ΣΗΜΕΡΑ: Ελλείψεις - Προβλήματα
Δρόμοι - Πεζοδρόμια - Μποτιλιάρισμα - Parking		6
Συγκοινωνίες		2
Αποχέτευση		2
Υποδομές Υγείας	1	1
Χώροι Άθλησης		2
Κοινωνικές Υποδομές		3
Σημαντικό Ζήτημα για αριθμό εργαστηρίων:		6
Δεν δόθηκε έμφαση στη Θεματική «Υποδομές ...»		3
Σύνολο Εργαστηρίων		9

Από τα Εργαστήρια δόθηκε μεγάλη έμφαση στην **ανάπτυξη υποδομών ως κρίσιμο στοιχείο του στρατηγικού σχεδιασμού**.

Ωστόσο υπάρχει μία σχετική διάσταση με κάποιους να δίνουν **έμφαση σε μεγάλης κλίμακας υποδομές** και άλλοι να εστιάζουν στις **υποδομές που βελτιώνουν την ποιότητα ζωής του μικροτόπου**.

Εκτός από τις υποδομές που ως τώρα έχουμε ήδη αναφέρει ως ελλιπείς ή προβληματικές, οι κάτοικοι αναφέρθηκαν έντονα στην **έλλειψη αποχέτευσης** (το ίδιο το γεγονός της ύπαρξης «βόθρων» αναφερόταν ως ανέκδοτο, ειδικά από τους νέους κατοίκους), στην **έλλειψη και**

άλλων υποδομών όπως Μεγάλο Νοσοκομείο, Γηροκομείο, υποδομών άθλησης σε εξωτερικό χώρο, ποδηλατόδρομοι, πυροσβεστικός σταθμός και άλλες. Θετικά εκφράστηκαν οι συμμετέχοντες για το Κέντρο Υγείας της Περιοχής.

5.2.9. Ο Τόπος – Η Χωρική Διάσταση

Πίνακας 17. Ο «Τόπος», τα χωρικά ζητήματα στη Ραφήνα σήμερα

Διατυπώθηκε:	Εργαστήρια
Άναρχη Δόμηση	4
Δεν υπάρχει Σχέδιο Πόλης	1
Είναι Ημιαστική Περιοχή	1
Σημαντικό Ζήτημα για:	5
Δεν δόθηκε έμφαση στη Θεματική «Τόπος – Χωρική Διάσταση»	4
Σύνολο Εργαστηρίων	9

Πολύ σημαντικό θέμα που αναδείχθηκε και κυρίαρχο σε 5 από τα 9 εργαστήρια είναι η **Άναρχη Δόμηση** στην περιοχή, επικεντρώνοντας στην **αυθαίρετη δόμηση**, που είναι εκτεταμένη και έχει να κάνει και με την ταχύτατη ανοικοδόμηση της περιοχής και την επέκτασή της οικιστικά, παράλληλα με την έλλειψη πολεοδομικού σχεδίου εκτός του κέντρου και λίγων συνοικιών.

Το ενδιαφέρον για το ζήτημα αυτό προφανώς εντάθηκε λόγω των καταστροφικών πυρκαγιών του Ιουλίου όπου αποδείχθηκε ότι η **έλλειψη Σχεδίου Πόλης, η μη τήρηση**

νόμων της πολεοδομίας και η ανυπαρξία απαραίτητων προβλέψεων στη λειτουργία της πόλης και τους δημόσιους χώρους (ελεύθερη πρόσβαση στις παραλίες και άλλους δημόσιους χώρους, διατήρηση δημόσιων χώρων συγκέντρωσης και προφύλαξης, οδοί διαφυγής, πλάτος οδών, δημιουργία οικοδομικών τετραγώνων, κανόνες οικοδόμησης κλπ) μπορεί να κοστίζει ζωές και να προκαλέσει και πολλές καταστροφές.

Σε 1 Εργαστήριο επικράτησε ο χαρακτηρισμός ότι η περιοχή είναι «**ημιαστική**», ίσως γιατί βρίσκεται πληθυσμιακά κοντά στα κατώτατα πληθυσμιακά όρια ενός «αστικού» οικισμού (στην οποία κατηγορία τυπικά εντάσσεται). Πιστεύω πως η κρίση αυτή επηρεάστηκε όχι μόνο από τους δημογραφικούς κανόνες αλλά και από τα κοινωνικά χαρακτηριστικά της πόλης, όπου γενικώς περιγράφεται ως μία «μικρή κοινωνία» με στενές και κάπως εσωστρεφείς σχέσεις, σε στενή επαφή με το ύπαιθρο, την εξοχή.

5.2.10. Οι Δημόσιοι Χώροι – Χώροι Πρασίνου

Πίνακας 18. Οι δημόσιοι χώροι και οι χώροι πρασίνου στη Ραφήνα σήμερα

Διατυπώθηκε:	Εργαστήρια
Κεντρικοί Δημόσιοι Χώροι, που δεν έχουν αξιοποιηθεί	1
Ελεύθεροι Δημόσιοι Χώροι	1
Πλατεία: Σημείο Αναφοράς	1
Το Lidl και το σημερινό Parking στην Πλαζ, διακόπτει τη σύνδεση της πόλης με την παραλία.	1
Σημαντικό Ζήτημα για αριθμό εργαστηρίων:	3
Δεν δόθηκε έμφαση στη Θεματική «Δημόσιοι Χώροι – Χώροι Πρασίνου»	6
Σύνολο Εργαστηρίων	9

Σημαντικό για τους κατοίκους της Ραφήνας αναδείχθηκε το θέμα των Ελεύθερων Δημόσιων Χώρων και των Χώρων Πρασίνου στην πόλη. Είναι κατά τη γνώμη τους χαρακτηριστικά «απορρυθμισμένη» η πόλη για πολλές φυσιολογικές λειτουργίες στους κατάλληλους δημόσιους χώρους, και διαβιεί εν μέσω παραλογισμού. Συζητήθηκε με έμφαση στο 1 από τα 3 Εργαστήρια.

Καταρχάς, όπως έχει επισημανθεί, **ο χώρος μπροστά στην κεντρική παραλία**, που θα έπρεπε να είναι το στολίδι της πόλης για την απόλαυση της θάλασσας και συναφείς δραστηριότητες, είναι μέρος της λιμενικής ζώνης, ανήκει στο ΤΑΙΠΕΔ και το διαχειρίζεται ο ΟΛΡ. Έχει παραχωρηθεί δε με μικρό αντίτιμο στον Δήμο Ραφήνας και λειτουργεί ως **parking** ελλείψει άλλου, πάλι για την εξυπηρέτηση του λιμανιού, με αποτέλεσμα να αποτελεί έναν αποξενωτικό και απωθητικό χώρο για οποιοδήποτε ντόπιο ή επισκέπτη. Θα επιθυμούσαν οι κάτοικοι **να επιστραφεί στην πόλη** και να αξιοποιηθεί προς όφελος των κατοίκων και των επισκεπτών, ενώνοντάς την ξανά οπτικά, λειτουργικά και βιωματικά με την κεντρική παραλία της και τη θάλασσα.

Πίσω ακριβώς από το parking αυτό, τεράστιο οικόπεδο σε κεντρικό και κομβικό σημείο με κοινωνική και συγκοινωνιακή κινητικότητα, έχει παραχωρηθεί στο πολυκατάστημα **Lidl**. Ως προς αυτό οι κάτοικοι φαίνεται να σηκώνουν τα χέρια ψηλά, παρά το ότι **δεν συμφωνούν καθόλου**, καθότι η σχετική σύμβαση με την επιχείρηση είναι μακρόχρονη και δεδομένη. Όμως επιχειρηματολογούν ως προς τους άλλους δημόσιους χώρους.

Ένας άλλος επίσης χώρος είναι το **Γήπεδο της Ραφήνας**, το οποίο βρίσκεται πολύ κεντρικά στην πόλη. Πράγματι σχεδιάζεται πολύ γρήγορα να μεταφερθεί **εκτός της πόλης** σε χώρο ο οποίος, σύμφωνα με δημοσιεύματα στο Τύπο και όπως δηλώθηκε και στα Εργαστήρια από μέλη της αυτοδιοίκησης, ξεκινάει στις μέρες μας να κατασκευάζεται. Επειδή δε είναι εξαρχής χαρακτηρισμένος ο χώρος του σημερινού γηπέδου ως «χώρος αθλητισμού» αναμένεται και η επόμενη του χρήση να συνδυάζει αθλητικές με άλλες κοινωνικές λειτουργίες.

Κεντρικός χώρος στην είσοδο της πόλης, αρχικά χαρακτηρισμένος ως ο χώρος της Πλατείας της, **προορίζεται να γίνει ο χώρος του νέου parking για την εξυπηρέτηση του λιμανιού**. Δυστυχώς, όπως διαπιστώνουμε, οι δημόσιοι χώροι διαδοχικά παραδίδονται στην εξυπηρέτηση του λιμανιού και οι κάτοικοι περιορίζονται και δυσανασχετούν ακόμη

περισσότερο στην ίδια τους την πόλη. Εντός αυτού του νέου χώρου parking, που ακόμη δεν έχει λειτουργήσει ολοκληρωμένα λόγω κλυμάτων, έχει δημιουργηθεί πίστα για skateboard για χρήση της νεολαίας, η οποία δεν φαίνεται να έχει προσελκύσει ιδιαίτερη τη νέα γενιά. Εντούτοις η ύπαρξη αυτής της πίστας skate προβάλλεται ως «ιδιαίτερη παραχώρηση» και «σημαντική δωρεά» για την νεανική μικροκοινωνία. Οι ίδιοι οι νέοι όμως δεν το θεωρούν πολύ ουσιαστικό, όπως είπαν, μπροστά σε άλλες ανάγκες τους. Χαρακτηριστικά, οι νέοι περιγράφουν την **ομορφιά της Ραφήνας στη διαδρομή Άγιος Νικόλας – Σπορούλα - Πλατεία – Πάρκο Καραμανλή και μόνο.**

Η **παραρεμάτια περιοχή** πολλές φορές αναφέρθηκε επίσης ως χώρος που θα μπορούσε να αξιοποιηθεί ψυχαγωγικά και εκπαιδευτικά, με άμεση επαφή με τη φύση και το «ποτάμι» της πόλης, αναβαθμίζοντας τα αξιοθέατά της και τους χώρους περιπάτου. Επίσης, σε 1 ειδικά εργαστήριο κυρίαρχα, εκφράστηκε η **ανάγκη για ελεύθερους δημόσιους χώρους** έκφρασης, συνάντησης των ανθρώπων, αναψυχής.

Ως πραγματικά **σημείο αναφοράς της δημόσιας ζωής αναφέρθηκε η Πλατεία της Ραφήνας**, η οποία συγκεντρώνει πάρα πολύ κόσμο, όλες τις ηλικίες, και η οικονομική και κοινωνική ζωή κινείται κυρίως γύρω της και στις κοντινές οδούς. Και όμως η Πλατεία της Ραφήνας πολεοδομικά αρχικά δεν υφίστατο, είναι κατασκευασμένη επί της φαρδιάς οδού που υπήρχε ως τις αρχές της δεκαετίας του '80 για να διέρχονται τα οχήματα από και προς το λιμάνι. Αν συνέβαινε ακόμη αυτό, και με δεδομένη την ανάπτυξη σήμερα του λιμανιού, η πόλη θα είχε διασπαστεί πλέον σε δύο αποκομμένα μέρη. Επιλέγοντας να μην εξυπηρετεί το λιμάνι η πόλη βρήκε το κέντρο της, εκεί όπου αναγνωρίζεται ο παλμός της και σφύζει από ζωή καθημερινά.

5.2.11. Παιδεία - Εκπαίδευση

Πίνακας 19. Η παιδεία και η εκπαίδευση στη Ραφήνα σήμερα

Διατυπώθηκε:	Εργαστήρια
Οι Εκπαιδευτικοί Φορείς είναι εργαστήρια Πολιτισμού και Παιδείας, που ήδη παράγουν Πολιτισμό	2
Τα παιδιά του Σχολείου μετέτρεψαν την παλιά αίθουσα προβολής του Κινηματογράφου σε Βιβλιοθήκη	1
Σημαντικό Ζήτημα για αριθμό εργαστηρίων:	3
Δεν δόθηκε έμφαση στη Θεματική «Παιδεία - Εκπαίδευση»	6
Σύνολο Εργαστηρίων	9

Σε 3 Εργαστήρια δόθηκε κύρια έμφαση στον παράγοντα της **Παιδείας** όσον αφορά στα στοιχεία που χαρακτηρίζουν τη Ραφήνα και τον πολιτισμό της. Στα σχολεία της Ραφήνας από δεκαετίες και σήμερα, με τη συμβολή συνήθως και φωτισμένων δασκάλων και καθηγητών, παράγεται πολιτιστικό έργο, και επιπλέον των διδακτικών υποχρεώσεων. Δράσεις με κοινωνικό, ιστορικό, φυσιολατρικό περιεχόμενο, γνωριμία με τον τόπο, εκδηλώσεις και άλλα είναι συχνές δραστηριότητες σε κάθε βαθμίδα της παιδείας. Το ίδιο το εκπαιδευτικό σύστημα δίνει οδηγίες για **πολύπλευρη παιδεία**, όμως οι μαθητές και οι εκπαιδευτικοί ορισμένες φορές παίρνουν και παραπάνω πρωτοβουλίες.

Ιδιαίτερη αναφορά έγινε στην πολύ πρόσφατη πρωτοβουλία των μαθητών του 1ου Γυμνασίου – Λυκείου της Ραφήνας να μετατρέψουν την εγκαταλελειμμένη Αίθουσα Προβολής Κινηματογράφου, στο Χώρο Εκδηλώσεων του σχολείου, που παλαιότερα φιλοξενούσε την μοναδική Αίθουσα Χειμερινού Κινηματογράφου στην Ραφήνα, σε νέα Σχολική Δανειστική Βιβλιοθήκη. Αξιοποιήθηκαν βιβλία παλαιότερης βιβλιοθήκης του σχολείου που και αυτή είχε εγκαταλειφθεί. Αυτοί οι δύο παλαιότεροι φορείς πολιτισμού, η

ατμοσφαιρική αίθουσα με τα μηχανήματα προβολής που ανακαινίσθηκε, καθαρίστηκε, βιάφτηκε και η παλιά βιβλιοθήκη απέκτησαν νέα ζωή μετά από την αυθόρμητη πρωτοβουλία και εργώδη προσπάθεια των ίδιων των μικρών μαθητών!

5.2.12. Τοπικά και Υπερτοπικά Δίκτυα

Πίνακας 20. Τα τοπικά και υπερτοπικά δίκτυα στη Ραφήνα σήμερα

Διατυπώθηκε:	Εργαστήρια
Εσωτερικές Διαφορές - Ανταγωνισμοί στη Ραφήνα και στο Δήμο Ραφήνας - Πικερμίου	8
Ανταγωνισμοί με το Πικέρμι	4
Εσωτερικοί Ανταγωνισμοί στις Συνοικίες & τις γειτονιές της Ραφήνας	3
Διασυνδέσεις με Λούτσα	4
Διασυνδέσεις με Ν. Μάκρη	4
Διασυνδέσεις με Αθήνα	2
Διασυνδέσεις με Σπάτα	1
Διασυνδέσεις με Μαραθώνα	1
Διασυνδέσεις Υπερτοπικές (γενικά)	1
Εσωτερικά Δίκτυα Συνοικιών	1
Σημαντικό Ζήτημα για αριθμό εργαστηρίων:	8
Δεν δόθηκε έμφαση στη Θεματική «Τοπικά – Υπερτοπικά Δίκτυα»	1
Σύνολο Εργαστηρίων	9

Με πολλή απογοήτευση και αγωνία, αλλά και με σχεδόν απόλυτη συμφωνία στα Εργαστήρια, διατυπώθηκε ότι η Ραφήνα κατατρώχεται από πάρα πολλούς **διχασμούς και ανταγωνισμούς** μεταξύ των διαφόρων **γειτονιών** και μεταξύ των **συλλογικοτήτων**. Αυτή η διαπίστωση κυριάρχησε σχεδόν στο σύνολο των Εργαστηρίων (σε 8 από τα 9) και έκανε φανερό ότι χαρακτηρίζει την ζωή στην πόλη.

Οι **διχασμοί αυτοί είναι πολυποίκιλοι**, και απ' ότι λένε όλοι **υφίσταντο από παλιά, ενώ τώρα παίρνουν νέα μορφή**. Υπάρχει ο **χωρικός διχασμός**. Για παράδειγμα αναφέρουν ότι παλαιότερα ήταν έντονη η αντίθεση της Ραφήνας με τον δεύτερο οικισμό, τη Διασταύρωση, και η αντιπαλότητα εκφραζόταν και με τις ιδιαίτερες και πολύ αγαπητές ποδοσφαιρικές ομάδες που διατηρούσαν, την Α.Ο. Τριγλίας και την Θύελλα αντίστοιχα. Η σημερινή αντίθεση βρίσκεται ανάμεσα στην Ραφήνα συνολικά και στο Πικέρμι, την έτερη Δημοτική Κοινότητα στον κοινό Δήμο Ραφήνας-Πικερμίου.

Περαιτέρω, όλοι οι συμμετέχοντες στα εργαστήρια, **οι κάτοικοι Ραφήνας** και συνοικιών αλλά επίσης και **οι κάτοικοι Πικερμίου** είτε κεντρικά είτε στους απομακρυσμένους οικισμούς του, **δεν βρίσκουν κάποια ομοιότητα μεταξύ των δύο περιοχών και θεωρούν παράταιρη τη διοικητική σύνδεσή τους**: παραλιακή με θάλασσα η Ραφήνα, εσωτερικό με βουνό το Πικέρμι, και με πληθυσμούς διαφορετικής προέλευσης, αν εξαιρέσουμε το νεότερο κύμα από την Αθήνα που εξαπλώθηκε προς κάθε κατεύθυνση και στις δύο περιοχές. Μεταξύ των δύο διοικητικών κοινοτήτων εκτός των επιβεβλημένων Διοικητικών λειτουργιών δεν αναφέρθηκαν ιδιαίτερα άλλες κοινωνικές διασυνδέσεις.

Αντίθετα, **πάρα πολλές επικοινωνίες και σχέσεις αναπτύσσονται μεταξύ της Ραφήνας και των όμορων παραλιακών Δήμων** και κοινοτικών διαμερισμάτων, όπως της Λούτσας (Αρτέμιδας), της Νέας Μάκρης, ακόμη και του Μαραθώνα που βρίσκεται πιο μακριά. Φιλίες διατηρούνται, επικοινωνίες για αναψυχή, συμμετοχή σε κοινές Συλλογικότητες, προτίμηση από κοινού σε εκπαιδευτικούς οργανισμούς, αθλητικά σωματεία, υπηρεσίες, πολιτιστικές δραστηριότητες και επισκέψεις και προτίμηση σε επιχειρήσεις της μίας ή της άλλης παραλιακής πόλης ανταλλάσσονται. Οι νέοι αλλά και πολλοί κάτοικοι διαμαρτύρονται για

την μη ύπαρξη παραλιακής συγκοινωνίας μεταξύ των όμορων αυτών παραλιακών περιοχών, για να τους διευκολύνει με αμεσότερη επικοινωνία.

Όμως η πόλη της Ραφήνας είναι καθοριστικά συνδεδεμένη με το Πικέρμι πλέον, και όπως είπαν **«πρέπει να βρουν κοινό βηματισμό»**. Πέραν αυτού η Ραφήνα πάντα σχετιζόταν με μεγάλη κινητικότητα με την **πρωτεύουσα**. Στο εσωτερικό του Δήμου όμως οι διασπάσεις είναι έντονες. Οι διάφορες συνοικίες δεν βρίσκονται συχνά σε σύμπνοια μεταξύ τους και ανταγωνίζονται, αυτοχαρακτηριζόμενες ορισμένες ως υποβαθμισμένες σε σχέση με άλλες.

Από την άλλη μεριά, **οι πολλές Συλλογικότητες που υφίστανται παράγουν μεν έργο και συνδέουν τα μέλη τους, όμως δεν συνεργάζονται μεταξύ τους**, αντίθετα είναι εσωστρεφείς και ενίοτε ανταγωνίζονται. Επί το πλείστον λειτουργούν αυτόνομα, άρα παραμένουν συνήθως με **μικρή δυναμική**. Είναι ένα από τα χαρακτηριστικά που εξακολουθούν να προσδίδουν στην πόλη της Ραφήνας τον χαρακτηρισμό **«Χωριό»**.

5.2.13. Βασικοί Μετασχηματισμοί

Πίνακας 21. Τα τοπικά και υπερτοπικά δίκτυα στη Ραφήνα σήμερα

Διατυπώθηκε:	Εργαστήρια
Χάνεται η Γραφικότητα, εξαιτίας κυρίως την υπερβολικής δόμησης και των πολλών πολυκατοικιών	2
Απότομη Οικιστική και Πληθυσμιακή Ανάπτυξη	1
Σε μεταίχμιο Αλλαγών	1
Πολλοί οι νέοι κάτοικοι - οι Τριγλιανοί δεν είναι πλέον το κυρίαρχο στοιχείο	1
Σημαντικό Ζήτημα για αριθμό εργαστηρίων:	5
Δεν δόθηκε έμφαση στη Θεματική «Βασικοί Μετασχηματισμοί»	4
Σύνολο Εργαστηρίων	9

Οι **έντονοι βασικοί μετασχηματισμοί** που υφίστανται στις μέρες μας στην περιοχή της Ραφήνας και ευρύτερα και διαπερνούν συνολικά την κοινωνική ζωή του τόπου, αποτέλεσε πολύ σημαντικό χαρακτηριστικό που επισημάνθηκε έντονα στα 5 από τα 9 Εργαστήρια.

Καταρχάς η **απώλεια της γραφικότητας**, η οποία παλαιότερα διέκρινε την περιοχή ήταν κυρίαρχο παράπονο σε 2 από τα 5 Εργαστήρια που υποστήριξαν την ισχυρή επίδραση αυτών των αλλαγών. Στις συγκεκριμένες συζητήσεις επικεντρώθηκε η προσοχή **εντός του αστικού ιστού** και αποδόθηκε το γεγονός στην **υπερβολική δόμηση** στην περιοχή και στις πολλές πολυκατοικίες που είναι ακαλαίσθητες, εξαφανίζουν το φυσικό στοιχείο, και διαλύουν την ανθρώπινη άμεση επαφή. Επιπλέον αιτία που συμβάλλει σε αυτό σίγουρα είναι και η **ογκώδης εγκατάσταση του λιμανιού** και οι σχετικές «βαριές» λειτουργίες που καθιστούν το λιμενικό τοπίο της Ραφήνας σχεδόν «βιομηχανικό» και όχι ελκυστικό και γραφικό, και την ευρύτερη περιοχή απωθητική.

Η **απότομη οικιστική και πληθυσμιακή ανάπτυξη** δεν είναι άσχετη φυσικά με την παραπάνω αιτίαση της απώλειας γραφικότητας. Οι νέοι κάτοικοι μετοίκησαν στη Ραφήνα για να απολαύσουν το φυσικό και ήρεμο περιβάλλον, όμως ο μεγάλος αριθμός τους και οι ευρύτερες εξελίξεις δεν άφησαν το περιβάλλον αυτό φυσικό και ανέγγιχτο, αλλά το **μετάλλαξαν**.

Από την άλλη πλευρά η Ραφήνα μεταλλάχθηκε και κοινωνικά – το Τριγλιανό στοιχείο δεν είναι πια κυρίαρχο, αν και σε λίγους υπάρχει αυτή η εντύπωση ακόμη. Χαρακτηριστικά ειπώθηκε, από τριγλιανό μάλιστα συμμετέχοντα στα Εργαστήρια, ότι **«οι Τριγλιανοί νομίζουν πως η Ραφήνα τους ανήκει, αλλά δεν είναι πια έτσι»**.

Αναφέρθηκε συγκεκριμένα και έντονα σε 1 Εργαστήριο, και συμφωνήθηκε, πως η Ραφήνα βρίσκεται γενικά σε **«μεταίχμιο αλλαγών»**. Νομίζω πως είναι εύλογο το γιατί διατυπώνεται αυτό το γενικότερο χαρακτηριστικό γνώρισμα για το σήμερα της πόλης, από την γενικότερη ανάλυση (βλέπε λιμάνι, οικιστική και πληθυσμιακή ανάπτυξη, μεταλλαγή από χωριό σε πόλη, καταστροφική πυρκαγιά, έντονη αστικοποίηση, μεγάλα έργα που συζητιούνται ή αναγγέλλονται κλπ).

5.2.14. Ευαίσθητες Ομάδες του Πληθυσμού (ΑΜΕΑ, Κοινωνικά Αποκλεισμένοι, Μειονότητες, Πρόσφυγες)

Πίνακας 22. Οι Ευαίσθητες Ομάδες του Πληθυσμού (ΑΜΕΑ, Κοινωνικά Αποκλεισμένοι, Μειονότητες, Πρόσφυγες) και η Ραφήνα σήμερα

Διατυπώθηκε:	Εργαστήρια
Τόπος εχθρικός για ΑΜΕΑ	1
Οι μειοψηφίες και οι αδύναμοι δεν έχουν τρόπο να εκφράσουν τα προβλήματά τους.	1
Από παλιά έχει σχέση με το Προσφυγικό Ζήτημα	1
Ικανοποιητική ενσωμάτωση για τους Μετανάστες Β΄ Γενιάς	1
Σημαντικό Ζήτημα για αριθμό εργαστηρίων:	4
Δεν δόθηκε έμφαση στη Θεματική «Βασικοί Μετασχηματισμοί»	5
Σύνολο Εργαστηρίων	9

Σε 4 από τα 9 Εργαστήρια έγινε έντονος λόγος για την ανταπόκριση της πόλης απέναντι στους **κοινωνικά αποκλεισμένους, τις μειονότητες, τους ΑΜΕΑ**. Συνεπώς είναι κάτι που απασχολεί πολλούς στην πόλη, είτε είναι είτε δεν είναι οι ίδιοι στην κατηγορία αυτήν, ιδιαίτερα όταν έχουν ζήσει από κοντά σχετικές καταστάσεις.

Ο Δήμος πρόσφατα προχώρησε σε μειώσεις τελών και διάφορες ελαφρύνσεις σε λογαριασμούς ευαίσθητων ομάδων του πληθυσμού όπως πολυτέκνων, ΑΜΕΑ κλπ. Ο ΟΛΡ επίσης εγκατέστησε ειδική ράμπα με πολυθρόνα στην κεντρική παραλία για να χαίρονται τη θάλασσα μέλη της κοινωνίας μας με κινητικά προβλήματα, ΑΜΕΑ και ηλικιωμένοι. Εντούτοις

ηλικιωμένοι συμμετέχοντες στα Εργαστήρια ανέφεραν ότι κατά την γνώμη τους ο τόπος δεν είναι φιλικός για ΑΜΕΑ και ότι δυσκολεύονται γενικότερα να μετακινηθούν. Επίσης επισημάνθηκε ότι άνθρωποι σε αδυναμία, γενικότερα μειονότητες, αισθάνονται ξένοι και ανήμποροι, μην έχοντας κάπου να εισακουστούν για σοβαρά προβλήματα που έχουν.

Η Ραφήνα έχει ισχυρή προσφυγική ρίζα όπως έχει νωρίτερα αναφερθεί και θα αναμενόταν να αντιμετωπίσει το **νέο προσφυγικό ρεύμα** των ημερών μας με ιδιαίτερη ανθρωπιά και ζεστασιά. Στην πραγματικότητα η κοινωνία της Ραφήνας, χωρίς να είναι επιθετική, φέρθηκε μάλλον τυπικά ορθά και στάθηκε σε απόσταση. Για μια πρώτη περίοδο ένα κέντρο φιλοξενίας με την επίβλεψη του Δήμου Ραφήνας Πικερμίου λειτούργησε παροδικά σε απομακρυσμένο κλειστό γυμναστήριο ορεινού οικισμού της Δημοτικής Κοινότητας Πικερμίου.

Αργότερα, εντός της Δημοτικής Κοινότητας Ραφήνας ανακαινίστηκε από το Κράτος χώρος κατασκηνώσεων του Δήμου Ζωγράφου και εγκαταστάθηκε εκεί για αρκετό χρονικό διάστημα πληθυσμός προσφύγων, κυρίως μονογονεϊκών οικογενειών και ασυνόδευτων ανηλίκων. Ο Δήμος φρόντισε για την καλή διαμονή τους και την γνωριμία με τον τόπο που προσωρινά βρέθηκαν και τους φιλοξένησε, αλλά υπήρξαν λίγες μόνο επαφές με την τοπική κοινωνία, εκτός από τις τοπικές κινηματικές πρωτοβουλίες υποστήριξης των προσφύγων που προέβησαν σε αρκετές κοινές δραστηριότητες, γιορτές κλπ, όσο έδιναν το περιθώριο οι αρχές. Κοινές δραστηριότητες αναπτύχθηκαν σε συνεργασία με τα τοπικά σχολεία, με κοινές εκδρομές και περιηγήσεις των μαθητών μαζί με τα προσφυγόπουλα, παιχνίδια, αθλητικές δραστηριότητες. Ήταν μία ωραία εμπειρία και για τις δύο πλευρές, και σε ορισμένες περιπτώσεις διατηρούνται επαφές και επικοινωνία και τώρα που τα προσφυγόπουλα έχουν φύγει.

Οι **μετανάστες** της περιοχής συμβιώνουν αρκετά χρόνια με τους ντόπιους, ήδη από την εποχή της ευρύτατης μετανάστευσης από τις ανατολικές χώρες στη δική μας χώρα την δεκαετία του '90, καθώς και με την εργασία πολλών αιγυπτίων που διακρίνονται για τις ικανότητές τους στην αλιεία. Αναφέρθηκαν στα Εργαστήρια στοιχεία και κεκαλυμμένες συμπεριφορές αποφυγής επαφής και διακρίσεων από τη μεριά των ντόπιων, όμως κυρίως αφορούσαν τις παλαιότερες γενιές που συναντήθηκαν πρώτη φορά. Οι μετανάστες δεύτερης γενιάς και γενικά τα νέα παιδιά χαρακτηρίζονται ως καλά ενσωματωμένοι στη ραφηνιώτικη κοινωνία.

Έκδηλα φαινόμενα ρατσισμού δεν αναφέρθηκαν στα Εργαστήρια για την ραφηνιώτικη κοινωνία. Να αναφέρω εγώ όμως το πανελληνίως γνωστό εξοργιστικό περιστατικό της διάλυσης των πάγκων πώλησης που επί το πλείστον κατείχαν μετανάστες διαφόρων εθνικοτήτων στο μεγάλο τοπικό παζάρι κατά το ετήσιο πανηγύρι της εκκλησίας της πολιούχου Παντοβασιλίσσας, από μέλη της Χρυσής Αυγής της περιοχής όπως αναγνωρίστηκαν και το ομολόγησαν, τον Σεπτέμβρη του 2012. Το γεγονός δεν αναφέρθηκε στα Εργαστήρια, ούτε κάποιο άλλο, αν και διακριτικά εκφράστηκε μια ανησυχία για την ύπαρξη αρκετά δυνατής Χρυσής Αυγής στην ευρύτερη περιοχή.

5.2.15. Αεροδρόμιο

Πίνακας 23. Το Αεροδρόμιο και η Ραφήνα σήμερα

Διατυπώθηκε:	Εργαστήρια
Υποβάθμιση Ποιότητας Ζωής	1
Κόλαση η όχληση από τα αεροπλάνα και τα καυσαέρια.	1
Σημαντικό Ζήτημα για αριθμό εργαστηρίων:	2
Δεν δόθηκε έμφαση στη Θεματική «Βασικοί Μετασχηματισμοί»	7
Σύνολο Εργαστηρίων	9

Βασικό χαρακτηριστικό της ζωής στη Ραφήνα για 2 από τα Εργαστήρια αναδείχθηκε και το κοντινό **αεροδρόμιο**, καθόλου όμως για τυχόν θετικές επιδράσεις, παρά μόνο συνδεδεμένο με την υποβάθμιση της Ποιότητας ζωής στην περιοχή.

Το Αεροδρόμιο, όπως και το Λιμάνι, είναι οι παράγοντες που καθιστούν την περιοχή «Κόλαση» όπως χαρακτηριστικά λένε, από τα καυσαέρια τους και τις γενικότερες μορφές όχλησης που προκαλούν και έχουν ξανά αναφερθεί παραπάνω.

5.2.16. Λιμάνι, Συλλογικότητες και Πολιτισμός στη Ραφήνα του Σήμερα

Το λιμάνι, οι πολλές και αξιόλογες συλλογικότητες της περιοχής και ο πολιτισμός της Ραφήνας αναδεικνύονται μαζί με το φυσικό της περιβάλλον (βλ. 5.2.6) ως οι κρίσιμες θεματικές ενότητες για εμβάθυνση, σε σχέση με το ερώτημα εργασίας, σύμφωνα με την τροφοδότηση της έρευνας από τη διαδικασία των Εργαστηρίων.

Στις κρίσιμες αυτές θεματικές ενότητες αναφέρονται αναλυτικά οι ενότητες 5.3-5.5 της εργασίας, που ακολουθούν.

5.3. Το Λιμάνι της Ραφήνας

Όπως έχει διαφανεί από την προηγούμενη ανάλυση το Λιμάνι κυριαρχεί απόλυτα στη ραφηνιώτικη ζωή, αλλά δυστυχώς κυριαρχεί ιδιαίτερα αρνητικά:

Ιδιαίτερα Αρνητικές Απόψεις	Αρνητικές Απόψεις	Θετική Προσέγγιση υπό Όρους
7 Εργαστήρια	2 Εργαστήρια	1 Εργαστήριο

Δηλαδή, Πάρα πολύ αρνητικά τοποθετήθηκαν 7 από τα 9 Εργαστήρια, συνήθως απορριπτικά συνολικά για το Λιμάνι. Λιγότερο απόλυτα εναντίον του, αλλά πάντως αρνητικά, στάθηκαν 2 Εργαστήρια, και 1 μόνο Εργαστήριο επιθυμούσε την διατήρησή του, θέτοντάς όμως όρους στην εξέλιξή του και ζητώντας τον περιορισμό του.

Αναλυτικά, στα 7 Εργαστήρια που εκφράστηκαν οι περισσότεροι αρνητικές απόψεις για το Λιμάνι, ειπώθηκαν τα παρακάτω:

Ιδιαίτερα Αρνητικά: 7 Έργαστήρια:

- ⇒ Ξέφραγο & καταστροφικό λιμάνι, έχει επιβληθεί στην πόλη. Τερατούργημα.
- ⇒ Έκτρωμα: η πιο αρνητική Ομάδα
- ⇒ Φόβητρο. Υποβάθμιση Ποιότητας Ζωής
- ⇒ Η μοναδική Ανάπτυξη που γίνεται είναι για το Λιμάνι. Κόλαση η όχληση από τα καυσαέρια. Έχει πνίξει την πόλη.
- ⇒ Διογκούμενο Λιμάνι. Πύλη για Εύβοια & Β. Κυκλάδες. Δεν διοικείται από την Πόλη
- ⇒ Κόλαση. Προκαλεί ηχορύπανση, ατμοσφαιρική ρύπανση, κ.α. Όρια βάζει το Μεγάλο Ρέμα για επέκταση του λιμανιού. Υπερβολική κίνηση λόγω λιμανιού, ειδικά στο ΣΚ. Ο Οργανισμός Λιμένος αγνοεί το καλό του τόπου.
- ⇒ Το λιμάνι δεν έχει Είσοδο - Έξοδο. Δημιουργεί Ηχορύπανση, Κυκλοφοριακή Συμφόρηση, Ατμοσφαιρική Ρύπανση. Έκανε την πόλη ένα τεράστιο πάρκινγκ

Το Λιμάνι λοιπόν χαρακτηρίστηκε κατεξοχήν ως «Καταστροφικό», «Τερατούργημα», «Έκτρωμα», «Φόβητρο», «Κόλαση». Αναπτύσσεται ολοένα διογκούμενο χωρίς να ελέγχεται από την πόλη και τη Διοίκησή της («ξέφραγο»), αλλά αντίθετα επιβάλλεται σε αυτήν. Υποβαθμίζει αυξανόμενα την Ποιότητα Ζωής στην πόλη με την όχληση από τα καυσαέρια, την ηχορύπανση, την κυκλοφοριακή συμφόρηση ειδικά το Σαββατοκύριακο, δεν έχει ουσιαστικά πρόσβαση με έσοδο - έξοδο και έχει μετατρέψει την πόλη σε ένα τεράστιο πάρκινγκ. Κι όμως ό,τι σχεδιάζεται για την «ανάπτυξη» της περιοχής αφορά το Λιμάνι.

Όρια στην διόγκωση του Λιμανιού φαίνεται να μπαίνουν μόνο από το Μεγάλο Ρέμα, και γι' αυτό έχει μπει στο στόχαστρο της «διευθέτησης» με την αναγκαία για τη σωστή λειτουργία χάραξή του μεν, αλλά και τα έργα του εγκιβωτισμού του, που αμφισβητούνται έντονα. Ο Οργανισμός Λιμένος παρόλο που αποτελεί την έτερη βασική τοπική Διοικητική Αρχή, αγνοεί την πόλη και υποβιβάζει τον Δήμο.

Όπως προβλήθηκε από 2 εργαστήρια αρνητικά προς το λιμάνι αλλά όχι τόσο απορριπτικά, η ανυπαρξία όλων των βασικών υποδομών είναι που το καθιστά τόσο προβληματικό (δρόμων, χώρων πάρκινγκ, αναμονής, εξυπηρετήσεων, τροφοδότησης κ.ά.).

Αρνητικά: 2 Εργαστήρια:

- ⇒ Αναπτύσσεται χωρίς υποδομές
- ⇒ Μη ελκυστικό, διώχνει

Πρόκειται για ένα λιμάνι μη ελκυστικό, που διώχνει. Ακόμη και αυτοί που θεωρούνται οι μόνοι ευνοούμενοι από τη λειτουργία του, οι καταστηματάρχες του λιμανιού, δεν είναι καθόλου ευχαριστημένοι. Οι επισκέπτες το αποφεύγουν, οι περισσότεροι ταξιδιώτες έρχονται και φεύγουν γρήγορα, χωρίς να σταματήσουν στα μαγαζιά τους. Η οχλαγωγία, οι ρύποι, η κίνηση το καθιστούν απωθητικό. Οι επιχειρήσεις, όπως αναφέρθηκε, περισσότερα είναι αυτά που θεωρούν ότι χάνουν από την περιορισμένη επισκεψιμότητα παρά κερδίζουν από το λιμάνι.

Θετικοί, υπό όρους: σε 1 Εργαστήριο

- ⇒ Να περιοριστεί σε Πύλη για την Εύβοια και τις Β. Κυκλάδες

Ακόμη και τα πρακτορεία εισιτηρίων βαθμιαία με την δυνατότητα έκδοσης ηλεκτρονικού εισιτηρίου μέσω internet και χωρίς να υποστείς ταλαιπωρία, χάνουν το νόημά τους και την πελατεία τους. Με τον περιορισμό του στα παλιά ανεκτά όρια περασμένων δεκαετιών, με δρομολόγια προς την Εύβοια μόνο και τις Βόρειες Κυκλάδες, μόνο τότε βγάζουν από το στόχαστρο της καταδίκης το λιμάνι της Ραφήνας.

Επόμενος πιο σημαντικός άξονας ο βαθμός Συνεργατικότητας στην πόλη της Ραφήνας, η λειτουργία Συλλόγων και Συλλογικοτήτων, οι Δράσεις τους.

5.4. Συλλογικότητες, Συνεργατικότητα, Αλληλεγγύη και Δράσεις στη Ραφήνα

Όλα τα Εργαστήρια (και τα 9) εκφράστηκαν καταρχάς **πολύ θετικά** όσον αφορά την **ύπαρξη και λειτουργία** των **Συλλογικοτήτων** στη Ραφήνα.

Θετικά	Αρνητικές Παρατηρήσεις	Μετά τις Πυρκαγιές
9 Εργαστήρια	5 Εργαστήρια	5 Εργαστήρια

Οι θετικές κριτικές, που προήλθαν από όλα τα Εργαστήρια, αφορούν:

Θετικά: 9 Εργαστήρια

- ⇒ Δημιουργήθηκαν ήδη από το παρελθόν Συλλογικότητες Πολιτιστικές, Λαογραφικές και Αθλητικές (πρωτοπορία τότε) & σήμερα αποδίδουν καρπούς
- ⇒ Μεγάλος Αριθμός Συλλόγων. Οι πρωτοβουλίες "από τα κάτω" καλύτερες των Συστημικών.
- ⇒ Πολλοί Σύλλογοι, πολυδιάστατοι
- ⇒ Δραστηριοποιούνται Θεατρικές Ομάδες που δεν υποστηρίζονται από το Δήμο. Πολύ θετική εικόνα για τους Συλλόγους. Δημιουργούν σχέσεις ισχυρές - σταθερές. Συμμετέχουν πολίτες όλων των ηλικιών.
- ⇒ Πάρα πολλοί Σύλλογοι. Υψηλό επίπεδο υφιστάμενων Συλλογικοτήτων
- ⇒ Έχει συλλογικότητες που παράγουν σημαντικό έργο, στηρίζουν τον πολιτισμό & ζωογονούν την πόλη.

- ⇒ Αρκετές συλλογικότητες, τρόπος κοινωνικοποίησης.
  - ⇒ Ικανοποιητική συνεργασία Δήμου με Συλλόγους και κοινός προγραμματισμός Εκδηλώσεων, αρκεί να είναι κοντά στη φιλοσοφία του. Επωφελής η συνεργασία δημόσιας & ιδιωτικής πρωτοβουλίας, στον Πολιτισμό.
  - ⇒ Διάθεση κατάλληλων Συλλογικοτήτων & Προσωπικοτήτων για σημαντικό Πολιτιστικό Έργο
-

Παράλληλα, κριτική και προτάσεις για βελτίωση των συλλογικών δράσεων στη Ραφήνα διατυπώθηκε από 5 Έργαστήρια. Συγκεκριμένα, εστίασαν στα ακόλουθα:

Αρνητικές Παρατηρήσεις: 5 Έργαστήρια

- ⇒ Έχει περιοριστεί η αίσθηση της οικειότητας & των ανοικτών γειτονιών του παρελθόντος.
  - ⇒ Συντηρητικοί συνήθως οι Σύλλογοι, όχι πάντα ποιοτικοί.
  - ⇒ Ο Δήμος είναι επιφυλακτικός και κλειστός στις ελεύθερες πρωτοβουλίες, αυτές που δεν του είναι γνώριμες. Οι Συλλογικότητες αυτές φεύγουν τελικά εκτός Δήμου.
  - ⇒ Οι σύλλογοι γίνονται πεδία εκμετάλλευσης από τους πολιτικούς & ψηφοθηρίας.
  - ⇒ Πλήθος Συλλόγων που δεν συνεργάζονται μεταξύ τους,
-

Το αίσθημα αλληλεγγύης και συνεργασίας φαίνεται να βγαίνει ιδιαίτερα ενισχυμένο, μετά τις πρόσφατες καταστροφικές πυρκαγιές στην περιοχή. Το δεδομένο αυτό επισημάνθηκε με ιδιαίτερα εκτίμηση σε 5 Έργαστήρια. Συγκεκριμένα, ειπώθηκαν:

Αλληλεγγύη μετά στις Πυρκαγιές: 5 Εργαστήρια

- ⇒ Επανεμφανίστηκε η Αλληλεγγύη & ο Εθελοντισμός με τις Πυρκαγιές.
- ⇒ Αλληλεγγύη: ζωντάνεψε ξανά!
- ⇒ Η Συλλογική Δράση Ενισχύθηκε
- ⇒ Φωτεινό σημείο ο Εθελοντισμός.
- ⇒ Αναπτύχθηκαν σημαντικές & συγκινητικές δράσεις Εθελοντισμού, ιδιαίτερα από τους Νέους. Σύμπνοια για την αντιμετώπιση της πυρκαγιάς και των επιπτώσεών της

Η Ραφήνα αναγνωρίστηκε ως **πόλη με παράδοση στη λειτουργία Συλλόγων και Σωματείων**. Επίσης ως πόλη με **διαθέσιμες πολλές αξιόλογες προσωπικότητες και Συλλογικότητες** για την παραγωγή σημαντικού πολιτιστικού έργου.

Αν περιοριστούμε στην χρονική περίοδο που αναφέρεται η Έρευνα, θα περιλάβουμε τη λειτουργία του **πρωτοπόρου** για την εποχή «Μορφωτικού Συλλόγου», που δημιουργήθηκε κατά την μεταπολίτευση και διήρκεσε η λειτουργία του μέχρι το 1995. Υπήρξε σύλλογος με πολιτιστικό, εκπαιδευτικό, ψυχαγωγικό έργο εξαιρετικό για τις νεαρές ηλικίες κυρίως, και πρωτοξέκίνησε την αθλητική ομάδα μπάσκετ της πόλης που συνέλεξε για χρόνια μεγάλο αριθμό νέων και έπειτα μετεξελίχθηκε ως σήμερα σε αθλητικό σωματείο μεγαλύτερου βεληνεκούς. Γι' αυτό οι συντελεστές του που κοπίασαν πολύ για τις πρώτες αυτές οργανωμένες συλλογικές προσπάθειες είναι περήφανοι που σήμερα αποδίδουν «καρπούς» οι τότε «ρίζες».

Εικόνα 26. Ομάδα μπάσκετ Ραφήνας, αρχικά δημιουργημένη από τον Μορφωτικό Σύλλογο Ραφήνας, δεκαετία '80
Αρχείο Σωσώς Λέου

Εικόνα 27. Πολιτιστικές Εκδηλώσεις Ραφήναια 1979.
Αρχείο Σωσώς Λέου

Συγκεντρωτικός κατάλογος των Συλλογικοτήτων που δραστηριοποιούνται σήμερα στη Ραφήνα όπως μου παραδόθηκε από το Δήμο με την πρόσθεση ορισμένων που εντόπισα κατά τη διερεύνηση, περιλαμβάνεται στο Παράρτημα.

Οι Σύλλογοι αυτοί **συνέχουν** την κοινωνία, δημιουργούν **προσωπικές και κοινωνικές σχέσεις**, την **επιμορφώνουν** και αναπτύσσουν τη **δημιουργικότητα**. Είναι **πολυδιάστατοι** Σύλλογοι με πολλές δραστηριότητες, επιμόρφωσης αλλά και **ψυχαγωγίας** και πολλά διαφορετικά αντικείμενα. Παράγουν σημαντικό έργο και επιπλέον αποτελούν έναν πολύ σημαντικό τρόπο **κοινωνικοποίησης**. Συμμετέχουν πολίτες **όλων των ηλικιών** και δημιουργούνται μεταξύ τους σχέσεις ισχυρές και σταθερές. **Διαδίδουν τα πολιτιστικά αγαθά** και **ζωογονούν την πόλη**. Επίσης θεωρήθηκε επωφελής η **συνεργασία δημόσιας και ιδιωτικής πρωτοβουλίας** στον Πολιτισμό ώστε να συνεισφέρει η κάθε πλευρά για το καλύτερο αποτέλεσμα, ανάλογα με τις δυνατότητές της.

Αρκετοί από τους Συλλόγους συνεργάζονται ικανοποιητικά με το Δήμο, ο οποίος τους διαθέτει χώρους για πρόβες και μαθήματα, τεχνική υποστήριξη, δυνατότητες συμμετοχής στις τοπικές εκδηλώσεις και προβολή της δραστηριότητάς τους. Διαθέτουν τμήματα χορευτικά, λαογραφικά, μαθήματα μουσικής, εικαστικών, σεμινάρια ιστορίας, βιωματικά παιχνίδια και εκπαίδευση, γιορτές, έχουν πρόγραμμα ξεναγήσεων και άλλα. Μία κριτική που τους έγινε ήταν ότι το πρόγραμμά τους ήταν **συντηρητικών επιλογών**, κι **ορισμένες φορές όχι τόσο ποιοτικό**.

Εικόνα 28. Λύκειο των Ελληνίδων Ραφήνας
Πηγή: facebook

Εικόνα 29. Ερασιτεχνική Θεατρική Ομάδα «Εν τω γεννάσθαι», 2013
Πηγή: facebook

Ορισμένες συλλογικότητες, κυρίως άτυπες και πιο πρωτοποριακής φυσιογνωμίας, διαμαρτυρήθηκαν για επιφυλακτική και κλειστή συμπεριφορά του Δήμου απέναντί τους, με καθυστέρηση ή και άρνηση σε αντίστοιχα αιτήματα. Με βάση αυτήν την διάκριση ευνοούνται και αναπτύσσονται συλλογικότητες που είναι ήδη θεσμοποιημένες και μεγάλες, και λιγότερο ορισμένες μικρές, πιο αυθόρμητες, με μη αναγνωρίσιμη φυσιογνωμία. Και όμως συχνά αυτές οι πιο αυτόνομες πρωτοβουλίες «από τα κάτω» αποδεικνύονται εξίσου καλές με τις καθιερωμένες και συστημικές, όπως έχει δείξει η ποιότητα αρκετής πολιτιστικής τους παραγωγής, η ανταπόκρισή τους από τον κόσμο, η διάρκειά τους στον χρόνο και η σταθερότητα των μελών τους. Η παραπάνω «επιλεκτική» συμπεριφορά του Δήμου είναι μία από τις κυρίαρχες αρνητικές πλευρές στις συλλογικότητες, που τονίστηκαν έντονα σε αξιοσημείωτο αριθμό (5) από τα Εργαστήρια. Οι «outsiders» αυτοί σιγά σιγά κουράζονται, απογοητεύονται και πολλές φορές φεύγουν τελικά εκτός Δήμου για να συνεργαστούν και να δημιουργήσουν. Με αυτόν τον τρόπο υπάρχει απώλεια αξιόλογου δυναμικού της πόλης που το κερδίζουν άλλες περιοχές.

Εικόνα 30. Χορωδία παιδιών κι ενηλίκων Α. Παπανικολάου
Αρχείο Σωσώς Λέου

Παρά το πλήθος και τις πολυδιάστατες δράσεις τους **οι Σύλλογοι δεν συνεργάζονται μεταξύ τους**, και αυτή είναι **η κυρίαρχη αρνητική πλευρά τους**. Οι ανταγωνισμοί που αναφέρθηκαν και πιο πρίν εμφανίζονται και **αποδυναμώνουν τελικά το συνολικό πολιτιστικό δυναμικό της πόλης**. Αρνητική πλευρά στη ζωή των Συλλογικοτήτων είναι επίσης όταν γίνονται **πεδία εκμετάλλευσης από τους τοπικούς 'παράγοντες' για πολιτική ανάδειξη** και ανάπτυξη δημοτικότητας. Υποβαθμίζεται έτσι το έργο τους και χάνεται το πραγματικό νόημά τους, της κοινωνικής σύνδεσης και κοινωνικής αυτόβουλης δημιουργικότητας.

Όσον αφορά την κοινωνικότητα, είναι αισθητή στην κοινωνία της Ραφήνας μια **περιορισμένη πλέον αίσθηση της οικειότητας και των ανοικτών γειτονιών**, είναι κομμάτια της ζωής που ανήκουν περισσότερο στο παρελθόν. Προελαύνει βαθμιαία η «κλειστότητα» και «ιδιώτευση» των σύγχρονων αστικοποιημένων κοινωνιών που αυξάνει το **αίσθημα ανασφάλειας**. Σε αυτά μία απάντηση είναι και η εξοικείωση με τους άλλους μέσα από την συλλογική δραστηριότητα και την συνεργασία.

Εικόνα 31. Φυλλάδιο παράστασης Θεατρικού Εργαστηρίου Ραφήνας, Γυμνασίου-Λυκείου Ραφήνας, 1991
Αρχείο Σωσώς Λέου

Στην επείγουσα κατάσταση όμως της πυρκαγιάς του φετινού Ιουλίου, σαν έκρηξη ανθρωπιάς και κοινωνικού αισθήματος, επανεμφανίστηκε η αλληλεγγύη και ο εθελοντισμός στους απλούς πολίτες σε κάθε του μορφή. Όπως είπαν: «η **Αλληλεγγύη ζωντάνεψε ξανά!**» Στις διασώσεις, στην οργανωτικότητα, στη συνεργασία, στην περίθαλψη, στις δωρεές αναπτύχθηκαν σημαντικές & συγκινητικές **δράσεις εθελοντισμού, ιδιαίτερα από τους νέους. Σε ολόκληρη την κοινωνία της Ραφήνας υπήρξε θαυμαστή σύμπνοια** για την αντιμετώπιση της καταστροφής και των επιπτώσεών της. Φαίνεται μάλιστα, έστω στο σύντομο χρόνο που έχουμε διανύσει από τότε, να έχει αλλάξει η συνειδητότητα και να ενισχύεται η ιδέα της σημασίας της συλλογικής δράσης.

5.5. Ο Πολιτισμός στη Ραφήνα

Κορυφαίας σημασίας αναδείχθηκε ο Πολιτισμός σε όλα α επίπεδά του για τη Ραφήνα και για τη φυσιογνωμία της, όχι μόνο λόγω του ειδικού ενδιαφέροντος που έθεταν τα Εργαστήρια αλλά και λόγω του πλούσιου πολιτιστικού κεφαλαίου που συγκεντρώνει ο τόπος σε υλικό, πνευματικό και ανθρώπινο τομέα.

Θετικά	Παρατηρήσεις Προβλήματα	Θα ήθελαν περισσότερη ενημέρωση
9 Εργαστήρια	5 Εργαστήρια	4 Εργαστήρια

Θετική αξιολόγηση για τον Πολιτισμό στη Ραφήνα και από τα 9 Εργαστήρια:

Θετικά: 9 Εργαστήρια

- ⇒ Από τα παλιά χρόνια δημιουργήθηκαν οι βάσεις για ανάπτυξη του Πολιτισμού (κοινωνικές & πολιτιστικές), περισσότερες από αλλού.
- ⇒ Ιστορία: η βαριά της Βιομηχανία (από την Αρχαιότητα). Ιστορία: πρωτότυπα θέματα για ανάδειξη. Σημαντικές πρωτοβουλίες παιδιών σχολείου.
- ⇒ Πρωτοβουλίες για καλύτερη Επικοινωνία και Δραστηριότητες
- ⇒ Έχουν γίνει εξαιρετικές Πολιτιστικές Παραγωγές, προβάλλοντας κυρίως Τοπική Ιστορία και Τέχνη. Οι Πολιτιστικοί Σύλλογοι παράγουν σημαντικό Έργο. Προβάλλονται οι τοπικοί καλλιτέχνες.
- ⇒ Περισσότερη πολιτιστική δραστηριότητα τα τελευταία χρόνια

- ⇒ Καταγωγή πυρήνα πόλης: Μικρασιατική - Τριγλιανή
  - ⇒ Εκπαιδευτικοί φορείς: εργαστήρια πολιτισμού & παιδείας. Η πόλη έχει Ιστορία & αρχαιολογικά Ευρήματα. Έχει νεότερη πολιτιστική παραγωγή, με θεατρικές ομάδες.
  - ⇒ Ικανοποιητική συνεργασία Δήμου με Συλλόγους και κοινός προγραμματισμός Εκδηλώσεων, αρκεί να είναι κοντά στη φιλοσοφία του. Αρκετή & ικανοποιητική πολιτιστική δραστηριότητα, για το μέγεθος της πόλης. Οι Εκδηλώσεις του ΔΟΠΑΠ έχουν επιτυχία. Επωφελής η συνεργασία δημόσιας & ιδιωτικής πρωτοβουλίας, στον Πολιτισμό.
  - ⇒ Πραγματοποιούνται αξιόλογες πολιτιστικές δραστηριότητες
-

Και τα 9 Εργαστήρια μίλησαν με πάθος για τον τοπικό πολιτισμό και εξέφρασαν την επιθυμία για την ανάδειξή του με κάθε τρόπο. Άλλωστε στον τόπο αυτόν, λόγω του αναπτυγμένου πολιτισμού που κόμισαν οι πρόσφυγες κατά την εγκατάστασή τους, αλλά και με τις συλλογικές δομές που αναπτύχθηκαν εξ αρχής και αργότερα, υπήρχαν **βάσεις ανάπτυξης του πολιτιστικού τομέα περισσότερες από αλλού.**

Καταρχάς η περιοχή της Ραφήνας αναγνωρίζεται ως τόπος με σημαντικά **μνημεία** και ευρήματα από την Αρχαιότητα έως σήμερα, ικανά να αποτελέσουν **εστία εκπαίδευσης και επισκεψιμότητας** (κατάλοιπα νεολιθικά, ρωμαϊκά, βυζαντινά, του Β'Π. Πολέμου, της προσφυγικής ιστορίας κ.α.). Επίσης επισημαίνεται ότι η ιστορία του τόπου περιέχει πολλά **πρωτότυπα στοιχεία που θα μπορούσαν να δημιουργήσουν περαιτέρω ενδιαφέρον:** Τσιμεντόπλοιο (μώλος) λιμανιού, στοές – οχυρά και πολυβολεία, αναβίωση ιδιαίτερων εθίμων κ.α. Η Ιστορία της Ραφήνας είναι η Βαριά Βιομηχανία της, όπως ειπώθηκε.

Σήμερα πραγματοποιούνται αξιόλογες πολιτιστικές δραστηριότητες, και ειδικά τα τελευταία χρόνια. Ο Δήμος συνεργάζεται ικανοποιητικά με Συλλόγους και προγραμματίζουν από κοινού εκδηλώσεις, αρκεί να είναι κοντά στη φιλοσοφία του. Συνεργάζεται αποτελεσματικά με χορηγούς και δραστηριότητες του ιδιωτικού τομέα για την παραγωγή καλύτερου έργου, και οι εκδηλώσεις και οι κύκλοι καλλιτεχνικής εκπαίδευσης του Πνευματικού κέντρου του Δήμου έχουν επιτυχία. **Για το μέγεθος της πόλης η πολιτιστική δραστηριότητα θεωρείται**

σχετικά ικανοποιητική για τους ιθύνοντες. Αξιοσημείωτος παράγοντας πολιτιστικής συνεισφοράς και παραγωγής, με πλούσιο και σημαντικό έργο, είναι και οι **δομές της Εκπαίδευσης**.

Αλλά και από **ανεξάρτητες συλλογικότητες**, μικρές ή μεγάλες, ορισμένες πολιτιστικές παραγωγές είναι εξαιρετικής ποιότητας, όπως θεατρικές, μουσικές, ντοκιμαντέρ, ομιλίες, σεμινάρια, λέσχες ανάγνωσης και βιωματικής εκπαίδευσης, εκθέσεις φωτογραφίας κλπ. Προβάλλεται κυρίως η τοπική ιστορία και η τέχνη, τοπικοί καλλιτέχνες, μαζί με επιλογές από την διεθνή παραγωγή. Γενικά υπάρχει αρκετή πρωτοβουλία για πολιτιστική δραστηριότητα, είτε με θεσμική υποστήριξη είτε όχι, που εντάσσει και τους νέους σε δημιουργικές και εκπαιδευτικές δραστηριότητες.

Οι παραπάνω προθέσεις και ικανότητες θα είχαν καλύτερο αποτέλεσμα αν υπήρχαν καταλληλότερες υποδομές και υποστήριξη του τομέα του Πολιτισμού από τη Διοίκηση. Παρατηρήσεις και προβλήματα εντοπίστηκαν σε 5 Εργαστήρια:

Παρατηρήσεις – Προβλήματα: 5 Εργαστήρια

- ⇒ Απουσία βασικών υποδομών πολιτισμού (θέατρο, σινεμά, αθλητικό κέντρο).
- ⇒ Δεν έχει Θέατρο.
- ⇒ Δεν έχει αξιοποιηθεί ο πολιτισμός για την οικονομική ενίσχυση της πόλης.
- ⇒ Να αναζητηθούν περισσότερα κεφάλαια για τον Πολιτισμό.
- ⇒ Ανεπαρκείς - με μικρή χωρητικότητα οι χώροι εκδηλώσεων. Γίνονται πολιτιστικές δραστηριότητες.

Αναγνωρίζεται στα 5 από τα 9 Εργαστήρια η **απουσία βασικών υποδομών πολιτισμού** (θέατρο, σινεμά, αθλητικό κέντρο) και ότι οι χώροι που ήδη υφίστανται, ακόμη και νεοδημιουργημένοι, είναι **ανεπαρκείς, με μικρή χωρητικότητα**. Το αίτημα είναι να αναζητηθούν **περισσότερα κεφάλαια** για τον Πολιτισμό και να αξιοποιηθεί αυτός για την **οικονομική ενίσχυση της πόλης**.

Μεγάλο και σταθερό αίτημα όσων δεν βρίσκονται στους φορείς της Διοίκησης και στις μεγάλες Συλλογικότητες, η **περισσότερη και καλύτερη ενημέρωση**, με κάθε πρόσφορο τρόπο, για τις εκδηλώσεις που γίνονται: με αφίσες, πινακίδες, ανακοινώσεις στον τύπο, e-mail, sites, sms κλπ . Πολλοί αποδείχθηκαν ανενημέρωτοι για εκδηλώσεις που θα ήθελαν να έχουν παρακολουθήσει και αυτό τους προκάλεσε μεγάλη δυσαρέσκεια, γεγονός που όπως είπαν βιώνουν συχνά. Οι φορείς συνήθως θεωρούν ότι ενημερώνουν επαρκώς, κυρίως μέσω των ιστοσελίδων τους και με ανακοινώσεις στα τοπικά μέσα, και υποδείκνυαν περισσότερη αναζήτηση από τους ενδιαφερόμενους. Αυτό φαίνεται να μην είναι επαρκές και καταλήγει οι εκδηλώσεις αυτές να διαδίδονται σε ένα πιο περιορισμένο κοινό απ' όσο θα έπρεπε.

Μετά την παραπάνω διερεύνηση και μετά από επεξεργασία των από τα Εργαστηρίων Συμμετοχικού Σχεδιασμού ευρημάτων και τις αναγκαίες ομαδοποιήσεις, η Ταυτότητα της Ραφήνας με έμφαση στο στοιχείο του Πολιτισμού μορφοποιείται ως εξής:

5.6. Η Ταυτότητα της Ραφήνας – με έμφαση στον Πολιτισμό

Τα Εργαστήρια Συμμετοχικού Σχεδιασμού για τον Πολιτισμό στη Ραφήνα προσέγγισαν το κρίσιμο ζήτημα της Ταυτότητας Τόπου για την Ραφήνα, δίνοντας έμφαση στην πολιτιστική της Ταυτότητα.

Συνοψίζοντας, η Ταυτότητα της Ραφήνας, με έμφαση στον Πολιτισμό, έκρυβε «εκπλήξεις»:

Το ανατρεπτικό στοιχείο στην Πολιτιστική Ταυτότητα της Ραφήνας είναι το γεγονός ότι ως βασικότερα στοιχεία της αναδεικνύονται το υψηλής ποιότητας Φυσικό Περιβάλλον και το Λιμάνι, για το σύνολο των Εργαστηρίων. Τα περισσότερα εξ αυτών, επίσης, πρόκριναν και τη σημαντική Ιστορία της περιοχής, την Κοινωνία της και –ξεχωριστά από το περιβάλλον– το στοιχείο της Θάλασσας. Σημαντική αναφορά έγινε και για τις υποδομές-εξυπηρετήσεις της, την Ποιότητα ζωής και τους Μικρασιάτες, με έμφαση στο Τριγλιανό στοιχείο.

Αναλυτικά, ως βασικά χαρακτηριστικά – στοιχεία της Ταυτότητας αυτής, αναδείχθηκαν τα ακόλουθα:

Πίνακας 24. Χαρακτηριστικά-Στοιχεία της Ταυτότητας της Ραφήνας, με έμφαση στον Πολιτισμό

Χαρακτηριστικά-Στοιχεία Ταυτότητας Ραφήνας	Εργαστήρια
Λιμάνι	9
Φυσικό Περιβάλλον	9
Ιστορία	6
Η Κοινωνία της	6
Θάλασσα	6
Ο Τόπος - Η Χωρική Διάσταση (ΟΜΑΔΟΠΟΙΗΜΕΝΟ)	5
Πόλη ή Χωριό; (ΟΜΑΔΟΠΟΙΗΜΕΝΟ)	4
Υποδομές -Εξυπηρετήσεις - Προβλήματα - Πρόσβαση	4
Ποιότητα Ζωής	3
Τριγλιανοί	3
Προσφυγική Προέλευση - Μικρασιάτες	3
Λιγνιτωρύχοι	2
Συλλογικότητες	2
Αρχαία Ιστορία	2
Πολεοδομική-Οικιστική Αναρχία	2
Ο τόπος τους	1
Ανθρώπινες Συνθήκες	1
Αεροδρόμιο	1
Διχασμένη Πόλη	1
Πλατεία	1
Κινητικότητα Κατοίκων	1
Σε Αναζήτηση Ταυτότητας	2
Σύνολο Εργαστηρίων	9

Το **Λιμάνι** και το **Φυσικό Περιβάλλον** αναδεικνύονται τα κύρια και πρωταρχικά χαρακτηριστικά της Πολιτιστικής Ταυτότητας της Ραφήνας σήμερα. Όλα τα Εργαστήρια (και τα 9) έχουν καταλήξει σε αυτά και τα προκρίνουν emphaticά. **Είναι όμως σε αντίθετη θέση στις επιλογές τους.** Το μεν Λιμάνι αυτή την στιγμή, και στην διαφαινόμενη προοπτική, το βιώνουν ως «κατάρρα», ενώ το Φυσικό Περιβάλλον το βλέπουν πλέον ως «ευλογία» και, μετά την πρόσφατη καταστροφή της πυρκαγιάς, παύουν πια να το θεωρούν εντελώς αυτονόητο και επιμένουν στην προστασία του.

Λιμάνι: Τραγικό, Άναρχα Αναπτυσσόμενο

Φυσικό Περιβάλλον: Θάλασσα, Όμορφη φύση, Πράσινο, Αέρας, Βουνό, Άγιος Νικόλαος, Εξοχή

Αμέσως μετά, στα περισσότερα Εργαστήρια (στα 6), κορυφαία χαρακτηριστικά αναγνωρίστηκαν επίσης η **Ιστορία του τόπου, η Κοινωνία** του, και η **Θάλασσα**. Η ιστορία των Τριγλιανών Προσφύγων, η ιστορία των Λιγνιτωρύχων, οι Αρχαιότητες, τα νεότερα μνημεία και τοπόσημα. Η κοινωνία της αναγνωρίστηκε ως ενεργή μεν, δραστήρια, αλλά κλειστή στην ενότητα και την ομογενοποίησή της, με προσφυγικό προσδιορισμό και με ανθρώπινο πρόσωπο. Η θάλασσα δε και ό,τι την αφορά (ομορφιά, αναψυχή, θαλάσσια ζωή, θαλάσσιος πλούτος) αναγνωρίζεται από μόνη της ως αυταξία και ταυτίζεται με την πόλη.

Η Ιστορία της: Τριγλιανοί, Λιγνιτωρύχοι, Αρχαία Ιστορία, Οχυρό, Άγιος Νικόλαος, Προσφυγιά

Η Κοινωνία της: Ενεργή Κοινωνία, Ομογενοποιημένος Πληθυσμός, Προσφυγική Προέλευση, Ανθρώπινες Συνθήκες, Κλειστή Κοινωνία

Η Θάλασσά της: Παράκτιο Μέτωπο, Παραλίες, Αισθητική του Τοπίου, Ποιότητα Ζωής, Θαλασσινό Αεράκι, Θαλάσσια Ζωή, ό,τι άλλο την αφορά

Αμέσως μετά στις προτεραιότητες για τη διαμόρφωση των ταυτοτικών χαρακτηριστικών της Ραφήνας τοποθετήθηκε (κορυφαία σε 5 Εργαστήρια) η έννοια του «**Χώρου**» και του «**Τόπου**» (= ο χώρος που έχει νόημα για μένα). Καταρχάς επέμεναν πολύ οι συμμετέχοντες στο γεγονός της διευρυμένης πολεοδομικής και οικιστικής αναρχίας, ως πλέον αντικοινωνικό και επικίνδυνο χαρακτηριστικό. Για πολλούς η Ραφήνα ήταν «ο Τόπος τους» και για παλιούς αλλά και για νέους ραφηνιώτες. Αυτό ήταν ιδιαίτερα συγκινητικό και φανέρωνε ειδική έγνοια για την πόλη. Η Πλατεία επισημάνθηκε ως ιδιαίτερα θετικά φορτισμένο και συνεκτικό σημείο της πόλης, αν και η πόλη εμφανίζει πολύμορφα φαινόμενα διχασμού. Τέλος, οι κάτοικοι διακρίνονται από κινητικότητα προς την Αθήνα και τους όμορους Δήμους.

Ο Τόπος – ο Χώρος: Πολεοδομική – οικιστική αναρχία, Ο Τόπος τους, η Πλατεία, η Κινητικότητα των κατοίκων, Διχασμένη Πόλη

Σε σημαντικό και ίσο πλήθος Εργαστηρίων (σε 4) προκρίθηκαν ως κυρίαρχα της Ταυτότητας της πόλης τα ζητήματα που έχουν να κάνουν με την ασάφειά της στο αν είναι **Πόλη ή Χωριό** και τα ζητήματα σχετικά με τις Υποδομές και τις Εξυπηρετήσεις που διαθέτει. Μία υψηλή ποιότητα και «αριστοκρατικότητα» που της αποδίδεται δεν την απαλλάσσει από την ανάγκη να βρει το στίγμα της ανάμεσα στην κλειστότητα ενός χωριού και τον αστικό χαρακτήρα της διευρυμένης κοινωνίας σε εγγύτητα με την πρωτεύουσα. Παρά όμως την αστικοποίηση και την ταχύτατη εξέλιξη, στην πόλη αναγνωρίζονται βασικές ελλείψεις σε **υποδομές και προσβάσεις** (Αποχέτευση, Δρόμοι, Συγκοινωνίες, Πολιτιστικές υποδομές, υποδομές Λιμανιού, Πάρκινγκ, Σχολεία, Παιδικοί Σταθμοί, εξωτερικοί Αθλητικοί χώροι, Νοσοκομείο, Πεζοδρόμια, Ποδηλατόδρομος κ.ά., με μόνο να αξιολογείται θετικά το Κέντρο Υγείας)

Πόλη ή Χωριό; Ψάχνει το στίγμα της: Πόλη ή χωριό; Μια κλειστή κοινωνία, δίπλα στην Αθήνα. Σε κάθε περίπτωση είναι ένα «αριστοκρατικό προάστιο».

Υποδομές – Εξυπηρετήσεις Πρόβλημα!

Η **Ποιότητα Ζωής** συνδεδεμένη με την καθημερινότητα της ζωής στη Ραφήνα ήταν επίσης από τα πιο σημαντικά ζητήματα ταυτότητας της πόλης για αρκετό αριθμό εργαστηρίων (σε 3), εξίσου η **Τριγλιανή** καθαυτή και γενικότερα **Προσφυγική-Μικρασιατική Προέλευση** (σε 3).

Σημαντικό χαρακτηριστικό της ταυτότητας της πόλης επίσης καταγράφεται η προέλευση από τους **Λιγνιτωρύχους** (σε 2), η ύπαρξη και λειτουργία **Συλλογικότητων** (σε 2) αν και απογοητεύει η απουσία συνεργειών μεταξύ τους, η **Αρχαία Ιστορία** της περιοχής (σε 2) και η **Πολεοδομική-Οικιστική Αναρχία** (σε 2).

Ως κύριο ταυτοτικό χαρακτηριστικό της πόλης της Ραφήνας κρίθηκαν το καθένα σε 1 Εργαστήριο: ότι για αυτούς είναι «**ο Τόπος τους**», ότι έχει «**ανθρώπινες συνθήκες ζωής**», ότι είναι «**διχασμένη πόλη**», το κοντινό **Αεροδρόμιο**, η **Πλατεία** της και η **κινητικότητα των κατοίκων**.

Αξιοσημείωτα αρκετοί (κυρίαρχο σε 2 Εργαστήρια) επέμεναν στην άποψη ότι η Ραφήνα βρίσκεται στις μέρες μας σε **Αναζήτηση Ταυτότητας**.

5.7. Όραμα για τη Ραφήνα

Εκτός από τα χαρακτηριστικά της Ταυτότητας, με έμφαση στον Πολιτισμό, που προσδιόρισαν για τη Ραφήνα τα Εργαστήρια, οι συμμετέχοντες διατύπωσαν το όραμά τους για την πόλη, σε σχέση με τις ανάγκες της, καθώς και τις επιλογές που αυτά προϋποθέτουν.

5.7.1. Αειφορία - Όρια στην Ανάπτυξη – Φυσικό Περιβάλλον

Ανατροπή μεγάλη που προέκυψε από τις τοποθετήσεις των συμμετεχόντων στα Εργαστήρια: ενώ προσεγγίζαμε το ζήτημα του Πολιτισμού προέβαλε ξανά κυρίαρχο το ζήτημα του Περιβάλλοντος!

Το γεγονός αυτό μας κάνει να αντιλαμβανόμαστε ότι πρωταρχικά Πολιτισμός για τους ραφηνιώτες σήμερα είναι η Ανάπτυξη με κριτήριο την Αειφορία, και την Προστασία και Ανάδειξη του Φυσικού Περιβάλλοντος.

Η Αειφορία και η Ήπια Ανάπτυξη είναι το μοντέλο αναπτυξιακού σχεδιασμού που επιλέγουν για την περιοχή τους το σύνολο των Εργαστηρίων που αναφέρθηκαν στο Φυσικό Περιβάλλον (8 στα 8), ενώ μόνο 1 Εργαστήριο δεν συμπεριέλαβε στις θεματικές του την ενότητα αυτή (1 στα 9).

Συγκεκριμένα, μετά από την επεξεργασία, οι Άξονες Σχεδιασμού και Ιεραρχήσεων του Οράματος για τη Ραφήνα εστιάζουν στη βελτίωση της σχέσης με τη φύση και την ήπια ανάπτυξη. Συγκεκριμενοποιούνται δε στις παρακάτω προτεραιότητες:

Πίνακας 25. Ομάδες Αξόνων Σχεδιασμού – Ιεραρχήσεων Οράματος, ως προς το Φυσικό Περιβάλλον της Ραφήνας, στα Εργαστήρια

Ομάδες Αξόνων Σχεδιασμού - Ιεραρχήσεων Οράματος	Εργαστήρια
Επιλογή Στρατηγικού Σχεδιασμού: Αειφόρος - Ήπια Ανάπτυξη	8
Προστασία Στοιχείων Φυσικού Περιβάλλοντος	7
Ορθολογικός Χωρικός Σχεδιασμός	5
Σημαντικό Ζήτημα για αριθμό εργαστηρίων:	8
Δεν δόθηκε έμφαση στην Ομάδα Αξόνων «Φυσικό Περιβάλλον»	1
Σύνολο Εργαστηρίων	9

Στη συνολική προτεραιότητα της «αειφορίας» οι ραφηνιώτες εντάσσουν τόσο την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος (7 στα 8 Εργαστήρια), όσο και τον ορθολογικό χωρικό σχεδιασμό (5 Εργαστήρια).

Αναλυτικότερα, το Όραμα για την πόλη της Ραφήνας εμπεριέχει τη **Δημιουργική Συνύπαρξη της Πόλης με το Φυσικό Περιβάλλον:**

Πίνακας 26. Άξονες Σχεδιασμού – Ιεραρχήσεων Οράματος, ως προς το Φυσικό Περιβάλλον της Ραφήνας, στα Εργαστήρια

Άξονες Σχεδιασμού - Ιεραρχήσεων Οράματος	Εργαστήρια
Προστασία Μεγάλου Ρέματος	6
Ορθολογικός Σχεδιασμός - Όρια στην Οικιστική Ανάπτυξη	6
Αξιοποίηση του Φυσικού Περιβάλλοντος	5
Προστασία Φυσικού Περιβάλλοντος	4
Αειφόρος - Ήπια Ανάπτυξη	4
Προτεραιότητα στους Δημόσιους Χώρους - Ενίσχυση - Αλλαγή Χρήσεων προς Όφελος της Πόλης	4
Προστασία Θάλασσας - Παράκτιας Ζώνης	3
Ενοποίηση της Πόλης με το Παραλιακό Μέτωπο	3
Αλλαγή Νοοτροπίας του Σχεδιασμού	2
Ανάγκη Μέτρησης των Ρύπων	1
Ενάντια στις Υποδομές Μεγάλου Μεγέθους	1
Σημαντικό Ζήτημα για αριθμό εργαστηρίων:	8
Δεν δόθηκε έμφαση στην Ομάδα Αξόνων «Φυσικό Περιβάλλον»	1
Σύνολο Εργαστηρίων	9

Η προστασία του Μεγάλου Ρέματος, ο ορθολογικός χωρικός σχεδιασμός, τα όρια στην οικιστική ανάπτυξη, η αναπτυξιακή αξιοποίηση του φυσικού περιβάλλοντος, μαζί με την προστασία του, η αλλαγή των χρήσεων γης προς όφελος των ελεύθερων χώρων και της πόλης, η προστασία και ανάδειξη της σχέσης της πόλης με τη θάλασσα, αξιολογούνται από τα Εργαστήρια ως σημαντικές και κρίσιμες αναπτυξιακές επιλογές, που θα μπορέσουν να εξασφαλίσουν μία βιώσιμη αναπτυξιακή προοπτική για τη Ραφήνα στο άμεσο μέλλον.

5.7.2. Επαναδιατύπωση της σχέσης με το Λιμάνι

Το λιμάνι της Ραφήνας: προσδιοριστικό στοιχείο για την Ταυτότητα του Τόπου, αποτελεί το βασικό δεδομένο που θα καθορίσει και το μέλλον της περιοχής. Και η μεγάλη πρόκληση του σχεδιασμού:

Να επανεξεταστεί και να επαναδιατυπωθεί η σχέση του Λιμανιού με την Πόλη.

Αναλυτικά, το Λιμάνι απασχόλησε το σύνολο των Εργαστηρίων (9 στα 9), σε σχέση με την προοπτική της Ραφήνας. Μέσα από τις διαδικασίες του συμμετοχικού σχεδιασμού, τα Εργαστήρια ανέδειξαν τελικά τους ακόλουθους άξονες σχεδιασμού – ιεραρχήσεων του Οράματος, σε σχέση με το Λιμάνι:

Πίνακας 27. Άξονες σχεδιασμού – ιεραρχήσεων του Οράματος, σε σχέση με το Λιμάνι

Άξονες Σχεδιασμού - Ιεραρχήσεων Οράματος	Εργαστήρια
Μικρότερο Λιμάνι - Όρια στην Ανάπτυξή του	5
Ορθολογική συνύπαρξη με την Πόλη	4
Να συμμετέχει ουσιαστικά η Πόλη στις αποφάσεις για το Λιμάνι - Να ρυθμιστεί η συνύπαρξή τους	4
Μεταφορά Δραστηριοτήτων του στο Λαύριο	4
Να υπάρχουν οφέλη από το Λιμάνι στην Πόλη	2
Να αντιμετωπιστούν οι αρνητικές συνέπειες - οχλήσεις από το Λιμάνι στην Πόλη (Ρύπανση, Ηχορύπανση, Πάρκινγκ, κα)	2
Να αξιοποιηθεί Πολιτιστικά το Λιμάνι	1
Να γίνει πιο γραφικό	1
Να φύγει το Λιμάνι	1
Σημαντικό Ζήτημα για αριθμό εργαστηρίων:	9
Δεν δόθηκε έμφαση στην Ομάδα Αξόνων «Λιμάνι»	0
Σύνολο Εργαστηρίων	9

Εξαιρετικά σημαντικό στο Όραμα για την Ραφήνα οι συμμετέχοντες στα Εργαστήρια ιεραρχούν την επανεξέταση και επαναδιατύπωση της σχέσης του Λιμανιού με την Πόλη. Προτάσσουν κυρίως την αλλαγή πρακτικής στη σχέση με το Λιμάνι και την μεταλλαγή της σχέσης μαζί του: με τον περιορισμό και τον καθορισμό ορίων στην ανάπτυξή του, την ορθολογικοποίηση της συνύπαρξής του με την πόλη, τη συμμετοχή της πόλης στις

αποφάσεις που το αφορούν, μαζί με την αποφόρτιση των δραστηριοτήτων του και μεταφορά πολλών από αυτές στο λιμάνι του Λαυρίου.

Επίσης αξιολογούν πολύ σημαντικό το Λιμάνι να ανταποδίδει στην πόλη με οφέλη γι' αυτήν, να αντιμετωπιστούν οι αρνητικές του συνέπειες, να αυξήσει την γραφικότητά του και να αξιοποιηθεί πολιτιστικά.

Σε 1 Εργαστήριο αλλά πολύ ξεκάθαρα η τοποθέτηση ήταν: «Να φύγει άμεσα το Λιμάνι!»!

5.7.3. Συλλογική Δράση: όταν έχει χώρο, μπορεί να ανθίσει

Το ζητούμενο των Εργαστηρίων σχετικά με την ενεργή κοινωνία της πόλης της Ραφήνας και την δική τους δυνατότητα να αναδείξουν τον πολιτισμό της, αξιολογείται πολύ υψηλά στα Εργαστήρια, σε σχέση με τα ζητούμενα του Σχεδιασμού για την διατύπωση ενός Οράματος «από τα κάτω» για την πόλη. Προβάλλεται ως βασικό ζητούμενο σε όλα σχεδόν τα Εργαστήρια (8 στα 9).

Οι πολίτες της Ραφήνας, που έχουν γνώση των λειτουργιών των Συλλογικοτήτων και του νοήματος της κοινωνικής δράσης και στοχοθεσίας προβάλλουν κυρίαρχα τον Συμμετοχικό σχεδιασμό και την συμβολή των πολιτών ως έναν πρωταρχικό παράγοντα διαμόρφωσης του μέλλοντος της πόλης.

Το θέτουν ως βασική προτεραιότητα στα περισσότερα Εργαστήρια (στα 7 από τα 9) και δευτερευόντως αλλά πάρα πολύ σημαντικό το να στοχοθετηθεί πρακτικά με **συνεργασίες μεταξύ όλων** και **καλή οργάνωση** (σε 5 και 3 Εργαστήρια αντίστοιχα), σύμφωνα με τον Πίνακα 28:

Πίνακας 28. Ομάδες Αξόνων Σχεδιασμού – Ιεραρχήσεων Οράματος, ως προς τις συλλογικότητες, τη συνεργατικότητα, την αλληλεγγύη και τις δράσεις στη Ραφήνα, σύμφωνα με τα Εργαστήρια

Ομάδες Αξόνων Σχεδιασμού - Ιεραρχήσεων Οράματος	Εργαστήρια
Προτεραιότητα στο Συμμετοχικό Σχεδιασμό, με ουσιαστικές διαδικασίες & ενεργοποίηση των Πολιτών	7
Ανάπτυξη της Συνεργατικότητας μεταξύ Συλλογικοτήτων και μεταξύ Γειτονιών	5
Βελτιώσεις στην Οργάνωση & την Υλοποίηση Δράσεων	3
Σημαντικό Ζήτημα για αριθμό εργαστηρίων:	8
Δεν δόθηκε έμφαση στην Ομάδα Αξόνων «Συλλογική Δράση»	1
Σύνολο Εργαστηρίων	9

Συγκεκριμένα, όπως παρουσιάζεται στον Πίνακα 29, προτάσσεται κυρίως η πρόθεση **να αναδειχθεί η κοινωνία και οι άνθρωποι ως κυρίαρχο στοιχείο του Σχεδιασμού και η Διοίκηση να ακούει την Κοινωνία** (σε 5 Εργαστήρια). Εξίσου σημαντικό (σε 5 Εργαστήρια) η εξασφάλιση του ισχυρού κοινωνικού ιστού μέσω της σύνδεσης των πολιτών με **συλλογικότητες, που εκτιμώνται και ως συγκριτικό πλεονέκτημα για την πόλη.**

Ως πολύ επίσης σημαντικό αναδεικνύουν την ανάγκη **να είναι οι Συλλογικότητες ανεξάρτητες** και να μην «καπελώνονται», την ανάγκη για συνεργασία των Συλλογικοτήτων μεταξύ τους για να αντιμετωπιστεί η αποδυνάμωση λόγω πολυδιάσπασης και την ανάγκη για ενεργοποίηση και **αξιοποίηση του αξιόλογου δυναμικού των πολιτών που διαθέτει η Ραφήνα, κυρίως των νέων, αλλά και των υπηρεσιακών υπαλλήλων του Δήμου, που αναγνωρίζονται με ιδιαίτερα υψηλό επίπεδο.**

Πίνακας 29. Άξονες Σχεδιασμού – Ιεραρχήσεων Οράματος, ως προς τις συλλογικότητες, τη συνεργατικότητα, την αλληλεγγύη και τις δράσεις στη Ραφήνα, σύμφωνα με τα Εργαστήρια

Άξονες Σχεδιασμού - Ιεραρχήσεων Οράματος	Εργαστήρια
Να αναδειχθεί Κοινωνία & Άνθρωποι κυρίαρχο στοιχείο του Σχεδιασμού. Να ακούσει η Διοίκηση την Κοινωνία	5
Να παραμείνει η Κοινωνική Σύνδεση, μέσω των Συλλογικοτήτων - Μέσο Επικοινωνίας των Πολιτών	5
Καλύτερος Συντονισμός - Συνεργασία Συλλογικοτήτων	4
Ενεργοποίηση των Πολιτών	3
Ανεξάρτητες Συλλογικότητες	2
Δεν αποδίδει η πολυδιάσπαση των Φορέων	2
Ενεργοποίηση των Νέων	2
Κοινές δράσεις Εκπαίδευσης - Διοίκησης - Συλλόγων - Κοινωνίας	2
Σύλλογοι: Εκδηλώσεις με "Προστιθέμενη Αξία" - Συγκριτικό Πλεονέκτημα	2
Να αξιοποιηθεί το υψηλό επίπεδο Κατοίκων & Εργαζομένων στο Δήμο	2
Βελτίωση της Επικοινωνίας των Εκδηλώσεων	1
Βελτίωση Συνεργασίας Συνοικιών	1
Καλύτερη Προβολή των υφιστάμενων Δομών Πολιτισμού	1
Σημαντικό Ζήτημα για:	8
Δεν δόθηκε έμφαση στην Ομάδα Αξόνων «Συλλογική Δράση»	1
Σύνολο Εργαστηρίων	9

5.7.4. Πολιτισμός: Συγκριτικό Πλεονέκτημα για την Περιοχή

Η Ενότητα «Πολιτισμός» για την πόλη της Ραφήνας είναι το βασικό ζητούμενο της έρευνας που διαπιστώνεται και ως βασική προτεραιότητα στο Όραμα των πολιτών που συμμετείχαν στα Εργαστήρια, για το σύνολο των Εργαστηρίων (και στα 9).

Στον Πίνακα 9 καταγράφονται οι σχετικές απόψεις τους, σε ομάδες κριτηρίων:

Πίνακας 30. Ομάδες Αξόνων Σχεδιασμού – Ιεραρχήσεων Οράματος, ως προς τον πολιτισμό στη Ραφήνα, σύμφωνα με τα Εργαστήρια

Ομάδες Αξόνων Σχεδιασμού - Ιεραρχήσεων Οράματος	Εργαστήρια
Στρατηγικός Σχεδιασμός για τον Πολιτισμό	8
Πρόταση Συγκεκριμένων Πολιτιστικών Δράσεων – Εκδηλώσεων - Παρεμβάσεων	6
Καλύτερη συνεργασία Δήμου – Συλλόγων - Κοινωνίας	5
Ανάγκη Δημιουργίας Πολιτιστικών Χώρων – Υποδομών στην Περιοχή	4
Σημαντικό Ζήτημα για αριθμό εργαστηρίων:	9
Δεν δόθηκε έμφαση στην Ομάδα Αξόνων «Πολιτισμός»	0
Σύνολο Εργαστηρίων	9

Η κοινωνία της Ραφήνας ζητά έντονα την χάραξη Στρατηγικού σχεδιασμού για τον Πολιτισμό στην περιοχή και γι' αυτό διατυπώνει αξιοσημείωτα σημαντικές και πολλές συγκεκριμένες προτάσεις (Δράσεις, συνεργασίες, υποδομές) για να προωθήσει τη διαμόρφωσή του.

Με τη διαμόρφωση Στρατηγικού Σχεδιασμού για τον Πολιτισμό, ο Πολιτισμός μπαίνει σε προτεραιότητα. Αναβαθμίζεται και αποκτά προστιθέμενη αξία το πολιτιστικό προϊόν της περιοχής, αξιοποιείται, καθώς αποτελεί συγκριτικό πλεονέκτημα της πόλης και λειτουργεί ως πόλος έλξης σε αυτήν.

Προτάθηκαν να περιληφθούν στον Σχεδιασμό **συγκεκριμένες πολιτιστικές δράσεις – εκδηλώσεις – παρεμβάσεις (Πίνακας 31):** παραλιακές και φυσιολατρικές διαδρομές, ανάδειξη των ιστορικών μνημείων από την αρχαιότητα, ανάδειξη της σύγχρονης και της τοπικής πολιτιστικής παραγωγής, αξιοποίηση του εκπαιδευτικού δυναμικού της περιοχής, προβολή των τοπικών καλλιτεχνών, καλύτερη προσαρμογή στις ανάγκες των νέων και βελτίωση της ενημέρωσης για τις πολιτιστικές εκδηλώσεις. Ο Στρατηγικός Σχεδιασμός για τον πολιτισμό επιθυμούν να αυξήσει τα πολιτιστικά δρώμενα, να βοηθήσει στην διατήρηση της γραφικότητας στην περιοχή και να ελέγξει τον ΟΛΡ στις επεμβάσεις που κάνει σε μνημεία της περιοχής που βρίσκονται στη διαχείρισή του, χωρίς γνώση και αισθητική (πχ Εκκλησάκι Αγ. Μαρίνας – πολυβολείο Β'Π.Π.)

Εκφράστηκε έντονα η ανάγκη για **καλύτερη συνεργασία μεταξύ Δήμου – Συλλόγων – Κοινωνίας**, με την βελτίωση της συνεργασίας και της επικοινωνίας Δήμου – Κοινωνίας, τη δημιουργία **Συντονιστικού Φορέα για τον Πολιτισμό** και επιπλέον με τη συνεργασία με **μεγαλύτερους (υπερτοπικούς) πολιτιστικούς οργανισμούς.**

Επίσης σημαντική αλλά και εύλογη για την ευχερέστερη εξυπηρέτηση όχι μόνο των παραπάνω προτάσεων για το μέλλον, αλλά ήδη και των σημερινών αναγκών, είναι η ανάγκη για την δημιουργία **επιπλέον Πολιτιστικών χώρων** και υποδομών στην περιοχή: προτάθηκε να υπάρξουν περισσότεροι γενικά χώροι πολιτισμού και αθλητισμού, ελεύθερου χρόνου και

ψυχαγωγίας, θέατρο, σινεμά, να αναπτυχθεί περαιτέρω το πνευματικό κέντρο και να στεγάσει περισσότερες μορφές κουλτούρας, να αξιοποιηθεί πολιτιστικά το λιμάνι, να γίνει θεματικό πάρκο στο Οχυρό.

Οι χώροι αυτοί, εφόσον δημιουργηθούν, θα λειτουργήσουν πολλαπλασιαστικά για τις πολιτιστικές λειτουργίες και την ελκτική ικανότητα της περιοχής σε επισκέπτες.

Πίνακας 31. Άξονες Σχεδιασμού – Ιεραρχήσεων Οράματος, ως προς τον Πολιτισμό στη Ραφήνα, σύμφωνα με τα Εργαστήρια

Άξονες Σχεδιασμού - Ιεραρχήσεων Οράματος	Εργαστήρια
Να υπάρχει Στρατηγικός Σχεδιασμός – Προτεραιότητα ο Πολιτισμός	6
Πολιτισμός – Ιστορία: Συγκριτικό Πλεονέκτημα Ανάπτυξης & Πόλος Έλξης για την Περιοχή	4
Βελτίωση συνεργασίας Δήμου – Κοινωνίας	4
Να δημιουργηθούν Χώροι - Υποδομές Πολιτισμού	4
Να βελτιωθεί η ενημέρωση για Εκδηλώσεις – Πολιτισμό	4
Έμφαση στην Ιστορία	3
Να αναδειχθεί ο Πολιτισμός από την Αρχαιότητα	3
Ποιοτική Αναβάθμιση - Προστιθέμενη Αξία Πολιτιστικού Προϊόντος	2
Αύξηση Πολιτιστικών Δρώμενων	1
Υποστήριξη Ανθρωποκεντρικού Πολιτισμού	1
Ο Πολιτισμός κρίσιμο στοιχείο Οράματος για την Πόλη	1
Να διατηρηθεί η Γραφικότητα	1

Άξονες Σχεδιασμού - Ιεραρχήσεων Οράματος	Εργαστήρια
Να ελεγχθεί ο Οργανισμός Λιμένος σε επεμβάσεις σε Μνημεία της Πόλης που διαχειρίζεται	1
Δημιουργία Συντονιστικού Φορέα για τον Πολιτισμό	1
Συνεργασία με μεγαλύτερους (υπερτοπικούς) Οργανισμούς	1
Να δημιουργηθούν Χώροι - Υποδομές Αθλητισμού, Ελεύθερου Χρόνου, Ψυχαγωγίας	1
Ανάπτυξη Πνευματικού Κέντρου - περισσότερες μορφές Κουλτούρας	1
Να γίνει Θέατρο	1
Να αξιοποιηθεί Πολιτιστικά το Λιμάνι	1
Να γίνει Θεματικό Πάρκο στο Οχυρό	1
Να δημιουργηθούν Παραλιακές Πολιτιστικές & Φυσιολατρικές Διαδρομές.	1
Να αναδειχθούν τα Ιστορικά Μνημεία της Περιοχής	1
Να αναδειχθεί η Σύγχρονη Πολιτιστική Παραγωγή	1
Να αξιοποιηθεί το Εκπαιδευτικό Δυναμικό της Περιοχής	1
Να προσαρμοστεί καλύτερα στις ανάγκες των Νέων	1
Να υποστηρίζονται οι Τοπικοί Καλλιτέχνες	1
Σημαντικό Ζήτημα για αριθμό εργαστηρίων:	9
Δεν δόθηκε έμφαση στην Ομάδα Αξόνων «Λιμάνι»	0
Σύνολο Εργαστηρίων	9

5.7.5. Για τις Υποδομές

Μέρος του Οράματος θεωρήθηκε και η εξυπηρέτηση της καθημερινής ζωής με τις **αναγκαίες Υποδομές**, που θα βελτιώσουν αισθητά την πόλη και την ποιότητα ζωής σε αυτήν, για τις οποίες έγιναν συγκεκριμένες προτάσεις στα περισσότερα Εργαστήρια (σε 7 από τα 9).

Σύμφωνα με τον Πίνακα 32, η βελτίωση των συγκοινωνιών –με έμφαση τα μέσα σταθερής τροχιάς (προαστιακός) και το αστικό λεωφορείο- η δημιουργία ανοικτών αθλητικών υποδομών, η κατασκευή ποδηλατόδρομου (σε συνδυασμό με μία συνολικότερη πολιτική για το ποδήλατο), καθώς και υποδομές που θα εντάσσονται σε ευρύτερους χωρικούς σχεδιασμούς, μαζί με τις απαραίτητες αλλαγές στις χρήσεις γης, είναι βασικά ζητούμενα για τη βελτίωση της ποιότητας ζωής στη Ραφήνα, αναδεικνύονται δε ως «κρίσιμα» στα 3 από τα 7 Εργαστήρια που τους απασχόλησε το ζήτημα.

Σε 2 Εργαστήρια, αξιολογήθηκαν ως σημαντικές οι υποδομές που εξυπηρετούν τις ανάγκες της καθημερινότητας, η αποχέτευση, οι υποδομές παιδείας, η μέριμνα για τους πρόσφυγες, το πάρκινγκ, ένα μεγάλο αθλητικό κέντρο και ο προαστιακός (ειδικά).

Επισημαίνεται η αναγκαιότητα δημιουργίας πολιτιστικών υποδομών στη Ραφήνα, που είναι κρίσιμες για την ανάπτυξη του πολιτισμού, ζήτημα που έχει ήδη παρατηρηθεί στην προηγούμενη Ενότητα (5.7.4) της Εργασίας.

Πίνακας 32. Άξονες Σχεδιασμού – Ιεραρχήσεων Οράματος, ως προς τις υποδομές της Ραφήνας, σύμφωνα με τα Εργαστήρια

Άξονες Σχεδιασμού - Ιεραρχήσεων Οράματος	Εργαστήρια
Συγκοινωνία	3
Υποδομές Αθλητικές	3
Ποδηλατόδρομος - Ποδήλατο	3
Σχεδιασμός - Αλλαγές Χρήσεις Γης	3
Υποδομές Εξυπηρέτησης Καθημερινότητας	2
Αποχέτευση	2
Υποδομές Παιδείας	2
Μέριμνα για Πρόσφυγες	2
Μεγάλο Αθλητικό Κέντρο	2
Προαστιακός	2
Πάρκινγκ	2
Πυροσβεστικός Σταθμός	1
Νοσοκομείο	1
Γηροκομείο	1
Αττική Οδός	1
Ελεύθεροι Δημόσιοι Χώροι	1
Μαρίνα στο Παλιό Λιμάνι	1
Υποδομές για Συνέδρια	1
Αναβάθμιση Κέντρου Πόλης	1
Σημαντικό Ζήτημα για αριθμό εργαστηρίων:	7
Δεν δόθηκε έμφαση στην Ομάδα Αξόνων «Υποδομές»	2
Σύνολο Εργαστηρίων	9

5.8. Σχεδιάζοντας μια Εκδήλωση για την Ραφήνα

Τα Εργαστήρια Συμμετοχικού Σχεδιασμού για τον Πολιτισμό στη Ραφήνα ολοκληρώθηκαν με τον σχεδιασμό **συγκεκριμένης Πολιτιστικής Εκδήλωσης** από όσους πήραν μέρος στα Εργαστήρια. Πειραματίστηκαν στο σχεδιασμό αυτόν **σε σχέση με την Πολιτιστική Ταυτότητα της Περιοχής**.

Με τη δραστηριότητα αυτή αναδείχθηκε η ικανότητα ή μη των Εργαστηρίων **να συνθέσουν σε ένα κοινό συμπέρασμα από τα κάτω**, αν μπορεί η **ερευνητική διαδικασία να εξειδικεύσει, ενεργοποιώντας πολύ συγκεκριμένες, άμεσες και χειροπιαστές δράσεις και ενέργειες στο τοπικό επίπεδο**.

Επομένως: Όλα τα Εργαστήρια κατέληξαν στη ΣΥΜΦΩΝΙΑ για τον Σχεδιασμό και την Οργάνωση από κοινού μιας Εκδήλωσης.

Αναλυτικά, οι εκδηλώσεις αυτές, έφεραν τους ακόλουθους τίτλους ή/και θεματικές, όπως τις διαμόρφωσαν όσοι που συμμετείχαν στα Εργαστήρια:

Πίνακας 33. Τίτλος - Θεματική Εκδήλωσης που σχεδιάστηκε, ανά Εργαστήριο

Θέμα – Τίτλος	Εργαστήριο	Σχετική με:
Ανάδειξη του εξαιρετικού Φυσικού Περιβάλλοντος και της Κοινωνίας της Ραφήνας	1	Φυσικό Περιβάλλον, Κοινωνία, Πυρκαγιά
Η Ιστορία της Ραφήνας διαχρονικά	2	Ιστορία
Ζω στη Ραφήνα	3	Τόπος, Κοινωνία
Ποια είναι η Ραφήνα, στο χθες και το σήμερα	4	Ιστορία
Φύση - Ιστορία - Στρατηγικός Σχεδιασμός - Ήπια Ανάπτυξη	5	Φυσικό Περιβάλλον, Ιστορία, Σχεδιασμός
Η Ιστορία, ο Πολιτισμός και το Φυσικό Περιβάλλον της Ραφήνας	6	Φυσικό Περιβάλλον, Ιστορία, Πολιτισμός
Η ανάδειξη του Φυσικού Περιβάλλοντος της Ραφήνας	7	Φυσικό Περιβάλλον
Η Ραφήνα μετά την Πυρκαγιά	8	Φυσικό Περιβάλλον, Πυρκαγιά, Τόπος
Η Ιστορία της Ραφήνας από τη Νεολιθική Εποχή ως Σήμερα	9	Ιστορία

Συγκεκριμένα, οι **Θεματικές** τις οποίες ενδιαφέρονται να αναδείξουν οι προτεινόμενες εκδηλώσεις είναι οι ακόλουθες, με **κυρίαρχες την Ιστορία και το Φυσικό Περιβάλλον** (παράδοξο, δεδομένου ότι το ζητούμενο ήταν μία εκδήλωση σχετική με τον Πολιτισμό):

Πίνακας 34. Θεματικές Ενότητες Εκδηλώσεων που πρότειναν τα Εργαστήρια

Θεματική Ενότητα Εκδήλωσης	Εργαστήρια
Ιστορία	5
Φυσικό Περιβάλλον	5
Πυρκαγιά	2
Κοινωνία	2
Τόπος	2
Σχεδιασμός	2
Θάλασσα	1
Πολιτισμός	1
Σύνολο	9

Σε σχέση με τον **τύπο της Εκδήλωσης**, οι περισσότερες Συναντήσεις κατέληξαν σε **Φεστιβάλ**, το οποίο θα θέλανε να γίνει εμβληματική εκδήλωση – θεσμός για την περιοχή, με υπερτοπική απεύθυνση.

Πίνακας 35. Τύπος Εκδήλωσης που πρότειναν τα Εργαστήρια

Τύπος Εκδήλωσης	Εργαστήρια	Διάρκεια
Φεστιβάλ	5	2, 3 (2 Εργαστήρια), 7 ή 30 μέρες
2ημερίδα-Συνέδριο	2	2 μέρες
Εκδήλωση - Ημερίδα	2	1 μέρα
Εμβληματική – Θεσμός	4	
Υπερτοπική Απεύθυνση	5	
Σύνολο	9	1, 2, 3, 7 ή 30 μέρες

Σε σχέση με τα **χαρακτηριστικά του σχεδιασμού** που προτάθηκαν, τα εργαστήρια συμφώνησαν στα ακόλουθα:

Πίνακας 36. Χαρακτηριστικά Εκδηλώσεων που πρότειναν τα Εργαστήρια

Χαρακτηριστικά των Εκδηλώσεων	Εργαστήρια
Να πρωταγωνιστούν οι Συλλογικότητες	5
Να στηρίζονται από τον Δήμο	4
Να πρωταγωνιστούν οι Νέοι	4
Εκπαίδευση - Επιμόρφωση Πολιτών	3
Να παρουσιάζεται σημαντικό Οπτικό Υλικό	3
Να πραγματοποιηθούν Καλλιτεχνικές Εκδηλώσεις	3
Να οργανωθούν Πολιτιστικές Διαδρομές	3
Να γίνουν Εισηγήσεις - Παρουσιάσεις από Ειδικούς	3
Να πρωταγωνιστούν τα Παιδιά	2
Να προάγουν την Πολυπολιτισμικότητα	2
Να συνδέουν Ιστορία - Παρόν	2
Να περιλαμβάνουν Γλέντι	2
Να προβλέπεται η παραγωγή και η διακίνηση υλικού μετά την Εκδήλωση	2
Να ενισχύει τη συμμετοχή των Γειτονιών	1
Ενημέρωση των Πολιτών	1
Να περιλαμβάνει Συμμετοχικές Δραστηριότητες	1
Να οργανωθούν δραστηριότητες για το Ποδήλατο	1
Να επικοινωνηθεί συστηματικά	1
Σύνολο	9

Προτιμούν δηλαδή την «από τα Κάτω» οργάνωση της εκδήλωσης, από τις Συλλογικότητες και τους Νέους, με τη συνεργασία του Δήμου. Ως σημαντικότερες δραστηριότητες στην Εκδήλωση αυτή επιλέγουν τις καλλιτεχνικές δραστηριότητες, τις πολιτιστικές διαδρομές, τις δράσεις που ενισχύουν την εκπαίδευση και επιμόρφωση των πολιτών, την παρουσίαση οπτικού υλικού, τις εισηγήσεις από Ειδικούς.

Ως προς το **χώρο των εκδηλώσεων**, προτιμήθηκαν περισσότερο οι εξωτερικοί χώροι, από το σύνολο σχεδόν των Εργαστηρίων, ενώ τα μισά σχεδόν από αυτά θα προτιμούσαν οι εκδηλώσεις να πραγματοποιηθούν σε ανοικτούς και κλειστούς παράλληλα χώρους.

Συγκεκριμένα, συμφώνησαν στους χώρους που ακολουθούν:

Πίνακας 37. Χώροι Υλοποίησης των Εκδηλώσεων που πρότειναν στα Εργαστήρια

Χώροι Εκδηλώσεων	Εργαστήρια
Εσωτερικοί Χώροι	6
Υπάρχοντες Πολιτιστικοί χώροι (γενικά)	2
Πνευματικό Κέντρο	2
Σχολείο	1
Κλειστό Γυμναστήριο	1
Εξωτερικοί Χώροι	8
Φύση	3
Λιμάνι	2
Πάρκα	2
Παραλία	2
Ανοικτό Γήπεδο	2
Οχυρό	1
Πάρκο Κολυμβητηρίου	1
Βουνό	1
Ποτάμι	1
Καταρράκτες Βαλανάρη	1
Συνοικίες - Γειτονιές	1
Ανοικτές Αυλές	1
Εσωτερικοί και Εξωτερικοί Χώροι	4
Εύκολη Πρόσβαση	1

Είναι πολύ σημαντικό το γεγονός ότι όλα τα Εργαστήρια κατέληξαν τελικά, με τις διαδικασίες τις συμφωνίας και του συμμετοχικού σχεδιασμού, στην από κοινού υλοποίηση μίας συγκεκριμένης εκδήλωσης για τον Πολιτισμό. Οι εκδηλώσεις αυτές διαφοροποιούνταν μεταξύ τους ως προς τη στόχευση, τα χαρακτηριστικά, τη διάρκεια και τους χώρους που θα πραγματοποιηθούν, ωστόσο οι περισσότερες από αυτές εστίασαν κυρίως στα ζητήματα της Ιστορίας και του Φυσικού Περιβάλλοντος. Τα περισσότερα Εργαστήρια θα προτιμούσαν να δώσουν χαρακτήρα Φεστιβάλ, με υπερτοπική απεύθυνση, που θα γίνονταν τελικά θεσμός για την πόλη της Ραφήνας. Θα επιθυμούσαν την «από τα Κάτω» οργάνωσή της, από τις Συλλογικότητες και τους Νέους, με τη συνεργασία του Δήμου. Προτιμούν τους εξωτερικούς χώρους, μέσα στη φύση και τη ζωή της πόλης.

5.9. Η Αξιολόγηση των Εργαστηρίων από τους Συμμετέχοντες

Από τους συμμετέχοντες στα Εργαστήρια ζητήθηκε στο τέλος κάθε συνάντησης η συμπλήρωση Ερωτηματολογίου με προσωπικά (δημογραφικά) στοιχεία για τον έλεγχο του δείγματος καθώς και αξιολόγηση των Εργαστηρίων.

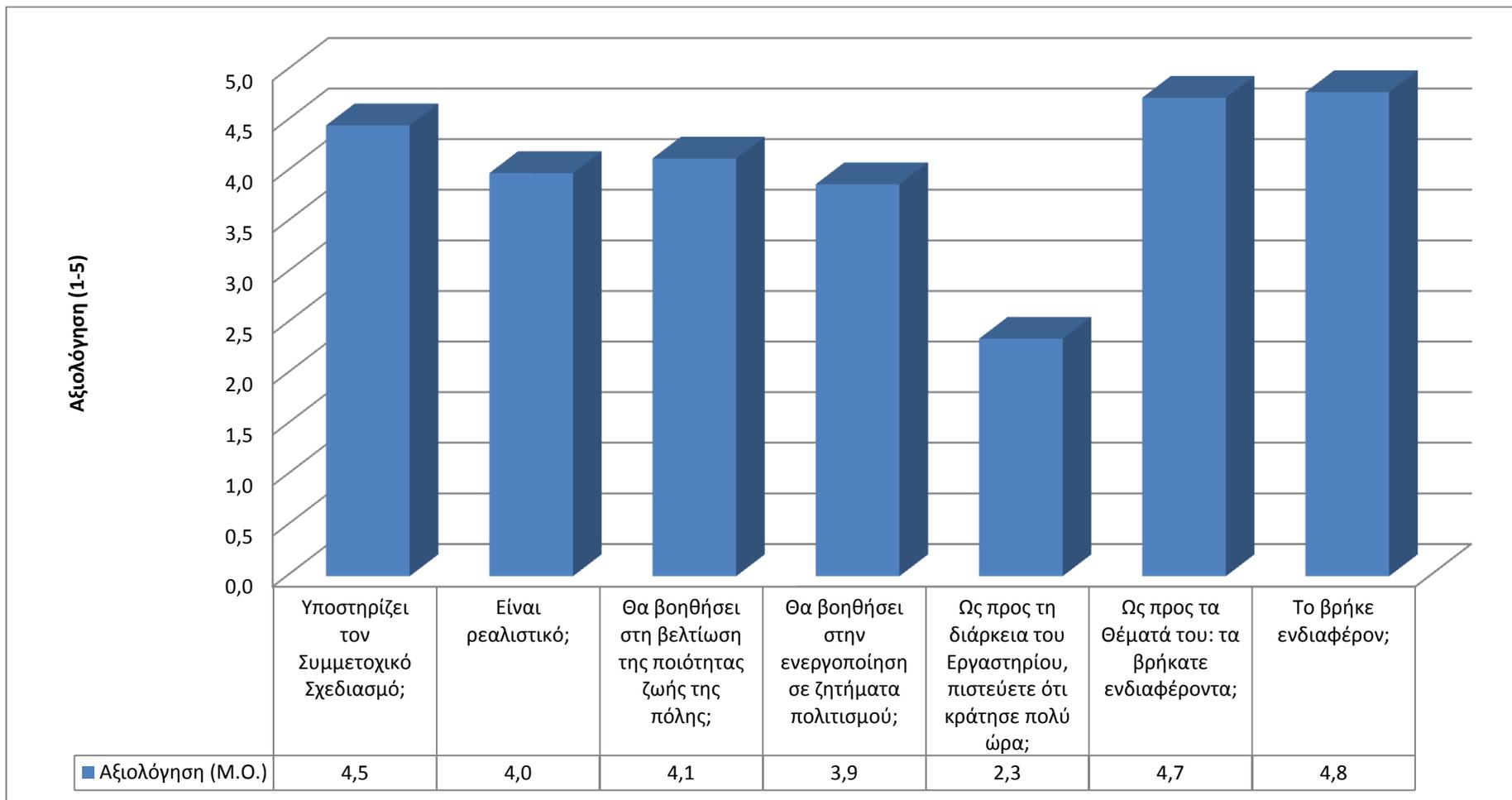
Τα αποτελέσματα της αξιολόγησης αυτής είναι τα ακόλουθα:

Πίνακας 38. Η αξιολόγηση των Εργαστηρίων από τους συμμετέχοντες σε αυτά

Η Γνώμη τους για τα "Εργαστήρια"	Αξιολόγηση (Μ.Ο.)
Υποστηρίζει τον Συμμετοχικό Σχεδιασμό;	4,5
Είναι ρεαλιστικό;	4,0
Θα βοηθήσει στη βελτίωση της ποιότητας ζωής της πόλης;	4,1
Θα βοηθήσει στην ενεργοποίηση σε ζητήματα πολιτισμού;	3,9
Ως προς τη διάρκεια του Εργαστηρίου, πιστεύετε ότι κράτησε πολλή ώρα;	2,3
Ως προς τα Θέματά του: τα βρήκατε ενδιαφέροντα;	4,7
Το βρήκε ενδιαφέρον;	4,8

Σχετικό και το Γράφημα που ακολουθεί:

Εικόνα 32. Η αξιολόγηση των Εργαστηρίων από τους συμμετέχοντες σε αυτά

Θετική η αξιολόγηση για τα Εργαστήρια, με το σύνολο των συμμετεχόντων σε αυτά.

Συγκεκριμένα, μείνανε απόλυτα ικανοποιημένοι σε σχέση με τη διαδικασία που ακολουθήθηκε και τη θεματολογία τους, αξιολογώντας τα με 4,8 και 4,7 αντίστοιχα, στην κλίμακα 1-5.

Σε σχέση με τις διαδικασίες του Συμμετοχικού Σχεδιασμού, πιστεύουν ότι τις υποστηρίζει πολύ ικανοποιητικά (4,5).

Αρκετά θετική είναι η γνώμη τους (γύρω στο 4) σε σχέση με τις δυνατότητες που προσφέρει η διαδικασία ως προς τη βελτίωση της ζωής στην πόλη, τα θεωρούν ρεαλιστικά και πως μπορούν να ενεργοποιήσουν τους πολίτες στα ζητήματα του πολιτισμού.

Λίγο κάτω από τη βάση αξιολόγησαν μόνο τη διάρκεια των Εργαστηρίων (2,3), θεωρώντας ότι μάλλον κράτησε πολύ ώρα, αν και ένας σημαντικός αριθμός από τους παρευρισκόμενους ζήτησε μεγαλύτερη διάρκεια των εργαστηρίων ή/και επανάληψή τους, ώστε να ωριμάσουν περισσότερο –από κοινού- τα θέματα που επεξεργάστηκαν στα Εργαστήρια.

6. Συμπεράσματα – Προτάσεις

1. **Η Ραφήνα βρίσκεται σήμερα σε «μεταίχιμο αλλαγών».** Από τη σχετική γαλήνη μίας επαρχιακής κωμόπολης στην πολυπλοκότητα ενός προαστίου - συγκοινωνιακού κόμβου του μητροπολιτικού κέντρου. **Πολλά, ζωτικά και κρίσιμα τα ερωτήματα που πρέπει να επεξεργαστεί η πόλη και να λύσει ο στρατηγικός σχεδιασμός.** Πόλη ή Χωριό; Ποια η σχέση της πόλης με το λιμάνι; Πως μπορεί να υποστηριχτεί αποτελεσματικά η τοπική οικονομία και η εργασία; Ποιες επιλογές μπορούν να βελτιώσουν την ποιότητα ζωής των κατοίκων της και να εγγυηθούν μία καλύτερη προοπτική; Τι άλλαξε μετά την καταστροφική πυρκαγιά του περασμένου καλοκαιριού;
2. Στα κρίσιμα διλήμματα και ερωτήματα για το μέλλον και το όραμα της πόλης, **ο ίδιος ο Τόπος και οι δυνάμεις του, ως υποκείμενα του σχεδιασμού,** διαθέτουν την **ωριμότητα και την ικανότητα** να επεξεργαστούν και να δώσουν αξιόπιστες και βιώσιμες λύσεις για τα ζητήματα που τα αφορούν.
3. Στη Ραφήνα η συλλογική δράση και η αλληλεγγύη, όταν έχει χώρο, ανθίζει. Οι πολίτες της, που έχουν γνώση των λειτουργιών των συλλογικοτήτων και του νοήματος της κοινωνικής δράσης και στοχοθεσίας προβάλλουν κυρίαρχα τον **Συμμετοχικό Σχεδιασμό και την συμβολή των πολιτών ως έναν πρωταρχικό παράγοντα διαμόρφωσης του μέλλοντος της πόλης.**
4. Η Ραφήνα είναι περιοχή με παράδοση στον **Πολιτισμό** και με σημαντικό **Κοινωνικό Κεφάλαιο**. Φαίνεται να υστερεί όμως στη **συνεργασία των συλλογικοτήτων, των περιοχών μεταξύ τους,** καθώς και στη σχέση τους με τη **Διοίκηση**. **Ο Πολιτισμός είναι συγκριτικό πλεονέκτημα και μπορεί να λειτουργήσει πολλαπλασιαστικά στην ανάπτυξη της περιοχής.** Απαραίτητη προϋπόθεση είναι η βελτίωση της συνεργατικότητας μεταξύ γειτονιών, εγχειρημάτων και φορέων, σε συνδυασμό με την υποστήριξη της Διοίκησης. Η Διοίκηση μπορεί και οφείλει να αφουγκράζεται περισσότερο την κοινωνία και να λειτουργεί καινοτόμα, με ουσιαστικότερες και

- αποτελεσματικές συμμετοχικές διαδικασίες, δίνοντας κίνητρα και έμπνευση στις διεργασίες "από τα κάτω" για να δημιουργήσουν.
5. Οι κάτοικοι **δεν ενημερώνονται ικανοποιητικά** για τις δράσεις και τις εκδηλώσεις Πολιτισμού στην πόλη. Κατάλληλοι τρόποι προβολής: Πινακίδες - αφίσες, κοινωνικά δίκτυα, διαδίκτυο, ηλεκτρονικά και έντυπα ΜΜΕ.
  6. Δεδομένης πλέον της ποικιλίας της κοινωνικής σύνθεσης της Ραφήνας, αναγνωρίζεται ο **Πολιτισμός** και οι **δραστηριότητες** στα πλαίσιά του ως βασικό στοιχείο που έχει επιπλέον τη δυνατότητα και της δίνει **συνοχή**, αντίθετα με την αστική αποξένωση που την οδηγούν στην αδράνεια, την άγνοια, τον «άχρωμο» χαρακτήρα.
  7. **Ως προτεραιότητα όλων καταγράφηκε το Φυσικό Περιβάλλον**, το οποίο αξιολογείται ως **εξαιρετικής ποιότητας ακόμη**, στοιχείο που επηρεάζει θετικά και την «**καλή ποιότητα ζωής**» στην περιοχή. Ωστόσο, θεωρούν ότι αυτά έχουν **υποβαθμιστεί** έντονα τα τελευταία χρόνια εξαιτίας κυρίως του **Λιμανιού** (δευτερευόντως και του **Αεροδρομίου**) αλλά και της **χωρίς Σχεδιασμό ταχύτατης ανάπτυξης του οικιστικού και κοινωνικού ιστού** της Ραφήνας.
  8. Έχει επέλθει σχετική **αλλαγή νοοτροπίας προς τα ζητήματα του φυσικού περιβάλλοντος** και της ανάγκης για την προστασία του, ιδιαίτερα μετά τη μεγάλη **πυρκαγιά** του καλοκαιριού. Αξιοσημείωτη και η αναγνώριση ότι **η κοινωνία της Ραφήνας άλλαξε μετά την καταστροφική πυρκαγιά** της 23/7/2018, είτε επειδή κάποιος πληγείς πληθυσμός – υλικά ή ψυχολογικά - **μετακινήθηκε** οριστικά ή προσωρινά από τις εστίες του, είτε επειδή η κοινωνία της **άλλαξε συνειδησιακά** και θέτει πλέον **διαφορετικές προτεραιότητες ζωής, πλησιέστερα στην αειφορία, την αλληλεγγύη και την κοινωνική συνοχή**.
  9. Δόθηκε μεγάλη έμφαση στην αναγκαιότητα για ανάπτυξη **Υποδομών** ως κρίσιμο στοιχείο του **Στρατηγικού Σχεδιασμού**. Ωστόσο υπάρχει μία σχετική διάσταση με κάποιους να δίνουν έμφαση σε **μεγάλης κλίμακας** υποδομές και άλλοι να εστιάζουν στις υποδομές που **βελτιώνουν την ποιότητα ζωής** του μικροτόπου.

10. Έντονη άρνηση στη σημερινή λειτουργία και γιγάντωση του Λιμανιού, που κλιμακώνεται έως και την επιθυμία για ολοκληρωτική απομάκρυνσή του. Την ίδια στιγμή, οι Πολίτες θεωρούν **βασικό στοιχείο της Πολιτιστικής τους Ταυτότητας το Λιμάνι**. Όμως αυτό όπως είναι σήμερα προσλαμβάνει ιδιαίτερα αρνητικά χαρακτηριστικά, έχει γίνει ο «εφιάλτης» τους. Θα ήθελαν να το διαμορφώσουν με δικά τους κριτήρια, με βάση τις δικές τους ανάγκες και προτεραιότητες.
11. Το ανατρεπτικό στοιχείο στην Ταυτότητα της Ραφήνας με έμφαση στον Πολιτισμό, είναι το γεγονός ότι ως βασικότερα στοιχεία της αναδεικνύονται το υψηλής ποιότητας **Φυσικό Περιβάλλον και το Λιμάνι, για το σύνολο των Εργαστηρίων**. Τα περισσότερα εξ αυτών, επίσης, πρόκριναν και τη σημαντική Ιστορία της περιοχής, την Κοινωνία της και –ξεχωριστά από το περιβάλλον- το στοιχείο της **Θάλασσας**. Σημαντική αναφορά έγινε και για τις **υποδομές-εξυπηρετήσεις της, την ποιότητα ζωής, τους μικρασιάτες**.
12. Σε σχέση με τις γειτονικές περιοχές, έντονα **ανταγωνιστικές** εμφανίζονται οι σχέσεις και ιδιαίτερα «ασθενείς» οι δικτυώσεις με το γειτονικό – και στον ίδιο Δήμο - Πικέρμι. Αντίθετα, **σημαντικές δικτυώσεις και σχέσεις** εμφανίζονται με τις όμορες και παραλιακές **Ν. Μάκρη και Αρτέμιδα**. Στο υπερτοπικό επίπεδο, σημαντική εμφανίζεται η **αλληλεπίδραση της περιοχής με την Αθήνα**, η οποία ωστόσο **δεν δημιουργεί αναπτυξιακά αποτελέσματα και δυναμική για την Ραφήνα**.
13. Πρωταρχικά, **Πολιτισμός για τους ραφηνιώτες σήμερα είναι Ανάπτυξη με κριτήριο την Αειφορία, και την Προστασία και Ανάδειξη του Φυσικού Περιβάλλοντος**. Το Όραμα για την πόλη της Ραφήνας εμπεριέχει τη **Δημιουργική Συνύπαρξη της Πόλης με το Φυσικό Περιβάλλον**. Την ίδια στιγμή, στο Όραμα αυτό αναγκαία και ικανή σχέση είναι η **επαναδιατύπωση της σχέσης της πόλης με το Λιμάνι**. Ένα ακόμα στοιχείο του αποτελεί η **προτεραιότητα ενδυνάμωσης της συλλογικής, συνεργατικής και αλληλέγγυας δράσης της κοινωνίας**. Το τέταρτο σημαντικό στοιχείο του Οράματος είναι η **διαμόρφωση Στρατηγικού Σχεδιασμού για τον Πολιτισμό, που αποτελεί Συγκριτικό Πλεονέκτημα για την Περιοχή**.
14. Θετική η αξιολόγηση για τα Εργαστήρια, με το σύνολο των συμμετεχόντων σε αυτά. Απόλυτα ικανοποιημένοι σε σχέση με τη διαδικασία που ακολουθήθηκε, τη θεματολογία

τους και τις διαδικασίες του Συμμετοχικού Σχεδιασμού που τηρήθηκαν. Αρκετά θετική η γνώμη τους για τις δυνατότητες που προσφέρει η διαδικασία ως προς τη βελτίωση της ζωής στην πόλη, τα θεωρούν ρεαλιστικά και πως μπορούν να ενεργοποιήσουν τους πολίτες στα ζητήματα του πολιτισμού. Θα προτιμούσαν να κρατούσαν λιγότερη ώρα.

15. **Όλα τα Εργαστήρια κατέληξαν, με τις διαδικασίες τις συμφωνίας και του συμμετοχικού σχεδιασμού στην υλοποίηση συγκεκριμένης εκδήλωσης για τον Πολιτισμό.** Οι εκδηλώσεις αυτές διαφοροποιούνταν μεταξύ τους ως προς τη στόχευση, τα χαρακτηριστικά, τη διάρκεια και τους χώρους που θα πραγματοποιηθούν, ωστόσο οι περισσότερες από αυτές εστίασαν κυρίως στα ζητήματα της **Ιστορίας** και του **Φυσικού Περιβάλλοντος**. Τα περισσότερα Εργαστήρια θα προτιμούσαν χαρακτήρα **Φεστιβάλ**, με **υπερτοπική απεύθυνση**, που θα λάμβανε τελικά τα χαρακτηριστικά **Θεσμού**. Θα επιθυμούσαν την **«από τα Κάτω» οργάνωσή της, από τις Συλλογικότητες και τους Νέους, με τη συνεργασία του Δήμου.** Προτιμούν τους εξωτερικούς χώρους, μέσα στη φύση και τη ζωή της πόλης, και δευτερευόντως εσωτερικούς πολιτιστικούς χώρους.

16. **Η Ραφήνα προσφέρεται για την πιλοτική υλοποίηση διαδικασιών συμμετοχικού σχεδιασμού, οι οποίες μπορούν να αναδείξουν τη σημαντική Πολιτιστική Ταυτότητα της περιοχής και να δημιουργήσουν σχέσης θετικής αλληλεπίδρασης και συνεργατικότητας μεταξύ των συλλογικοτήτων, των φορέων, των συνοικιών, των γειτονιών, των πολιτών της, διαμορφώνοντας ένα θετικό πλαίσιο και προοπτική για την ανάπτυξη της περιοχής.** Στη δυναμική αυτή, σημαντική επιλογή αποτελεί η προσαρμογή της Διοίκησης και των Συλλογικοτήτων σε νέες διεργασίες και πλαίσια συνεργατικότητας, στον από κοινού Σχεδιασμό και λήψη των αποφάσεων και στην Αλληλεγγύη.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Βιβλιογραφικές Αναφορές

- Αβδίκος, Β., 2014, *Οι πολιτιστικές και δημιουργικές βιομηχανίες στην Ελλάδα*., εκδ. Επίκεντρο
- Αυγερινού-Κολώνια, Σ., 1996, «Ειδικά θέματα αναπτυξιακού σχεδιασμού», εκδ. ΕΜΠ, Αθήνα
- Βασενχόφεν,Λ., 2010, «Χωρική Διακυβέρνηση. Θεωρία, ευρωπαϊκή εμπειρία και η περίπτωση της Ελλάδας», Κριτική, Αθήνα
- Benjamin, W., 1928, Βερολίνο, 2016, Αθήνα, «Μονόδρομος», εκδ. Άγρα, Αθήνα
- Bourdieu, P., 1999, 2015, «Η διάκριση. Κοινωνική κριτική της καλαισθητικής κρίσης», Πατάκη, Αθήνα
- Burke, P., 2010, «Πολιτισμικός υβριδισμός», εκδ. Μεταίχμιο, Αθήνα
- Bollier, D, 2016, «Κοινά. Μια σύντομη εισαγωγή». Εκδ. Angelus Novus
- Γιαρένη, Σ., 1984, «Η ιστορία μου», Αθήνα, Δρυμός
- Γιαρένη, Σ.1984, «Αναμνήσεις από την Τρίγλια και την Ελλάδα», Δρυμός
- Christakis, N., Fowler, J., 2009, «Συνδεδεμένοι. Η εκπληκτική δύναμη των κοινωνικών δικτύων και πώς αυτά διαμορφώνουν τη ζωή μας», Κάτοπτρο, Αθήνα
- Cornwall, Andrea (ed.) 2017, *The Participation Reader*, Zed Books
- De Saint- Exupery, A., «Ο Μικρός Πρίγκιπας», Εκδ. Φιλολογική Γ.Μπίμπη
- Denizeau, G., 2006, «Η παγκόσμια κληρονομιά. Η διαφύλαξη της πολιτιστικής παρακαταθήκης», Larousse, Κασταλία, Αθήνα
- Δέφνερ, Α., Καραχάλης, Ν., 2012, «Marketing και Branding τόπου», Πανεπιστημιακές εκδόσεις Θεσσαλίας, Βόλος
- Δημητρακός, Σ., ιατρός «Τα τοπωνύμια της Ραφήνας»
- Δημητρακός, Σ., ιατρός, 2012, «Το γλωσσικό ιδίωμα της Τρίγλιας Βιθυνίας, της Ελένης Παπαδοπούλου»
- Δημητρακός, Σ., ιατρός, 2009, «Κάλαντα του τόπου μας»
- Δημητρακός, Σ., ιατρός, 2010, «Τρίγλια Πατρίδα μου γλυκιά»
- Eco, U., 1992, «Πολιτισμικά κοιτάσματα», εκδ. Παρατηρητής, Θεσσαλονίκη
- Νικολόπουλος, Τ., Καπογιάννης, Δ., 2013, «Εισαγωγή στην κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία», Οι εκδόσεις των Συναδέλφων, Αθήνα

- Συλλογικό, 2014, «11 Κείμενα για την αποανάπτυξη», Πράσινο Ινστιτούτο, Αθήνα
- Συλλογικό, Ζιμπέκι, Ρ., 2016, «Κοινά αγαθά και κοινωνικά κινήματα», Οι εκδόσεις των Συναδέλφων, Αθήνα
- Κάλλας, Γ., 2002, ΕΚΚΕ, «Ζητήματα σχεδιασμού εμπειρικών ερευνών. Αξιοποίηση μεθόδων της πληροφορικής τεχνολογίας», Νεφέλη, Αθήνα
- Κλάψης, Α., 2007, «Η τριγλιανή ανταλλάξιμη περιουσία», Ραφήνα, Σύλλογος Τριγλιανών Ραφήνας
- Klein, N., 2002, «Φράχτες και παράθυρα. Αι στο διάλογο ΔΝΤ», Α.Α. Λιβάνη, Αθήνα
- Κολέμπας, Γ., 2015, «Ο σύγχρονος κοινοτισμός», Οι εκδόσεις των Συναδέλφων, Αθήνα
- Κολέμπας, Γ., 2009, «Τοπικοποίηση. Από το παγκόσμιο στο τοπικό. Ένας οικολογικός κόσμος είναι δυνατός», εκδ. Κέντρου Πληροφόρησης Αντιγόνη, Θεσσαλονίκη
- Κολέμπας, Γ., Μπίλλας, Γ., 2013, «Ο ανθρωπολογικός τύπος της αποανάπτυξης», Οι εκδόσεις των Συναδέλφων, Αθήνα
- Κόνσολας, Ν., 1977, «Σύγχρονη Περιφερειακή Οικονομική Πολιτική», Παπαζήση, Αθήνα
- Κυριαζή, Ν., 1999, «Η κοινωνιολογική έρευνα», εκδ. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα
- Κωτσάκης, Δ., 2016, «Η δυναμική του κοινού. Ταξικές αντιθέσεις και ηγεμονία στον κοινωνικό χώρο», Εκδόσεις των ξένων, Θεσσαλονίκη
- Λιερός, Γ., 2016, «Κοινά, κοινότητες, κοινοκτημοσύνη, κομμουνισμός», Οι εκδόσεις των Συναδέλφων, Αθήνα
- Lefebvre, H., 2007, «Δικαίωμα στην πόλη. Χώρος και πολιτική» εκδ. Κουκίδα
- Μακρής, Δ., 2017, «Η κατοίκηση της Ραφήνας και του Πικερμίου ανά τις χιλιετίες», Κορωπί, Ελληνικό Κέντρο Τέχνης και Πολιτισμού
- Μάρκου, Μ., Ιωάννου, Α., 2017, «Σε ποιόν ανήκει η κοινή κληρονομιά», εισήγηση στο «1ο Πανελλήνιο Συνέδριο για τα Κοινά και την Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία» στο ΑΠΘ
- Μεταξόπουλος, Α., 1991, «Πολιτικός σκεπτικισμός. Ο μύθος του θεμελίου», Οδυσσέας, Αθήνα
- Μπιτσάνη, Ε., 2004, «Πολιτισμική διαχείριση και περιφερειακή ανάπτυξη», εκδ. Διόνικος, Αθήνα
- Μιχοπούλου, Α., Επιστημονική Συνεργάτιδα Μ.Α., 2008, "Ραφήνα και Τρίγλια - Χτίζοντας ένα γεφύρι από το Αιγαίο στην Προποντίδα".
- Μυλόπουλος, Γ., 2016, «Τα ... αν της ανάπτυξης. Η διέξοδος στους νεοφιλελεύθερους μονοδρόμους», Α.Α. Λιβάνη, Αθήνα
- Νιτσιάκος, Β., 2015, «Πεκλάρι. Κοινωνική Οικονομία μικρής κλίμακας.», Ισνάφι, Ιωάννινα
- Πάλλης, Χ., 2013, «Τα οικονομικά της τοπικής αυτοδιοίκησης», Ευρασία

- Παναγιωτάτου, Ε., 1988, «Συμβολή σε μια ενιαία θεώρηση του χώρου και σε μια άλλη σχεδιαστική πρακτική», εκδ. ΕΜΠ, Αθήνα
- Παντελίδου-Γκόφα, Μ., Καθηγήτρια στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, "Neolithic Attica"
- Περιοδικό 'Αραφήν', Ραφήνα-Πικέρμι, Ενημερωτικό έντυπο του ΔΟΠΑΠ του Δήμου Ραφήνας-Πικερμίου, τ. Φεβρουάριος 2018
- Παπαστάμου, Σ., 1989, «Εγχειρίδιο κοινωνικής ψυχολογίας, Οδυσσέας, Αθήνα
- Πιστικίδης Θ., 1983, "Τρίγλια Βιθυνίας, οι χαμένες πατρίδες ζουν", Ραφήνα
- Πιστικίδης Θ., 1985, "Ριζώματα, βιώματα, παθήματα", Αληθινές ιστορίες, Ραφήνα
- Πιστικίδης, Θ. "Τρίγλια Βιθυνίας", Ραφήνα, 1983
- Ριτζερ, Τ., 2015, «Περί μακτοναλτοποίησης της κοινωνίας, Ελεύθερος Τύπος, Αθήνα
- Σουηζυ, Π., 1964, «Η θεωρία της καπιταλιστικής ανάπτυξης», Gutenberg, Αθήνα
- Σταυρίδης, Στ., 2017, εισήγηση στο «4ο Πανευρωπαϊκό Συνέδριο Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας» με θέμα «Χειραφετώντας χωρικές πρακτικές και αστικά κοινά» στο Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών
- Στρατηγέα, Α., 2015, "Θεωρία και Μέθοδοι Συμμετοχικού Σχεδιασμού", Σύνδεσμος Ελληνικών, Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, ΕΜΠ, Αθήνα
- Στυλίδης, Ι., 2013, «Ένα οικοδομικό τετράγωνο. Δοκίμια για τη ζωή και τον πολιτισμό», Κεντρί, Θεσσαλονίκη
- Συλλογικό, επιμ. Φίλιας Β., Παππάς, Π., 1977, «Εισαγωγή στη μεθοδολογία και τις τεχνικές των κοινωνικών ερευνών», Gutenberg, Αθήνα
- Συλλογικό, επιμ. Ρόκος, Δ., 2005, «Περιβάλλον και Ανάπτυξη. Διαλεκτικές σχέσεις και διεπιστημονικές προσεγγίσεις», Εναλλακτικές Εκδόσεις, Αθήνα
- Συλλογικό, επιμ. Ψαλιδόπουλος, Μ., 2016, «Αναπτυξιακά μοντέλα στην Ελλάδα. Παρόν, παρελθόν και μέλλον», Μεταμεσονύκτιες Εκδόσεις, Αθήνα
- Συλλογικό, επιμ. Σαρηγιάννης, Γ., 1997, «Παρόδιες χρήσεις γής στο κύριο οδικό δίκτυο», εκδόσεις ΕΜΠ, Αθήνα
- Συλλογικό, 2013, «Χτίζοντας ένα νέο συνεταιριστικό κίνημα», Αλληλεγγύη για Όλους
- Συλλογικό, επιμ. Sitrin, Μ., 2011, «Οριζοντιότητα. Φωνές της λαϊκής εξουσίας στην Αργεντινή», συλλογική έκδοση, Αθήνα
- Συλλογικό, επιμ. Κυριακή Μεταξά, «Το παρόν και το μέλλον της Ενέργειας των πολιτών», Θεσσαλονίκη
- Συλλογικό, 2010, Πρακτικά 14ου Πανελληνίου Συνεδρίου Λυκείου των Ελληνίδων Σεπτ. 2009 στη Νάουσα Ημαθίας, «Από το λαϊκό πολιτισμό στις πολιτιστικές αγορές», εκδ. Λύκειο Ελληνίδων Νάουσας, Νάουσα

- Συλλογικό, επιμ. Παπαστάμου Στ., 1990, «Διομαδικές σχέσεις- Σύγχρονες έρευνες στην κοινωνική ψυχολογία», Οδυσσέας, Αθήνα
- Τάμπο, Κ., 2012, «Η πρόταση της αποανάπτυξης», Οι εκδόσεις των Συναδέλφων, Αθήνα
- Τσίτερ, Η., 1979, «Τρίγλια του Κυανού Κόλπου Προποντίδος, Ν. Τρίγλια Χαλκιδικής – Ραφήνα Αττικής», Θεσσαλονίκη, Σύλλογος Απανταχού Τριγλιανών
- Touraine, A., 2010, «Μετά την κρίση. Από την κυριαρχία των αγορών στην αναγέννηση της κοινωνίας», Μεταίχμιο, Αθήνα
- Jackson, Tim, 2009, «Ευημερία χωρίς ανάπτυξη», Κέδρος, Αθήνα
- Φίλιας, Β., 1980, «Όψεις της διατήρησης και της μεταβολής του κοινωνικού συστήματος» τ. Α', Νέα Σύνορα Α.Α. Λιβάνης, Αθήνα
- Feyerabend, Paul, 1986, «Γνώση για ελεύθερους ανθρώπους», Σύγχρονα Θέματα, Θεσσαλονίκη
- Foucault, M., 1967, «Περί αλλοτινών χώρων, Ετεροτοπίες» (διάλεξη)
- Harvey, D., 2007, «Η κατάσταση της μετανεωτερικότητας», Μεταίχμιο, Αθήνα
- Heinich, N., 2014, «Κοινωνιολογία της Τέχνης», εκδ. Πλέθρον, Αθήνα
- Horkheimer M., -T. Adorno, T., 1986, «Η διαλεκτική του Διαφωτισμού», εκδ. Ύψιλον
- Τόμος Πρακτικών 1ου Πανελληνίου Συνεδρίου Ψηφιοποίησης Πολιτιστικής Κληρονομιάς 24 – 26 Σεπτεμβρίου 2015, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Βόλος, Διοργάνωση: ΑΕΙ Πειραιά Τεχνολογικού Τομέα, Τεχνολογικό Πανεπιστήμιο Κύπρου, Δίκτυο «Περραιβία» Φορέας Πολιτισμού και Επιστημών.
- Βιβλίο Περιλήψεων 2ου Πανελληνίου Συνεδρίου Marketing & Branding Τόπου, 31 Μαρτίου – 2 Απριλίου 2017, Λάρισα, Διοργάνωση: Τμήμα Μηχανικών, Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, Δήμος Λαρισαίων
- Ημερίδα του ΥΠΠΟΑ με θέμα «Η συμβολή των έργων αποκατάστασης των νεώτερων μνημείων για την αναζωογόνηση του ιστορικού κέντρου της Αθήνας. Η κοινωνική διάσταση της προστασίας και διαχείρισης της μνημειακής κληρονομιάς» 07/11/2016, Αμφιθέατρο του Νέου Μουσείου Ακρόπολης
- 2η ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΗ ΠΡΟΣΚΛΗΣΗΣ ΑΤΤ038 – ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ (06) – “Ανάπτυξη και Προβολή δημόσιων τουριστικών και πολιτιστικών κεφαλαίων μέσω δράσεων σύγχρονου πολιτισμού” – ΑΤΤ038 31 Ιανουαρίου 2017
- Ομαδική Μεταπτυχιακή εργασία για το μάθημα «Το ζήτημα της μεθοδολογίας και της θεωρίας στον σχεδιασμό του χώρου», Διδάσκουσα: Ελίζα Παναγιωτάτου, Φεβρουάριος 2017, με θέμα: «ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΑΛΛΗΛΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΤΩΝ ΝΗΣΙΔΩΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΜΕ ΤΟ ΑΣΤΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΤΟΥΣ: Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΟΥΚΑΚΙΟΥ»

των: Ελένη Αλεξίου, Ελένη Βασιλάκη, Ζωγραφιά Γιακουβάκη, Βικτωρία Δερδεμέζη, Μαρία Λατινοπούλου, Κατερίνα Μπουλουγούρα

- Ομαδική Ερευνητική Εργασία Αξιωτάκης Σ., Γιαλιά Β., Μπάστα Ι., 2007, «Διαχείριση φυσικού περιβάλλοντος και υδάτινου στοιχείου σε σχέση με την ανάπτυξη και την ποιότητα ζωής της Ραφήνας. Η περίπτωση του Μεγάλου Ρέματος Ραφήνας», Τμήμα Χωροταξίας ΕΜΠ, διδάσκουσα Ε. Παναγιωτάτου
- ΔΕΛΤΙΟ ΤΥΠΟΥ 4/4/2018 Κίνησης για την προστασία και ανάδειξη του Μεγάλου Ρέματος Ραφήνας
- ΔΕΛΤΙΟ ΤΥΠΟΥ – ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ 24/8/2018 Κίνησης για την προστασία και ανάδειξη του Μεγάλου Ρέματος Ραφήνας
- Κ Ο Ι Ν Η Δ Ι Α Κ Η Ρ Υ Ξ Η ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΦΟΡΕΩΝ, ΚΙΝΗΣΕΩΝ ΚΑΙ ΚΙΝΗΜΑΤΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΡΕΜΑΤΩΝ, 2018
- 2η ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΗ ΠΡΟΣΚΛΗΣΗΣ ΑΤΤ038 – ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ (06) – “Ανάπτυξη και Προβολή δημόσιων τουριστικών και πολιτιστικών κεφαλαίων μέσω δράσεων σύγχρονου πολιτισμού” – ΑΤΤ038 31 Ιανουαρίου 2017
<https://www.espa.gr/el/pages/staticOPAttica.aspx>
- ΠΕΠ Αττικής 2014-2020

Πηγή: <http://www.pepattikis.gr/proskliseis/#ixzz4jCeTkKlv>

- ΟΧΕ Πειραιά + ρυθμιστικό σχέδιο Αττικής
<http://www.pireasnet.gr/LinkClick.aspx?fileticket=H5OXriEgajw%3D&tabid=36>
- Επιχειρησιακό πρόγραμμα Ψηφιακή Σύγκλιση <http://www.digitalplan.gov.gr/portal/>
- Ψηφιακά εργαλεία και πολιτιστική διαχείριση
<http://www.avgi.gr/article/10965/8149956/psephiaka-ergaleia-kai-politistike-diacheirise>
- P2P Foundation, 2017, “Commons Transition and P2P: a primer», Transnational Institute
- **Τόμος Πρακτικών 1^{ου} Πανελληνίου Συνεδρίου Ψηφιοποίησης Πολιτιστικής Κληρονομιάς 24 – 26 Σεπτεμβρίου 2015**, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Βόλος, Διοργάνωση: ΑΕΙ Πειραιά Τεχνολογικού Τομέα, Τεχνολογικό Πανεπιστήμιο Κύπρου, Δίκτυο «Περραιβία» Φορέας Πολιτισμού και Επιστημών.
- Βιβλίο Περιλήψεων 2ου Πανελληνίου Συνεδρίου Marketing & Branding Τόπου, 31 Μαρτίου – 2 Απριλίου 2017, Λάρισα, Διοργάνωση: Τμήμα Μηχανικών, Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, Δήμος Λαρισαίων

- Ημερίδα του ΥΠΠΟΑ με θέμα «Η συμβολή των έργων αποκατάστασης των νεώτερων μνημείων για την αναζωογόνηση του ιστορικού κέντρου της Αθήνας. Η κοινωνική διάσταση της προστασίας και διαχείρισης της μνημειακής κληρονομιάς» 07/11/2016, Αμφιθέατρο του Νέου Μουσείου Ακρόπολης

Ηλεκτρονικές αναφορές

<http://www.rafina-pikermi.gr/blog/post/rafhna>

<https://el.wikipedia.org>

<http://www.triglianoi.gr/index.php>

<http://www.rafinaport.gr/>

<https://www.facebook.com/rafinaport/>

<http://www.ypodomes.com>

<http://www.koolnews.gr>

<http://cinefil.pblogs.gr>

<http://www.greece.com>

<http://www.antifonies.gr>

<http://imagehost.arxipelagos.com>

<https://www.thetoc.gr>

<http://anatakti.blogspot.gr/>

<http://kitespots.gr/>

<http://pistikidis2014.blogspot.gr/>

<https://el.wikipedia.org/>

<http://ess.gr/>

<http://www.trip2athens.com>

<http://www.2steps.gr/>

<http://www.in2life.gr>

<http://www.rpn.gr/>

<http://www.kirkinews.gr>

<http://www.irafina.gr>

<http://www.iselida.gr>

<http://www.statistics.gr/>

<http://www.dreamtravelgr.blogspot.gr>

<http://www.reportaznet.gr>

<https://www.amna.gr/>

<http://www.efsyn.gr/>

<http://www.capital.gr/>

<https://www.euro2day.gr/>

<https://www.in.gr/>

<https://tvxs.gr/>

<http://www.imerisia.gr/>

<http://www.kathimerini.gr/>

<https://www.thepressproject.gr/>

<https://info-war.gr/>

http://kalfantisp.blogspot.com/2014/05/blog-post_6.html

https://dasamarisos.blogspot.com/2017/12/blog-post_2.html

Ερωτηματολόγιο 1 (Βοηθητικό)

"Η δυναμική της κοινωνίας των πολιτών στην ανάδειξη της πολιτιστικής ταυτότητας ενός τόπου. Τα εργαστήρια συμμετοχικού σχεδιασμού της Ραφήνας"
Ζωγραφιά Γιακουβάκη – ΔΠΜΣ 'Πολεοδομία – Χωροταξία', Αρχιτεκτονική, ΕΜΠ

1. Ονοματεπώνυμο

2. Φύλο: Α Γ

3. Ηλικία

18-29 1   30-39..... 2   40-49.....3   50-59.....4   60-69.....5   70+ 6

4. Σπουδές (που έχετε ολοκληρώσει)

5. Επάγγελμα:

6. Φορείς/Συλλογικότητες που συμμετέχει:

6.1. Βασικός:

6.2. Άλλοι:

7. Τηλέφωνο:

8. Email:

9. Με ενδιαφέρει να ενημερωθώ για τα αποτελέσματα της έρευνας;   ΝΑΙ 1   ΟΧΙ.....2

10. Πείτε μας τη γνώμη σας για την εμπειρία σας, σε σχέση με το «Εργαστήριο»;

Σχετικά με «Εργαστήρια», όπως αυτό που συμμετείχατε πριν λίγο, θα λέγατε ότι:

	Πάρα πολύ	Πολύ	Μέτρια	Λίγο	Καθόλου
11. Υποστηρίζει τον Συμμετοχικό Σχεδιασμό;	5	4	3	2	1
12. Είναι Ρεαλιστικό;	5	4	3	2	1
13. Θα βοηθήσει στη βελτίωση της ποιότητας ζωής της πόλης;	5	4	3	2	1
14. Θα βοηθήσει στην ενεργοποίηση σε ζητήματα πολιτισμού;	5	4	3	2	1
15. Ως προς τη διάρκεια του Εργαστηρίου, πιστεύετε ότι κράτησε πολλή ώρα;	5	4	3	2	1
16. Ως προς τα θέματά του: τα βρήκατε ενδιαφέροντα;	5	4	3	2	1
17. Το βρήκα ενδιαφέρον	5	4	3	2	1

18. Προτάσεις για τη βελτίωση της Ερευνητικής δραστηριότητας που παρακολουθήσατε:

19. Περαιτέρω προτάσεις για τη βελτίωση της ποιότητας ζωής και του πολιτισμού στο Δήμο Ραφήνας-Πικερμίου:

Η συνολική διαδικασία συλλογής και επεξεργασίας των δεδομένων αυτών ακολουθεί τις διατάξεις του Νόμου 2472/97 της Ελληνικής Νομοθεσίας, του νέου Ευρωπαϊκού Κανονισμού 2016/679 περί προστασίας Προσωπικών Δεδομένων και του Νέου Γενικού Κανονισμού Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων (GDPR).

Ανοικτή Πρόσκληση για τη Συμμετοχή σας στα «Εργαστήρια Συμμετοχικού Σχεδιασμού για τον Πολιτισμό στη Ραφήνα»

Από την Πέμπτη 13 Σεπτεμβρίου, και για δέκα ημέρες, θα πραγματοποιηθούν στη Ραφήνα τα «Εργαστήρια Συμμετοχικού Σχεδιασμού για τον Πολιτισμό», στα οποία θα ήθελα να σας προσκαλέσω να συμμετάσχετε.

Τα «Εργαστήρια Συμμετοχικού Σχεδιασμού» αποτελούν βασικό εργαλείο της έρευνας πεδίου που σχεδιάστηκε στα πλαίσια της διπλωματικής μεταπτυχιακής μου εργασίας στο ΕΜΠ («Χωροταξία – Πολεοδομία», Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών), με θέμα "Η δυναμική της κοινωνίας των πολιτών στην ανάδειξη της πολιτιστικής ταυτότητας ενός τόπου. Τα εργαστήρια συμμετοχικού σχεδιασμού της Ραφήνας".

Σκοπός της εργασίας είναι η καταγραφή και σύνθεση των χαρακτηριστικών της πολιτιστικής ταυτότητας της Ραφήνας, καθώς και η ανάδειξη και ενδυνάμωση της ταυτότητας αυτής, αξιοποιώντας τη δυναμική της δημιουργικής αλληλεπίδρασης της Διοίκησης, των τοπικών Φορέων, των Συλλογικών εγχειρημάτων και των Μικρο-κοινωνιών, όπως και των πολιτών της Ραφήνας που έχουν ειδική γνώση και ενδιαφέρονται για το θέμα, μέσα από διαδικασίες συμμετοχικού σχεδιασμού.

Τα «Εργαστήρια Συμμετοχικού Σχεδιασμού για τον Πολιτισμό στη Ραφήνα» θα διεξαχθούν στο χώρο του **ΚΑΠΗ Ραφήνας**. Ευχαριστώ το Δήμο Ραφήνας-Πικερμίου για την στήριξη της προσπάθειας αυτής, όπως επίσης και το ΝΠΔΔ Κοινωνικής Μέριμνας και προσχολικής αγωγής Δήμου Ραφήνας-Πικερμίου «Φίλιππος Καβουνίδης» για την παραχώρηση του χώρου και την υλικοτεχνική υποστήριξη.

Το **ΚΑΠΗ Ραφήνας** βρίσκεται στην οδό Ελευθερίου Βενιζέλου 21, στη Ραφήνα.

Τα «Εργαστήρια Συμμετοχικού Σχεδιασμού» θα πραγματοποιηθούν το διάστημα **13-23 Σεπτεμβρίου 2018**, απογευματινές ώρες τις ημέρες Πέμπτη (13 και 20 Σεπτεμβρίου), Παρασκευή (14 και 21), Κυριακή (16 και 23), Τετάρτη (19), 5:30 - 8:30 μμ, ενώ το Σάββατο (15 και 22) θα γίνουν το πρωί 10:00 πμ - 1:00 μμ

Στην έρευνα αυτή είναι ιδιαίτερα σημαντική η παρουσία σας και η συμμετοχή σας, όπως και η τροφοδότησή της με τις παραγωγικές ιδέες σας. Για το σκοπό αυτό, επικοινωνήστε άμεσα μαζί μου, για να προγραμματίσουμε την ημέρα της συμμετοχής σας.

email Επικοινωνίας: efigiakouvaki@gmail.com

Με εκτίμηση

Ζωγραφιά (Εφη) Γιακουβάκη

Ευχαριστήρια Επιστολή για τη Συμμετοχή στα Εργαστήρια

Ραφήνα,

Αγαπητέ κύριε/κυρία .....

Σας ευχαριστώ θερμά για τη συμμετοχή σας στα «**Εργαστήρια Συμμετοχικού Σχεδιασμού για τον Πολιτισμό στη Ραφήνα**».

Τα «**Εργαστήρια Συμμετοχικού Σχεδιασμού**» αποτελούν βασικό εργαλείο της έρευνας πεδίου που σχεδιάστηκε στα πλαίσια της διπλωματικής μεταπτυχιακής μου εργασίας στο ΕΜΠ («Χωροταξία – Πολεοδομία», Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών), με θέμα:

"Η δυναμική της κοινωνίας των πολιτών στην ανάδειξη της πολιτιστικής ταυτότητας ενός τόπου - Τα εργαστήρια συμμετοχικού σχεδιασμού της Ραφήνας".

Έχει ιδιαίτερη αξία για την πραγματοποίηση της ερευνητικής διαδικασίας και τη διατύπωση των πορισμάτων η σημερινή ενεργή παρουσία σας στα εργαστήρια. Η συμβολή σας αυτή θα αξιοποιηθεί με διακριτικότητα, υπευθυνότητα και επιστημονικά κριτήρια.

Η συνολική διαδικασία συλλογής και επεξεργασίας των δεδομένων αυτών ακολουθεί τις διατάξεις του Νόμου 2472/97 της Ελληνικής Νομοθεσίας, του νέου Ευρωπαϊκού Κανονισμού 2016/679 περί προστασίας Προσωπικών Δεδομένων και του Νέου Γενικού Κανονισμού Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων (GDPR).

Τα πορίσματα της έρευνας θα είναι διαθέσιμα για την αξιοποίησή τους από το Δήμο, τους τοπικούς φορείς, την κοινωνία της περιοχής, όπως και από την επιστημονική κοινότητα.

Με εκτίμηση

Ζωγραφιά (Εφη) Γιακουβάκη

Κατάλογος Συλλόγων – Σωματείων – Συλλογικοτήτων

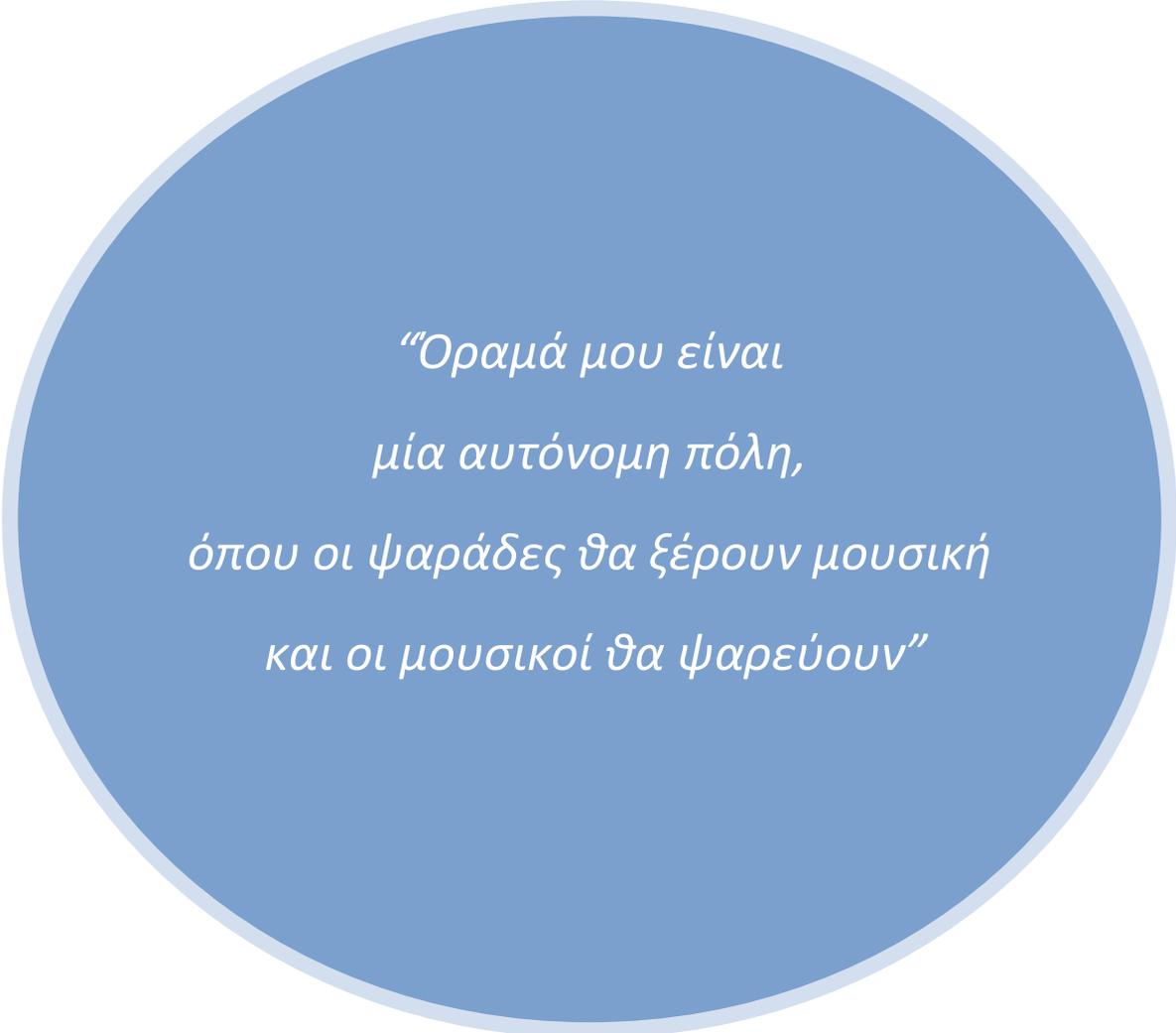
(ο κατάλογος όπως χορηγήθηκε από τον Δήμο
και συμπληρώθηκε κατά τη διερεύνηση)

1. ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΠΕΡΙΒΟΛΑΚΙΑ
2. ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΕΝΟΤΗΤΑ ΔΙΑΣΤΑΥΡΩΣΗ
3. ΣΥΛΛΟΓΟΣ "ΑΓΙΑ ΒΑΡΒΑΡΑ"
4. ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΥΠΑΛΛΗΛΩΝ ΕΤΑΙΡΕΙΩΝ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΥ «ΤΟ ΜΕΛΤΕΜΙ Σ.Π.Ε.»
5. ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΣΤΙΑ Ν.ΒΟΥΤΖΑ «ΟΙ ΙΩΝΕΣ»
6. ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΚΡΗΤΩΝ
7. ΑΔΕΛΦΟΤΗΤΑ ΗΠΕΙΡΩΤΩΝ
8. ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΑΡΚΑΔΩΝ (Ο ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ»
9. ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΤΡΙΓΛΙΑΝΩΝ
10. ΛΥΚΕΙΟ ΕΛΛΗΝΙΔΩΝ
11. ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΡΑΦΗΝΑΣ «ΝΗΡΗΙΔΕΣ»
12. ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΘΕΣΣΑΛΩΝ Ν.ΜΑΚΡΗΣ-ΡΑΦΗΝΑΣ-ΜΑΡΑΘΩΝΑ
13. ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΟΥΠΟΛΗΣ
14. ΚΑΠΗ ΡΑΦΗΝΑΣ
15. ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ
16. ΠΑΙΔΙΑ ΤΟΥ ΒΟΥΝΟΥ
17. ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΦΙΛΩΝ ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ
18. RAFINISTAS
19. ΘΕΑΤΡΙΚΗ ΟΜΑΔΑ "ΕΝ ΤΩ ΓΕΝΝΑΣΘΑΙ"
20. ΙΔΕΟΤΕΧΝΟ
21. ΣΥΛΛΟΓΟΣ «ΑΓΑΠΩ ΤΗ ΡΑΦΗΝΑ»
22. ΣΩΜΑ ΕΛΛΗΝΩΝ ΠΡΟΣΚΟΠΩΝ
23. ΣΩΜΑ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΟΔΗΓΙΣΜΟΥ
24. ΦΙΛΟΙ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ
25. ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΠΙΚΕΡΜΙΟΥ
26. ΚΑΠΗ ΠΙΚΕΡΜΙΟΥ
27. ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΙΚΗ ΛΕΣΧΗ ΠΙΚΕΡΜΙΟΥ

28. “ΣΙΝΕ ΣΧΟΛΕΙΟ»
29. ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΑΟΟΑ «ΔΙΩΝΗ»
30. ΣΥΛΛΟΓΟΣ «Η ΔΙΩΝΗ»
31. ΣΥΛΛΟΓΟΣ Η ΕΡΙΚΛΕΙΑ
32. ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΙΚΗ ΛΕΣΧΗ ΡΑΦΗΝΑΣ
33. ΚΙΝΗΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΚΑΙ ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΡΕΜΑΤΟΣ ΡΑΦΗΝΑΣ
34. ΕΞ. ΣΥΛΛΟΓΟΣ «ΑΥΛΑΚΙ»
35. ΕΞ. ΣΥΛΛΟΓΟΣ «ΑΥΡΑ»
36. ΕΞ. ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΥ ΒΓΕΝΑ
37. ΑΣΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΔΟΜΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ «Η ΘΕΟΤΟΚΟΣ»
38. ΟΙΚΟΔΟΜΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΟΥΠΟΛΗΣ
39. ΕΞ. ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΝΕΑ ΚΑΛΛΙΘΕΑ
40. ΕΞ. ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΟΙΚΟΠΕΔΟΥΧΩΝ & ΟΙΚΙΣΤΩΝ ΓΕΡΟΤΣΑΚΟΥΛΙΟΥ «Ν. ΒΟΥΤΖΑΣ»
41. ΕΞ. ΣΥΛΛΟΓΟΣ «ΝΗΡΕΑ»
42. ΕΞ. ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΠΑΝΟΡΕΜΑ ΒΓΕΝΑ ΒΑΡΕΛΑ
43. ΕΞ. ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΑΓΙΑ ΜΑΓΔΑΛΗΝΗ
44. ΕΞ. ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΑΓ. ΤΡΙΑΔΑΣ
45. ΕΞ. ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΑΓ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ
46. ΕΞ. ΣΥΛΛΟΓΟΣ «Ο ΑΙΟΛΟΣ»
47. ΟΙΚΟΔΟΜΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ «Ο ΝΕΟΣ ΠΟΝΤΟΣ»
48. ΕΞ. ΣΥΛΛΟΓΟΣ Ν. ΒΟΥΤΖΑ « Η ΠΡΟΟΔΟΣ»
49. ΕΞ. ΣΥΛΛΟΓΟΣ «Ο ΠΡΟΦΗΤΗΣ ΗΛΙΑΣ»
50. ΕΞ. ΣΥΛΛΟΓΟΣ «Η ΡΕΜΑΤΙΑ»
51. ΕΞ. ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΨΑΡΡΟΥ
52. ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΑΝΤΙΣΦΑΙΡΙΣΗΣ ΡΑΦΗΝΑΣ
53. ΑΘΛΗΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΑΝΤΙΣΦΑΙΡΙΣΗΣ ΡΑΦΗΝΑΣ
54. ΑΘΛ. ΣΥΛΛΟΓΟΣ Ν.ΒΟΥΤΖΑ «Η ΠΡΟΟΔΟΣ»
55. Α.Π.Ο. ΘΥΕΛΛΑ ΔΙΑΣΤΑΥΡΩΣΗΣ ΡΑΦΗΝΑΣ
56. ΑΘΛ. ΟΜΙΛΟΣ ΤΡΙΓΛΙΑΣ ΡΑΦΗΝΑΣ
57. ΑΘΛΗΤΙΚΟΣ ΟΜΙΛΟΣ ΑΕΤΟΣ ΠΙΚΕΡΜΙΟΥ
58. ΑΘΛ. ΟΜΙΛΟΣ «ΑΡΓΟΝΑΥΤΗΣ ΡΑΦΗΝΑΣ»
59. ΔΗΜ. ΑΘΛ. ΣΥΛΛΟΓΟΣ «ΔΑΣ ΑΡΑΦΗΝ»
60. ΑΘΛΗΤΙΚΟΣ ΟΜΙΛΟΣ ΡΑΦΗΝΑΣ

- 61. ΑΘΛ. ΟΜΙΛΟΣ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΟΥΠΟΛΗΣ**
- 62. ΑΘΛ. ΟΜΙΛΟΣ ΠΙΚΕΡΜΙΟΥ**
- 63. ΠΑΛΑΙΣΤΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΡΑΦΗΝΑΣ & ΠΕΡΙΧΩΡΩΝ**
- 64. ΝΑΥΤΙΚΟΣ ΟΜΙΛΟΣ ΡΑΦΗΝΑΣ ΑΛΚΥΩΝ**
- 65. ΝΑΥΤΑΘΛΗΤΙΚΟΣ ΟΜΙΛΟΣ ΡΑΦΗΝΑΣ «ΠΟΣΕΙΔΩΝ»**
- 66. HANDBALL**
- 67. ΑΘΛ. ΣΥΛΛΟΓΟΣ «ΠΡΩΤΕΑΣ»**

ο Στάθης Δημητρακός μας είπε:

*“Οραμά μου είναι
μία αυτόνομη πόλη,
όπου οι ψαράδες θα ξέρουν μουσική
και οι μουσικοί θα ψαρεύουν”*